

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT. 1918.

Statens pædagogiske Studierådning
København

Kære Fælle!

*End godt og vellykket nytår i disse dage og dine
af dinde Venner for Ollerup Højskoles
Styre og d. Fællesråd.*

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1918

ODENSE

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

1918

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Ollerup Højskole.

Højskolen i Vesterskerninge.

Naar Elever paa Ollerup Højskole udflugter til Vesterskerninge, bør de lægge Mærke til et ældre, straaetært Bindingsværkshus, som ligger skraas overfor Præstegaarden. Det er let kjendeligt: lidt højere og bredere end de omliggende jævnaldrende Huse. Og til yderligere Kendemærke kan tjene, at en smal Vej, „Præste-Gab“, løber fra Landevejen syd paa mellem Husets Gavl og det lige overfor liggende Gadekær.

Dette Hus er Ollerup Højskoles Vugge.

Den kendte Folkedigter, Mads Hansen, som var født i Nabosognet Hundstrup, og om hvem der er udførlig fortalt i en Levnetstegning, udkommen 1881 paa Karl Schønbergs Forlag, København, havde sat sig det til Hovedopgave at modarbejde Tidens Raahed og Dødbideri, særlig blandt Ungdommen, og være med at vække sine Standsfællers aandelige Sans, højne og forædle deres Tankesæt og Levevis. Han virkede særlig gennem Foreninger, han oprettede — Sangforening, Læse- og Skytteforening, men da han kom i nærmere Berøring med den grundtvigske Folkehøjskole, fattede han snart, at her var et langt viderrækkende og kraftigere opdragende Virkemiddel henimod Maalet, han havde sat sig. Og rask som han var i al sin Færd, blev han hurtig enig med sig selv om, at han vilde oprette en Højskole i Vesterskerninge, det Sogn, hvor hans meste Virksomhed foregik.

Men nu gjaldt det om at finde en Forstander til Skolen. Hans Tanke faldt da paa cand. theol. Chr. Bredsdorff, en Præstesøn fra Vesterskerninge, som sammen med Fr. Jungersen forestod Nørrebros Real- og Latinskole i København.

I Maj 1867¹⁾ rejste han, ledsaget af undertegnede og en anden Ungkarl, Hans H. Nygaard (en Gaardmandssøn fra Ulbølle, senere Løjtnant, nu bosiddende Landmand i Amerika), til Hovedstaden for at faa Bredsdorff i Tale. Da Forfatteren Anton Nielsen, hvem Mads Hansen forud havde brevvekslet med, men aldrig truffet personlig, havde ind-

Mads Hansen og Anton Nielsen.

budt ham til at besøge sig, gik Turen paa Udrejsen først til Munkebjergby ved Sorø, hvor A. N. var Skolelærer. Mads Hansen havde dengang aldrig set en Højskole, og han tog med Glæde mod Anton Niensens Tilbud om at køre ham og hans to Følgesvende til Vallekilde. Det var kun et kort Besøg hos Ernst Trier, men yderst interessant og fornøjeligt.

Chr. Bredsdorff kunde imidlertid ikke imødekomme Mads Hansens Ønske, og denne stod raadvild og vidste ikke,

¹⁾ ikke i 1866, som Anton Nielsen fejlagtig skriver i sin Bog „Højskoleliv i Tredserne“.

hvem han skulde henvende sig til. Han skrev da til Anton Nielsen, om han kunde give ham et Raad. Af Svaret, han modtog, fremgik det, at Anton Nielsen selv ikke var utilbøjelig til at overtage Forstanderpladsen, hvis han blot turde, han var kun bange for, han manglede de fornødne Kundskaber. Mads Hansen tog ikke blot den ham rakte Finger, men hele Haanden, og endnu samme Sommer i August drog Anton Nielsen til Fyn, og her traf de to nærmere Aftale. Den efterfølgende Vinter (1867—68) tilbragte A. N. paa Vallekilde hos Trier for at forbedre sig til Gerningen.

Og nu vender vi tilbage til Bindingsværkshuset i Vesterskærninge By.

Huset havde den gamle Amtsprøbst Bredsdorff (Præst i Vesterskærninge fra 1784 til 1834) bygget til et „Enkesæde“, vel nærmest til hans ugifte Datter Ulrikke. Til Huset hørte ca. 12 Skp. Land, som laa paa den modsatte Side af Landevejen. Den samlede Ejendom købte Mads Hansen af Frøken Ulrikke Bredsdorff for at lade det indrette til Højskole.

Mads Hansen havde den Gang ikke overtaget sin Fødegård „Sterregaard“, som Faderen endnu sad for. Derimod ejede han et Hus nær Gaarden, men dette blev ikke anset som fyldestgørende Betyggelse for Købesummens Udredelse til Ulrikke B., hvorfor flere Mænd paa Egnen traadte til som Kautionister. Blandt disse var de to Nabopræster, Brandt i Ollerup og Jensen i Østerskærninge.

Huset var efter Nutidsbegreber om en Højskolebygning ikke meget rummeligt eller veludstyret. Og skønt det blev gjort i Stand det bedst mulige til sit fremtidige Brug, var der ingen Plads til Elever. Disse maatte tinges i Hus og Kost hos de velvilligste af Beboerne i Byen.

Peder R. Møller
i 20-Aars Alderen.

Da Skolen aabnedes den 6. Maj 1868¹⁾ med Anton Nielsen som Fortander og med et beskedent Elevantal af 16—17 unge Piger, var Istandsættelsen af Huset knap fuldbrydet. Anton N. holdt Indvielsestalen, i hvilken han optrak de Linjer, han som Forstander agtede at følge. Efter Talen blev Mødet, der var talrigt besøgt, henlagt til

Vesterskerninge Højskoles første Pigehold 1868.
I øverste Række fra venstre: Lærer Klindt, Dyr læge Skov, Povl Sams,
Anton Nielsen, Mads Hansen, Pastor Brandt.

Salen i den nærliggende Kro, og her talte Præsterne Brandt og Jensen. I samme Sal begyndte saa Dagen efter den egentlige Højskolegerning, men allerede nogle faa Dage senere kunde Forstander og Elever flytte ind i det istandsatte Hus.

Det var i de danske Folkehøjskolars første Aaringer, og her paa Egnen var der ikke mange, der vidste, hvad en Højskole var, eller hvad den skulde bruges til. Skolen blev modtaget med Velvilje af nogle, med Mangel paa Forstaaelse af andre og med Modvilje af adskillige. Dette bidrog til, at det lille Hold Elever sluttede sig end mere

¹⁾ ikke som af Anton Nielsen anført, 1869.

trofast sammen om Forstander og Medhjælper, og det ungdomsfriske, fornøjelige Samliv, der udfoldede sig inden Skolens Enemærker, og hvor Flokken kom frem, vakte Opsigt, tiltrak nogle især blandt Ungdommen, og frastødte andre især blandt ældre og gamle Folk, der saa sig sure paa dette ny, som voksede frem. Der var en Umiddelbarhed, noget af Vaarens Ynde, af Morgenens Friskhed over den unge Skole, som varslede godt. Eleverne var ikke flere, end de i sluttet Hold med Forstander og Medhjælper gæstede de Hjem, som lukkede Dørene op for dem. De blev fulgte paa Tilbagevejen af disse Hjem Ungdom, og naar de skiltes i Skolens Forsamlingsstue, klang Sangen gennem de aabentstaaende Vinduer ud over Eggen i den stille Sommeraften. Lad mig her indskyde, at Sommeren 1868 var en af de varmeste i Mands Minde med stille Aftener i ugevis, en rigtig Højskolesommer.

Anton Nielsens første Medarbejder og Lærer ved Skolen var Povl Pedersen, født paa Samsø. Han var Elev paa Vallekilde Højskole den Vinter, A. N. samme Sted forberedte sig til sin Gerning som Forstander, og skønt han var ængstelig ved at klæde sig ved Stillingen som Lærer, lod han sig dog overtale af Anton Nielsen og fulgte ham herover. Og det gik udmærket. Povl var et hjertevarmt Menneske med et muntret Sind og vandt hurtig Elevernes Tillid og Venskab. Han blev en god Støtte for den unge Skole. Senere blev han en kendt Mand, og Navnet Povl Sams fik god Klang især i Landbokredse paa Sjælland. Han døde for nogle Aar siden paa sin Gaard Svendsbjerg ved Vallekilde.

Men det blev ikke mange Skolesæt, det gamle Hus kom til at rumme. Det viste sig snart, at der var altfor lidt Plads til Eleverne, ligesom Ulempen ved, at disse maatte indkvarteres rundt omkring i Byen, blev mere og mere følelig. Mads Hansen byggede da et nyt Skolehus med tilhørende Økonomibolig Nord for Landevejen, et Stykke tilbage paa Jordlodden, i Ly af Præstegaardens smukke Have, og i Sommeren 1870 blev den nye Bygning taget i Brug. Karen Jørgensen — den nu saa landskendte Ejerinde af Odense Højskolehjem —, som havde tjent i Mads Hansens Hjem og gjort sig afholdt som en dygtig Pige og udmærket Kvinde, havde fra Skolens Begyndelse forestaaet Husholdningen og fortsatte fremdeles

denne Virksomhed. Hun bidrog sit til, at Eleverne følte sig vel tilpas.

Elevantallet var stadig jævnt stigende, og alt tegnede saare lyst for Skolen trods det, at store Dele af den daværende Slægt i Vesterskerninge var aabenbare Modstandere af den. Men det stærke politiske Røre, som i de

‡Karen Jørgensen.

Aar bredte sig ud over Landet med rivende Fart, rev ogsaa Sydfyn og Skolens nærmeste Omgivelser med sig. Og derved øgedes Gnidningsmodstanden, som alt var tilstede mellem Skolens Ejer og dens Forstander. Jeg nødes til at skildre denne Gnidnings Aarsag.

Mads Hansen var bredt folkelig anlagt. Han virkede særlig for sine Standsfællers Oplysning og Udvikling, foruden ved sine Sange gennem de Foreninger, han havde oprettet, og han havde tænkt sig, at Højskolen kunde blive som et Arne-
sted for disse Virke-
midler, samle det hele

under sin Overledelse. Naar Anton Nielsen i sin Bog „Højskoleliv i Tredserne“ tillægger Mads Hansen den Mening, at Eleverne paa en Højskole „burde øves i at spille Dilettantkomedie“, beror dette paa en fejlagtig Opfattelse. Det kunde aldrig falde Mads Hansen ind at nære den Tanke. De Smaakomedier, han den Gang skrev udelukkende til Opførelse i Sangforeningen, var alle skrevne i fynsk Mundart og blev udførte af denne Forenings Medlemmer. Skønt Mads Hansen regnede Dilettantkomedie — vel at mærke, saaledes som han selv forestod den — for et Middel til at virke opdragende og udviklende paa saavel Udøverne som Tilskuerne, saa var han meget for

sund til at kunne mene, at Indøvelse i Komediespil burde være et Fag paa en Højskole.

Men blot dette, at nævnte Foreninger skulde have et Slags Hjemsted paa Skolen, fandt Anton Nielsen, og med Rette, var ugørligt, Højskolegerningen vilde lide under det, det vilde virke spredende i Stedet for samlende. Skønt Anton Nielsen ikke havde været Elev hos Kold, stod denne utvivlsomt for ham, som for de fleste af Datidens Højskolemænd, som Forbilledet paa en Forstander. Anton Nielsen havde en betydelig Evne til at virke ved sin Personlighed, sin daglige og inderlige Omgang med Eleverne inden Skolens Vægge, og dette Forhold vilde tildels forrykkes, hvis Mads Hansens Tanke blev virkeliggjort. Indtægten af en Bazar, som Sangforeningen i Sommeren 1868 lod afholde til Fordel for Sammenslutningstanken, blev derfor delt mellem Foreningen og Skolen og Sammenslutningen dermed skrinlagt.

Var der saaledes Meningsforskel om et og andet hos de to Mænd, gjorde dette dog ikke væsentligt Skaar i Samarbejdet. Mere medvirkende til at fjerne dem fra hinanden var Uoverensstemmelse i Politik.

Mads Hansen var Højremand, det vil sige national-liberal Idealist, nærmest præget af Carl Ploug. Han syntes, den danske Bonde havde saa gode baade økonomiske og aandelige Kaar, som han kunde ønske sig, blot han skønnede paa det og udnyttede dem, at han stod Fare for at blive forkvaklet af Egoisme og Materialisme i sin Udvikling, naar han hvirvledes ind i Partipolitik, som ikke altid undlod at paakalde hans mindre gode Egenskaber.

Anton Nielsen var Venstremand og saa med Haab og Fortrøstning hen til det politiske Oplysningsarbejde, Venstres Førere saa energisk udøvede blandt Menigmand. Selv optraadte han ikke — i alt Fald yderst sjældent — som politisk Taler eller offentlig Agitator, men han skønnede, at skulde Skolen vinde Fremgang og faa Betydning for Ungdommen, maatte den være i Samklang med Venstres Øjemed. Han bad derfor Mads Hansen om at maatte kundgøre i Bladene, at denne ikke havde noget med Skolen at gøre udover det rent økonomiske. Skønt Mads Hansen følte sig saaret af denne Tilsidesættelse, gav han Anton Nielsen Lov til at offentliggøre en Erklæring i den Retning i Følelsen af, at han ganske rigtig ikke

havde nogen egentlig Del i Aandsarbejdet paa Skolen, saalidt som han nogensinde havde gjort Krav derpaa. Men dette maatte uundgaaelig medføre, at Mads Hansen holdt sig mere fjernt fra Skolen.

Til alt dette kom, at de to Mænd var hinanden saa ulige i Naturel. Mads Hansen aaben og djærv, Anton Nielsen mere lukket, men med megen Viljekraft. Den første med urokkelig Tro til den danske Kvinde som en stærk Drivkraft i den fremtidige Samfundsudvikling; den anden mere skeptisk paa det Punkt. Ikke, at Anton Nielsen ikke regnede med Kvinden i al Almindelighed, men han var nærmest det modsatte af en Beundrer af Kvinden, maaske fordi han i sit Ægteskab havde lidt Skibbrud. Da Mads Hansen giftede sig i Sommeren 1869, kunde de nærmeststaaende Venner ikke undgaa at lægge Mærke til, at Forholdet kønedes mellem de to, og jeg tror ikke, Anton Nielsen, skønt han maaske gjorde sig Umage for det, nogensinde forsonede sig med dette Giftermaal eller lærte at sætte Pris paa Mads Hansens Hustru.

Skolens Elevantal var jævnt stigende, selv om det aldrig naaede op i Højde med adskillige af de store Skolers. Hvad Anton N. vist heller ikke ønskede, idet den Virkemaade, der egnede sig bedst for ham, var mest fyldestgørende paa en mindre Skole.

I Aaret 1874 købte han Skolen af Mads Hansen for mellem 3 og 4000 Rigsdaler, og tre Aar efter udvidede han den, saa den kunde rumme 60 Elever. Det var en Forandring for den af Mads Hansen lønnede Forstander at blive sin egen Mand. Hidtil havde hans Løn været 400 Rigsdaler om Aaret, men undertiden maatte han lade en Del af sin Løn blive staaende, da Skolens Indtægter kun var smaa. Hans Tilgodehavende blev nu fradraget Købesummen, hvad der kom ham ret belejligt.

Nu blev der lagt en Finansplan at overholde i den kommende Tid: Karen Jørgensen skulde have 20 Kr. om Maanedn for hver Elev, og herfor skulde hun bespise alle, som hørte til Skolen. De tilbageværende 10 Kr. af den maanedlige Elevbetaling forbeholdt Forstanderen sig til Lærer- og Pigeløn, Vedligeholdelse og andre Udgifter, og skønt man skulde synes, at denne Indtægt maatte være utilstrækkelig til Dækning af saa mange Poster, skriver

Anton Nielsen selv i sin førnævnte Bog, at „det varede kun faa Aar, inden jeg havde betalt min Gæld og havde begyndt at lægge Penge op; rigtig nok i det smaa.“

Da Povl Pedersen Sams efter 3 Aars Forløb forlod Skolen, blev han efterfulgt af Jens Skytte, den senere saa kendte og skattede Forfatter. Han er født i Trelde ved

Vesterskerninge Højskoles andet Karlehold.
I øverste Række er Nr. 3 fra højre Jens Skytte.

Fredericia, hvor hans Fader var Gaardejer. Da han var Soldat i Odense, blev han kendt med Mads Hansen, og efter udstaaet Soldatertid i 1868 tog han Plads paa Margretesminde, en mindre Herregaard under Rødkilde og ikke langt fra Mads Hansens Hjem. Hans Ophold her blev dog kun kort, idet han allerede i Vinteren 1868—69 blev Elev hos Anton Nielsen. Efter at have været paa Askov og Skovgaard kom han tilbage og blev Lærer ved Vesterskerninge Højskole. Da han imidlertid ønskede at tilbringe endnu en Vinter paa Askov, overtog Seminarist Hans Jensen Pladsen imens. Hans Jensen, som er født i Nordfyn, havde oprindelig lært Mølleri, men opgav

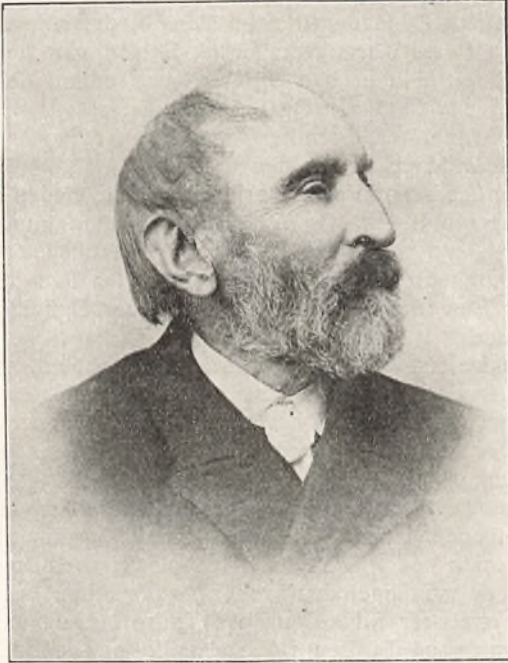
dette, gik paa Seminariet i Skaarup og tog Skolelærer-eksamen i Odense 1873. Efter at have været Lærer nogle Aar, blev han Medarbejder ved Sorø Amtstidende, senere Redaktionssekretær ved Bladet, for hvilket han nu er Chefredaktør. Hans Virksomhed ved Højskolen op-hørte, da Jens Skytte vendte tilbage.

Niels Johansen.

Ved denne Tid fik Anton Nielsen en Elev, som i Ti-dens Løb blev knyttet nær til Skolen. Det var Niels Kristjan Johansen, født i Vissenbjerg, hvor hans Fader var Husmand. Allerede i 19—20 Aars Alderen var han Gaardbestyrer paa sin Hjemegn og anset for sin Dygtig-hed og utrættelige Flid. Efter sit Ophold som Elev hos Anton Nielsen blev han Soldat i Nyborg, men da Sol-datertiden var omme, vendte han tilbage til Skolen. Nu tog Jens Skytte og Anton Nielsen sig for at læse privat med ham, og allerede et Aar efter blev han Medhjælper, fra 1875 fast Lærer ved Skolen. Der udviklede sig efter-

haanden et nært Venskab mellem ham og A. N., og det blev ham, der fulgte med, da Skolen 1882 flyttedes til Ollerup, og her tilskødede A. N. ham 1884 Skolen og den Landejendom, der var indkøbt til samme. Niels Kr. Jo-

Pastor J. S. Brandt.

hansen er mest kendt Landet over som Politiker. Han var Landstingsmand fra 1884 til sin Død, som indtraf 1915.

Af Mænd, som ikke var fast knyttet til Højskolen, men som støttede den ved at holde Foredrag, maa særlig nævnes Pastor Brandt i Ollerup. Anton Nielsen skriver saaledes om ham i sin Bog „Højskoleliv i Tredserne“: „Pastor Brandt, som nu snart i 30 Aar (skrevet 1896) har været Højskolens tro og utrættelige Ven, kom hver Sommer og Vinter en Gang ugentlig for at holde Foredrag.

Den første Sommer sendte han en af sine Piger til os som Elev, og i den første Vinter fik han sin Huslærer, cand. theol. Jessen¹⁾ til at give Undervisning i Geografi nogle Timer paa Skolen. Og begge hans Døtre har været Lærerinder paa Skolen.“ Og senere hen i Bogen: „Men Pastor Brandt var en tro Støtte for Højskolen. Den var vist aldrig bleven til uden hans Medvirkning, og hvis han i de første Aar havde forladt Skolen var den sikkert gaaet under. Nu er han 85 Aar, men endnu holder han Foredrag paa Skolen. Og jeg tør sige, at i den Tid, jeg var Forstander i Vesterskerninge, da var Pastor Brandts Foredrag de bedste, der blev holdt.“

Pastor Gjellebøl i Vesterskerninge holdt ligeledes Foredrag en Gang om Ugen. Og A. N. siger, at han kunde aldrig ønske sig en venligere Nabo. Han aabnede med stor Elskværdighed sin smukke Have, som laa lige opad Skolen, for Eleverne, og den blev et yndet Opholdssted for disse, særlig i Sommermaanederne.

Af andre Egnens Mænd, som støttede Skolen, maa ligeledes nævnes Dyrslæge R. Skov i Vesterskerninge, som i en Aarrække hver Vinter havde Husdyrlære med Karlene. Han var lige til sin Død 1908 en af Skolens mest trofaste Venner.

Ogsaa daværende Førstelærer Klindt rakte Højskolen en hjælpende Haand, idet han aldeles gratis af og til havde Timer med Pigeholdet i Husholdningskemi og i Sang.

Nævnes maa ligeledes Frøken Avgusta Lau, senere gift med Førstelærer Mikkelsen paa Thurø. Hun var Datter af Kammerraad D. Lau i Vestermølle og hendes for sin kønne Beliggenhed kendte Hjem blev om Sommeren et yndet Valfartssted for Højskolepigerne, som altid blev modtaget med stor Venlighed. Hun var Lærerinde flere Somre i Træk.

Der kunde endnu nævnes flere, som havde en kortere og velvillig Forbindelse med Skolen.

I de sidste Aar i Vesterskerninge havde Anton Nielsen sine Forældre boende hos sig, Moderen dog kun et Aars Tid, til hun døde. Men hans Fader, „Gamle Nielsen“, som han almindelig blev kaldt, fulgte med Sønnen, da denne flyttede Højskolen til Ollerup, hvor han døde i en meget høj Alder.

¹⁾ senere Valgmenighedspræst i Jylland.

„Gamle Nielsen“ var en lille mild og elskværdig Mand, som forstod den Kunst at vinde Folk, og havde Anton Nielsen havt lidt mere af Faderens Evne i den Retning, vilde han sikkert have vundet en Del af den Forstaaelse og Velvilje i Vesterskerne, han savnede saa haardt. Hans Fader, som tidligere havde været Skolelærer, fik Timer paa Højskolen, men foruden hans Virksomhed her, gav han sig af med en lille missionerende Gerning udadtil. Saaledes holdt han smaa Andagtsmøder med Fattiglemmerne paa Arbejdsanstalten om Søndagen, ligesom han besøgte andre syge og fortrykte Mennesker i Sognet, og mange Smaafolk var ham dybt taknemmelige.

Han kunde ogsaa være djærv og ikke nem at koste til Side, derom vidner følgende Historie: Det var i Høstens Tid, og Landboerne havde travlt. Den gamle kom ind hos en Gaardmand, og da denne var en gæstfri Mand, bad han gamle Nielsen sidde ned. Men denne mærkede snart, at der var Uro i Kroppen paa Gaardmanden, og det varede heller ikke længe, før han kom frem med, at han havde travlt og skulde i Marken. Vist ikke, sagde Gæsten, vi kan godt sidde og snakke lidt sammen, du faar nok dit Korn i Hus endda. — Ja, det kunde den sagtens sige, som ikke havde noget Korn at køre ind, men hvem der vilde have noget ud af sit, maatte passe sit Kram, mens Tid var. — Gamle Nielsen holdt paa, at det daglige Arbejde, hvor vigtig det end var, dog ikke er det ene fornødne, og der fortælles, at han føjede sine Ord saa vel, at Gaardmanden blev siddende en Stund hos sin Gæst.

Som allerede nævnt flyttede Anton Nielsen i Aaret 1882 Skolen til Ollerup, hvor han havde købt en mindre Bodegaard i det Øjemed. Men her vil jeg slutte min lille Skildring af Skolen i Vesterskerne og overlade til min Ven, Kristensen-Randers, at fortsætte med en Skildring af Ollerup Højskole. Det er ham, der ved sit mangeaarige, udmærkede Arbejde som Forstander har ført Skolen fremad paa Ollerup Grund.

Peder R. Møller.

*

*

*

Anton Nielsen solgte i 1884 Højskolen til Niels Johansen. Anton Nielsens sidste Skolehold var paa 57 Karle og 40 Piger. Han havde haft Skolen i 16 $\frac{1}{2}$ Aar, og den havde i den Tid været besøgt af ialt 1246 Elever, 737 Karle og 509 Piger.

L. B.

Nogle Minder

fra Vesterskerninge Højskole 1868—99.

„ — — Anton Nielsen var inde hos mig for nogen Tid siden, og saa kom vi til at tale om dig. Jeg fortalte ham, at du var paa I. A. Hansens Kontor i København, men skulde ikke blive der, og at du havde Lyst til at læse, og saa sagde han, at saadan en ung Fyr som du kunde jo have godt af at komme over paa hans Højskole, som begynder nu til 1. Oktober; ja det kunde jo være meget godt, men hvor faar vi Pengene fra? — —“

Det var min Fader derhjemme paa Samsø, der saaledes skrev til mig den 1. Oktober 1868.

Højskole — den Gang et sjældent Navn, noget i Lighed med et Fremmedord; nu kender ethvert Barn i Landet det. Der var Rødding Højskole, men den laa saa langt borte, at dens Navn næppe kendtes paa Samsø; der var vel endnu en og anden Højskole — men hvad var det for Skoler? Degnsens Søn derhjemme i Nordby havde været paa Højskole, men det hørte med til Haandværket: han skulde *lære* noget for at komme paa et Seminarium, og den Højskole — et Sted derovre i Jylland — var en Forskole dertil, hvor man lærte baade det ene og det andet og lidt mere end i Børneskolen — og en saadan „Højskole“ var jo ikke saa mærkelig.

Saa stod der en Historie i „Dansk Landbotidende“ om Hans, der kom paa Højskole af Anton Nielsen, ham, man kendte fra Flinchs Almanak og de dejlige Historier i „Fra Landet“. Der, i Hanses Historie, anede man, at den ny Højskole var en mærkelig Skole og ikke som den, Degnsens Søn havde været paa.

Saa var der Trier — han havde været paa Samsø og holdt Møde 1867 (ogsaa en Sjældenhed!) paa Bøgebjerg og fortalt en Mythe (én Sjældenhed til) for Samsingerne

om Thor. Der begyndte at blive saa meget mærkeligt, der knyttede sig til den ny Højskole.

Og endelig var der Mikkell Peter, min gode Ven, som jeg lærte at kende i Tranebjerg. Han havde et daarligt Ben og duede ikke til legemligt Arbejde, og saa havde han begyndt at holde Skole for Smaaabørn — senere fik den Navnet „Friskole“, og dem kender vi nu, men ikke meget den Gang. Nu tog han paa Højskole, Vallekilde, og det var mærkelige Breve, jeg fik fra ham; de hørte Foredrag, de sang, de brugte ikke Lærebøger — det var det allermærkeligste, syntes jeg, for hvordan kunde man vel saa lære noget! Og saa var Anton Nielsen der, og han gik ogsaa i Skole, ham sagde de „du“ til — ja der vrimlede af Mærkeligheder.

Til syvende og sidst kom Anton Nielsen ogsaa til Samsø. Han skulde selv til at begynde at holde Højskole. Og nu læste han sine Historier for os. Jeg kan endnu se ham gaa forbi Tinghuset i Tranebjerg i fortrolig Samtale med Povl Sams og med Armen om hans Hals. En Lærer at gaa saadan — det var underligt. At han i det hele taget vilde komme til Samsø — en Digter! — det var saa hædrende for hele Øen, at jeg syntes det burde besynges og begyndte derinde paa Birkekontoret mellem „Sagens Akter“, der skulde afskrives, at skrive en Velkomsthilsen til ham paa Vers, der dog aldrig blev til mer end én Linje: „Aldrig før dig en Digter gæsted Samsø“. Jeg har sagtens ikke kunnet finde Rim til Samsø. *Alt dette* begyndte at kalde Længsel frem i mit 16aarige Hoved — eller vel Hjærte — efter at komme paa Højskole, „men hvor faar vi Pengene fra“, som Far skrev. I Stedet for gik min Vej til et andet Kontor, fra Birkekontoret til I. A. Hansens i København i 1868, og saa gik Tiden der, $\frac{1}{2}$ Aar, men nu maatte der snart brydes op fra et Kontorarbejde, som jo ikke var Længselens Maal. Spørgsmaalet var — og det var stort — hvordan man nu skulde faa begyndt paa noget, der førte til noget, og det skulde helst være ad Skolevejen.

Saa kom Fars Brev.

Og da jeg havde læst det, fik jeg *det* Stød, der somme Tider skal til for at komme over Dørtærskelen ind i den rigtige Stue, hvor alle Herlighederne ligger, i det rigtige Arbejde, der fører til Længselens Maal.

Jeg tror, jeg græd ved Glimtet af Lystanken: nu tager du paa Højskole hos Anton Nielsen — og saa: kommer Tid kommer Raad.

Saa talte jeg mine Penge, dem jeg havde tjent i København, 30 Rdl. 3 Mk. og 5 Sk. Det var da tilstrækkeligt til Rejsen og næsten de første Par Maaneder paa Højskolen. Resten — den Dag den Sorg!

Ungkarl Mads Hansen.

Skrev saa samme Dag, Fars Brev var læst, til Anton Nielsen, at jeg gerne vilde over paa hans Højskole, og rejste næste Dag fra København.

Der er dog et endnu, inden jeg forlader Byen. I min Fritid lagde jeg tit Vejen om ad Østergade for at se paa Billeder og Bøger i Boghandler-Vinduerne.

Blandt Billederne lagde jeg Mærke til nogle Fotografier af „berømte Mænd“. Der fandt jeg Anton Niensens Billede og et af Mads Hansen, Bondedigteren, hvis Sang „til Kvinden“ den Gang

fløj Landet rundt, og hvis Melodi jeg kendte saa godt fra Lirekassemandens Repertoire — og under Mads Hansens Billede stod hans kendte Vers:

Jeg synger bag ved Ploven
og under Leers Klang.
og Bakkerne og Skoven
gi'r Genlyd af min Sang.

Hans Navn var jo knyttet sammen med Anton Niensens til Højskolen. Og endelig var der et Billede af Ahlman og Krüger, Sønderjydernes Talsmænd i den tyske Rigsdag; under deres Billede stod deres kendte Udtalelse: „Vi er danske, vi vil vedblive at være danske, vi vil behandles som danske og det efter Folkerettens Forskrifter“.

Det var Billederne af disse Mænd, der var mine udvalgte blandt dem alle.

— Saa naaede jeg Korsør og gik om Bord i Dampskibet, der skulde gaa til Svendborg. Det var underligt nok saadan paa Lykke og Fromme at rejse ud i „den vide Verden“ uden at kende en eneste Sjæl, men „det vidunderlige“, der var i Vente og skulde mødes, gav nok at tænke paa og kredse om. Der var en Mand blandt de rejsende, der havde saadan et rart Ansigt — jeg syntes jeg skulde kende det. Han gik frem og tilbage paa Dækket og talte med en anden. Jo mere jeg saa paa ham, des bedre syntes jeg om ham, hvem kunde det være. Jeg fulgte ham med Øjnene det bedste, jeg kunde. Der sad en Bondekone henne paa Bænken ved Siden af mig. Hun sad og talte med en anden, og saa hørte jeg hende sige: „Ved du hvem den Mand er, som gaar der? Det er Ahlman“.

Ja det var Ahlman, det var jo hans Billede, jeg kendte. Hvem, der nu turde gaa hen og sige God Dag til ham og tale med ham!

Det var ikke til at faa Ro for den Tanke, turde man bare!

Lidt efter stod han ene og saa ud over Havet. Nu skulde det voves. Hvordan skulde jeg faa begyndt?

Saa tog jeg min Lommebog frem og skrev deri: „Vi er danske o. s. v.“, gik hen til ham og sagde: „Jeg vilde gerne spørge, om De er den Mand, der har sagt saadan?“ og saa viste jeg ham, hvad jeg havde skrevet. Jeg kan endnu se de gode Øjne, hvormed han saa paa mig, jeg kan endnu se ham studse lidt — og saa sagde han: „Kender du til det min Dreng?“ Jo, det gjorde jeg jo da, og saa kom Samtalen i Gang. Hvor jeg skulde hen? Ja jeg skulde over paa Anton Nielsens og Mads Hansens Højskole. Naa, Mads Hansen er min gode Ven, ham maa du hilse fra mig. Og den gode Ahlman gav sig videre af med mig. „Naar du nu kommer til Svendborg, kender du saa nogen der?“ Nej. „Ja saa kan du gaa ind til (ja Navnet har jeg glemt) og hilse fra mig, der kan saa dit Tøj staa, til du kan faa hentet det en anden Dag.“

— — Vejen fra Svendborg til Vesterskerninge Højskole til Fods en skøn Efteraarsdag for 50 Aar siden ser jeg endnu som en saare skøn Vej. Med en Hasselkæp i Haan-

den, skaaret under Vejs, uden Bagage skrider det frem. Mon det er en stor Højskole? Mon der er mange Elever? Mon det er en ny stor Bygning? Se, se! Der har vi Herregaarden Hvidkilde — ja *saa flot* er Højskolen naturligvis ikke, men dog nok noget derhen ad — — —

„Er det Vesterskerne?“ spørger jeg en Mand, jeg møder i Byen. Jo, det er det da. „De kan vel ikke sige mig, hvor Højskolen ligger?“ „Højskolen! skal du paa Højskole“. Ja. „Hvor kommer du fra?“ Fra København. „Fra København, det var da underligt, jeg troede, de havde Skoler gode nok derinde — naa, Højskolen, ja den ligger lidt henne i Byen ligeoverfor Præstegaarden, henne ved Gadekæret.“

Præstegaarden fandt jeg og Gadekæret med. Men hvor var Højskolen med takkede Gavle, med Kvist og med Fløje — —

Der laa et Hus, et Husmandshus med „Mostag og Mure saa lave“ ligeoverfor Præstegaarden.

Saa staar baade jeg og min Forstand stille. Der kommer en Mand — om han ikke vilde sige mig, hvor Højskolen er. „Højskolen, det er saamænd den der“, og saa slaar han ud med højre Haand og gaar videre. Han var nok en af Bysens Mænd, der ikke gad se til den Side, Skolen laa.

Jeg stod stille endnu. Hvordan var det — var der ikke en Gang en Buestreng der brast, og Kongen spørger. „Hvad var det, der brast saa bragende?“ „Norges Rige ud af din Haand, Herre Konge“, lyder Svaret. Ja, der laa mit „Norges Rige“ i Grus! Hvad om nu de andre Drømme skulde gaa samme Vej! Jo, jeg var vel rejst.

Saa sætter jeg stiltfærdig min Hasselkæp ved Stendiget, den jeg saa frejdig havde svunget paa Vejen under lyse Drømme og Forhaabninger.

Jeg kommer ind i en lille Forstue, banker paa Døren til højre og kommer ind i en Stue, hvor der sidder en 14—15 Karle, men ingen Anton Nielsen eller Mads Hansen, omkring et Spisebord i Færd med deres Mid-Aftensmad. Mon det skulde være hele Flokken, alle Eleverne! Det hele virker saa forvirrende, saa nedslaaende. De holder op med Tygningen, ser paa mig og tænker: „Hvad mon den Dreng vil?“ thi jeg var saare liden af Vækst. Saa maa jeg begynde: „God Dag — er der ingen — er der ingen her fra Samsø“. „Jo, her er a“,

svarer Jørgen Klejs, den yngste af hele Flokken, ham, der har Æren af at være den allerførste indmeldte paa Anton Niensens Højskole. „Og a“. „Og a“. Det er Povl Sams, den eneste faste Lærer ved Skolen og hans Broder Søren. Saa er vi over Begyndelsen, over det værste, og Povl Sams faar da mit Ærinde ud af mig. Karen, der sørger for Husholdningen, viser sig i Døren med et Fad skaaret Smørrebrød, og Povl raaber hende i Møde: „Her er kommen en ny!“ „Nej se da!“ og Karen smiler over hele Ansigtet, som kun Karen kan smile.

Snart sidder jeg bænket ved Bordet og tager for mig af Retterne, og Samsingerne især har saa meget at spørge mig om.

Der kommer Anton Nielsen, og da han faar Øje paa mig, giver han sig i Samtale med mig, men jeg synes, det er mærkeligt, at han hverken siger „Velkommen“ eller saadan noget til mig, og endnu mere mærkeligt forekommer mig hans Spørgsmaal tilsidst: „Naa, hvad er saa *dit* Ærinde?“ Ja, det var jo da at blive Elev paa hans Højskole, som jeg havde skrevet i mit Brev til ham. Brev, han havde ikke faaet noget Brev, men velkommen skulde jeg være. Senere hen paa Dagen kom Brevet — men jeg kom først!

Næste Dag skrev jeg hjem til Far: „Nu har jeg faaet mig en ny Plads, jeg er bleven Elev paa Vesterskerne Højskole. Jeg kan selv betale de første Par Maaneder, og saa tænker jeg, at du kan hjælpe mig over Resten —“ og det gjorde han.

Samme Dag saa jeg første Gang Mads Hansen. Han gik ude i Haven og rettede Gærde. „Jeg skal hilse Dem fra Ahlman“. „Tak, sig „du“ til mig, min Ven“, og snart talte vi sammen, som havde vi kendt hinanden i mange Aar. For et stort Skæg han havde — og milde Øjne — og som han kunde le. „Kom og besøg mig en Dag, jeg bor i Hundstrup, det er ikke saa langt herfra!“

* * *

Hvor var det egentlig kønt det lille Hus, der hed Vesterskerne Højskole! Naar man først rigtig saa paa det. Det passede jo meget bedre til Livet, der levedes derinde, end høje Mure med takkede Gavle, Kvist og Fløje. Endnu kønnere blev det, da Anton Nielsen en Dag kom ind til os med sin Sang til dets Pris:

Der staar en lille Hytte i Skerninge By
 med Mostag, med Mure saa lave.
 Den skjuler sig undselig i store Gaardes Ly,
 men der er grønne Træer i dens Have.
 I Gadekæret har der en Andeflok sit Hjem,
 og Spurvvene, de kvindre den klare Morgen frem,
 og Smaabørn, de leger ved dens Døre.

Og vi kvindrede med da! Ja, hvor vi sang! Det var den „bundne Varme“, der løstes derigennem, vi, der havde gaaet i Skole som Børn og aldrig sunget en eneste Sang, men kun nogle Salmer. Bojsens Visebog, „den blaa Sangbog“, maatte holde for tilligemed Køsters. Der blev sunget Mod og Fortrøstning ind i os unge, der var mærket af Sorgen fra 1864. Den danske Kokarde i Huen maatte til — vi var danske og vilde være danske. Det var Anton Nielsen, der gav os Historien, saa den blev „levende“. Underligt nok — dette var jo noget andet end blot at læse og lære Historie. Og Pastor Brandt i Ollerup, der ildnede op gennem de nordiske Myther, hvis Billedsprog fik saa nært Ærinde til os, menneskeligt, folkeligt, ja kristeligt. Som han tog os paa Skolen, tog han os i Kirken. Saa var der hans Huslærer, senere Valgmenighedspræst i Bøvling, Jessen, der førte os gennem Verdens Riger og Lande i sine Geografitimer, og Dyrlæge Skov, der fortalte om Køer og Heste, hvoraf jeg kun kan huske om deres Benbygning, at der var nogle Smaaben, der hed Fodrodsben og Haandrodsben, men de andre Karle fik nok mere ud af det. Povl Sams underviste os i Skrivekunstens og Regnekunstens og ikke at forglemme Tegnekunstens Mysterier.

Saa kom Mads Hansen og tittede ind til os. Af og til med en ny Sang i Lommen, og altid med et straalende Ansigt, glad over, at hans Højskole *gik* og nok skulde gaa. „Det naar sig nok“ var hans, skal jeg kalde det Valgsprog — „det naar sig nok, at vi faar en levende dansk folkelig-kristelig Ungdom kaldt frem gennem den danske Højskole“.

Og Karen Jørgensen, „vor Mor“, der sørgede for Madsen til os, hende holdt vi allesammen af. Vi var jo en Familie allesammen, og det hørte med til de Dages Glans.

— — Jeg sidder og ser paa det gamle Højskolebillede fra 1868, der hænger her i min Stue. Det er blegnet og falmet, men Trækkene er der. Der er tyndet ud i

Rækkerne — ja, hvor mange mon der egentlig er tilbage? Min Hjertensven, Hans Hansen, sidder som Farmer ovre i Amerika og en anden af dem, Jørgen Klejs, som Købmand i Besser paa Samsø, Rasmus Eriksen som Gaardejer i Egense, Karen har sit Højskolehjem i Odense, men Resten — —

Jeg føler, at jeg bør slutte, men maa dog først omtale det næste Stød jeg fik ved den Højskoleetur. Det var en Dag Anton Nielsen kaldte mig ind til sig i sin Stue og sagde: „Hvad vil du egentlig være, du synes mig ikke at have Lyst til Landarbejde“. Nej — naar jeg skulde sige det, vilde jeg jo gerne være Lærer, men jeg vidste slet ikke, hvordan jeg skulde faa begyndt derpaa eller faa Raad dertil. „Er der ikke andet i Vejen, skal vi nok komme over det“, sagde han, „jeg har en gammel Fader, der er Skolelærer i Rerslev, kunde du have Lyst til at komme over og begynde hos ham, han kunde selv have Fornøjelse af at faa saadan en ung Fyr over til sig“. Det vilde jeg selvfølgelig grusom gerne og tog med Tak mod Tilbudet. Da Højskolen sluttede i Foraaret 1869, drog jeg saa med Anton Nielsen over til hans gamle Fader — dermed var min Vej banet, og det saa lykkeligt, som jeg kunde forlange det. Derfor staar jeg i Gæld til den danske Folkehøjskole, særlig Vesterskerninge, og derfor staar der Glans over de Dage, jeg for 50 Aar siden oplevede der. I Skær af lyse Minder staar nu den gamle Hytte i Skerninge, som en Borg med takkede Gavle, med Kvist og med Fløje!

Anders Gommesen.

Andenlærer og Elev.

Fastelavns Søndag 1873 var vi en 4—5 Skaarup Seminarister af ældste Klasse, som lejede en Mand til at køre for os de ca. 2 $\frac{1}{2}$ Mil til Vesterskerninge Højskole. Der var nuværende Folketingsmand K. M. Klausen, nuværende Pastor Kring i Havdrup, Lærer i Herslev Peter Dahl og mig, sa' Hunden. Jeg havde en noget ældre Ven dernede som Elev. Det var Gaardejer Knud Jensen fra Sørslev, han lever da endnu. Han, der var Enkemand, havde overladt Gaardens Bestyrelse for en Vinter til en Slægtning for at sætte sig paa Skolebænken, noget, der i hans Hjemegn vakte Forargelse, men den Mand har nu aldrig brudt sig om, hvad Folk sagde, naar han vilde udrette noget.

Vi blev, sagtens ogsaa paa Knuds Anbefaling, vel modtagne. Anton Nielsen var i ypperligt Humør og lod sit Vid spille, navnlig mod Jens Skytte, som gav godt igen. Moro og Lystighed gik godt i Spænd. Vi saa Skolestue og det Hele, før vi spiste til Middag. Om Eftermiddagen var vi i Kirke hos Brandt i Ollerup og hørte en ypperlig Prædiken om Daaben. Saa til den modsatte Side ud til Mads Hansen. Han var ude at fodre sine Køer, da vi, stadig med Knud J. som Fører, saa ham første Gang. Tiden gik kun altfor hurtigt. Vi skulde jo hjem igen, men det blev vist Midnat, før vi atter var i Skaarup. Jeg havde modtaget et saa godt Indtryk af det Hele, at da Anton Nielsen hen i Foraaret gennem „Dansk Folket.“ søgte en Medhjælper for næste Vinter, mens Jens Skytte søgte yderligere Uddannelse paa Askov, skrev jeg til ham og bad ham om at tage mig. Han skrev tilbage, at han „syntes godt om mit Brev, det var saa barnligt“; men bad mig dog betænke, om jeg kunde være glad ved at at gaa ind i Forhold ret forskellige fra de fleste Semina-

risters. Men jeg var jublende glad og slog straks til. Bag-
 efter har jeg syntes, at det var et Vovestykke af A. N.,
 men han sagde, at han havde faaet et godt Indtryk af
 mig ved vort Besøg.

Jeg husker saa tydeligt, da jeg en Dags Tid før Vinter-
 skolens Aabning gik derud fra Svendborg. Anton Nielsen
 bød mig rigtig Velkommen. Enkelte Elever var kommen,
 og Niels Johansen, der den Vinter for første Gang skulde
 hjælpe lidt til, var der ogsaa.

Det var ikke noget stort Hold, kun en 25—26, der var
 den Vinter. Men det var rare unge Mennesker, og vi
 levede os hurtigt sammen. Jeg havde bestemt selv at høre
 Anton Nielsens Foredrag med, og det gjorde jeg fra først
 til sidst.

Det er med alt for stor Beskedenhed, han har udtalt
 sig om sin Virksomhed i „Højskoleliv“. Netop for de
 Elever, som søgte *hans* Skole, var han, det vil jeg gerne
 have Lov at sige, en udmærket Foredragsholder. Hans
 Ord gik ikke over Hovedet paa dem, og tit fik han sagt
 overmaade gode Ting, som jeg endnu, om end jeg har
 hørt adskilligt siden, husker og har havt Gavn af. De
 ringeste var nogle religiøse Foredrag, som ogsaa Folk fra
 Omegnen undertiden kom til, de var for lange og kunde
 blive lidt sentimentale. Derimod holdt han en lille kort
 Andagt Søndag Morgen, som vi var glade for.

Anton Nielsen havde stor Evne til med en Vittighed at
 tæmme Unoder eller Vigtighed hos sine Elever. Ganske
 i Modsætning til, hvad Rygtet fortalte om os, herskede
 der paa Skolen bestemt Orden i stort og smaat. Jeg tror f. Eks.
 ikke, at en eneste Elev nogensinde gik paa Kroen, skønt
 Krofolkene var flinke imod os. Jeg hentede Posten deroppe
 hver Morgen, og N. Johansen bragte den op om Aftenen.
 Anton Nielsens strænge Krav til Stilhed om Aftenen efter
 Aftensang og i Fritiden, kunde somme Tider forekomme
 N. J. og mig lidt for stærke. Vi var jo selv unge. Der
 taaltes heller ikke Skulkeri af nogen Art.

Selv kom jeg jo med en brændende Lyst til at lære
 andre den Smule, jeg selv vidste. Aldrig har jeg vist ar-
 bejdet saa strængt som den Vinter. Mit Værelse laa paa
 Alfarvej mellem Skolestuen og Anton Nielsens Værelse,
 saa her var ikke altid de bedste Kaar til Forberedelse,
 men saa tog jeg fat igen, naar jeg kom ind i mit Sove-

kammer, og det gik vist ikke saa galt. Jeg forbausedes over, saa godt disse unge Karle, der kom lige fra Marken, kunde tage fra. Jyderne var vist de skrappeste i det Stykke, men Fynboerne og Samsingerne stod mit Hjærte nærmest. Jeg var saa glad ved Gerningen, at jeg kun nødig saa Foraaret komme. I de sidste Dage var der ogsaa Udsigt til, at jeg skulde blevet, men „Skæbnen“ vilde det uden min eller Anton Niensens Skyld anderledes. Livet har lært mig personlig Rigtigheden af Kolds Ord: „Man kommer nu altid derhen, hvor man skal“. Jeg skulde ikke have min Livsgerning ved Folkehøjskolen, men være Oplyser ad skriftlig Vej, noget jeg den Gang mindst af alt drømte om.

Men jeg har altid været meget glad for, at jeg dog har haft Hovedet indenfor, og jeg kunde meget ønske, at alle vore Seminarister eller rettere saa mange, som vil mere end et Levebrød, kunde faa Lejlighed til et Højskoleophold som mit efter at have forladt Seminariet. For mit Liv og mit senere Arbejde har Vinteren 1873—74 havt indgribende Betydning, derfor kan jeg endnu takke min gamle Ven Anton Nielsen i hans Grav.

— — Ja, der var talrige Enkeltheder at fortælle endnu. Men der er jo mange andre, som ogsaa skal have Ordet. Lad mig da slutte med Ønsket om, at den stille Lykke, det trofaste Sammenhold og inderlige Samliv, som gjorde Dagene til Fest for os, fremdeles maa leve paa vore Folkehøjskoler og da ikke mindst paa den store Fortsætter af den lille Gerning i det venlige, straatækte Hjem nede bag Præstens Have i Vesterskerne.

H. Jensen,

Erindringer,

nedskrevne af *J. P. Kristensen-Randers.*

I.

De første tredive Aar.

En udmærket Kvinde sagde en Gang til en Mand, der sad og fortalte en Historie paa Jydsk, men hvis daglige Sprog ellers i mange Aar havde været Rigsmaal: „Du burde altid tale Jydsk, da bliver din Stemme blød og køn, men der er noget haardt og skarpt over dit Højdansk“.

Jeg blev mindet om denne Ytring, da jeg nylig læste, hvad en Amerikaner udtalte om en Historie, han lige havde givet til bedste med sin Mund, men som ogsaa kunde læses i „Hudson Bay Kompagniet“s Papirer: „Naar man hører saadan noget af Indianerne, kalder man det „Sagn“; naar man har det fra Kompagniets Papirer, hedder det „Historie“. Papirerne fortæller de nøjagtige Kendsgerninger, Sagnet giver Stemningen, er mere sandt. Hvordan kan man forstaa Kendsgerningerne, naar man ikke har Stemningen?“

Nu har Ollerup Højskole holdt 50 Aars Jubilæum, og saaledes foranlediget — ak, hvor langt ligger ikke de sidste to Ord fra mit Barndomssprog! — skal jeg til at meddele nogle Livserindringer paa Tryk og paa Rigsmaal. Kunde jeg bare have siddet i en lille Kreds af de Jyder og Jydinder, som staar mig nærmest, og fortalt det hele paa Jydsk!

Mit Barndomshjem var et lille Hus tæt ved Landevejen fra Randers til Grenaa. Der blev jeg født den 28. Juli 1854. Der var ingen Jærnbaner dengang til at tage Folk fra Vejen, og vi havde ikke nødig at rejse langt for at faa noget at se. Landevejen var en stærkt befaret Færdselsaare; der drog saa mange og saa meget forbi, som vakte Spørgelysten. Og Fa'r var Smed, som mange søgte

til; der blev i Smedjen ført mange Samtaler, som en Dreng maatte lytte efter. Fra vort Sovekammervindue mod Nord saa vi Skibene glide over Fjorden til og fra Randers. Og fra en Bakke paa vor Mark var der et Glimt at se af Kattegattet, nu og da ogsaa Røgstrimer fra Dampskibe, som gled der ude. Mit Hjem var vel lille, men ikke snævert.

Fa'r og Mo'r var jævne Folk. Stort Kundskabsforraad havde de ikke, dog tror jeg, at Fa'r af sine Jævnlige blev regnet for en mere end almindelig oplyst Mand. Han fulgte Avisen med megen Opmærksomhed, mange Aar efter Krimkrigen omtalte han med stor Interesse saadanne Navne som *Mac Mahon*, *Canrobert* og *Pélissier*. Han udtalte dem selvfølgelig paa „Dansk“. Mændene og Begivenhederne fra 48, 49 og 50 var han vel kendt med, og om dem drejede mangan Samtale i Smedjen sig. Flere af dem, som kom der, havde jo været med i Trearskrigen.

I Forhold til deres Kundskabskreds havde mine Forældre megen Sans for aandelige Ting. Mo'r sang meget, f. Eks. saadanne Salmer, som dengang endnu var ny blandt Folk. Jeg mindes saaledes fra vore „Smedegilder“, naar en eller anden af Gæsterne havde sagt: „Syng os en Sang, Marie! Du synger saa godt!“, at hun stemte i med „Lovet være du, Jesus Krist“ eller „Dejlig er den Himmel blaa“ eller „Et Barn er født i Bethlehem“. Men hun kunde ogsaa ved saadanne Lejligheder synge f. Eks. „Min fjortende Vaar knap jeg skued“, og „Der var en Konning i Lejre“.

Naar min Tvillingbroder og jeg var komne i Seng, sagde hun for os de to Smaavers, der begynder saaledes: „Bevar, o Gud, i Nat min Fader og min Moder, vort Land, vor By, vort Hus, min Søster og min Broder“, og „Nu lukker sig mit Øje“. Hun gav os ogsaa de tre Spørgsmaal: „Hvem har skabt dig? Hvem har genløst dig? Hvem har helliggjort dig?“ og lærte os at svare: „Gud Fader! Guds Søn! og Gud den Helligaand“. Ligeledes bad hun Fadervor sammen med os, til vi kunde det selv. Megen Forstaaelse havde vi ikke af Herrens Bøn til at begynde med; det staar tydeligt for mig, at jeg efter „Fader vor“ sagde „dusomer“, og at jeg undertiden grundede paa, hvad det mærkelige Ord betød, indtil det gik op for mig, at det var tre Ord, men jeg erindrер, at

jeg befandt mig inderlig vel ved Bønnen, ogsaa da jeg sagde „dusomer“.

Mo'r lærte os at læse, og Fa'r regnede og skrev med os, baade inden vi kom i Skole, og efter at vi havde begyndt vor Skolegang.

Fa'r var en munter Mand med megen Sans for det komiske. Jeg husker, hvor inderligt han gottede sig, da en Dreng kom til ham og sagde i Forfjamskelse: „Jeg skulde sige, om du vilde komme ned til en af vore Køer; der sidder en af Lars Toffes Kabækler i Halsen paa den“. Han mente en af Lars Bæks Kartoffler.

Og Fa'r var en danskfølede Mand. „Aanden fra 48“ og de nationalliberales Tankegang havde paavirket ham stærkt. En November-Eftermiddag 1863, da jeg laa til Sengs af Forkølelse, kom en Kone, som gik omkring og tiggede, ind til os og sagde: „I har vel hørt det? Vor Koong er død!“ Paa Grund af det langtrukne og u-lydende o, hvormed hun udtalte Konge, hørte min Moder fejl og spurgte: „Hvad er det for en Kuen (Kone)?“ „Du hørte nok galt“, sagde den fremmede, „det er Frederik den syvende, der er død“. Mo'r gik ud i Smedien og hentede Fa'r, og han kom grædende ind.

Et Par Aars Tid før havde Kongen kørt forbi mit Hjem paa et Besøg paa Gl. Estrup hos Grev Skeel. Dette nævner jeg, fordi der for mig knytter sig en særlig Erindring til Dagen. Husker jeg ret, var det blevet sagt, at Kongen vilde komme forbi os Kl. 12. Noget før dette Klokkeslet saa jeg Egnens Sognefogder ride Kongen i Møde — vest paa — i deres bedste Stads og med smaa Dannebrogssflag i Haand. Klokkeren blev 12, og der var intet Kongetog at se; den blev næsten 1, og fremdeles var der intet Tegn til dets Komme at opdage ud ad Landevejen. Da tænkte jeg: Det er vist Løgn, at Kongen skal til Gl. Estrup. — Vi havde haft en Smedesvend, som tit bandt Folk — og ikke sjældent mig — en paa Ærmet. Hvor ofte glemmes det ikke, at saa vist som Løgn og Tvivl hører sammen, gælder dette ogsaa Tro og sanddru Tale. Klokkeren godt i kørte Kongetog forbi vort Hus. Mine Forældre, min Broder og jeg fulgte efter til Gl. Estrup. Her var der illumineret om Aftenen, og fra et Vindue talte Kongen til Folkemængden. Jeg mindes kun Begyndelsen: „Trofaste Jyder . . .“

1864 er et Mærkeaar i min Barndomstid. I dette Aar blev der tit i Randersegnen sunget en Vise, der i al sin Ufuldkommenhed dog var baaren af en ægte Stemning; den begyndte saaledes:

„Uroligheden drog sit Slør
hen over Danmarks Rige
og kaldte mangen Mand fra Dør,
fra Steder, Slægt og Pige“.

En Dag kom den høje, smukke „Pjaltekræmmer“ Hans Peter ind for at handle med Mo'r. Han var ikke glad og spøgende, som han plejede at være. „Jeg har faaet mit Pas“, sagde han, „I ser mig aldrig mere“. „Det maa du ikke sige“, sagde Mo'r; „den, Gud vil bevare, han er uden Fare“. „Ja, det er rigtigt nok, men jeg skal nu blive der ude“. — Han faldt ved Dannevirke eller paa Tilbageroget der fra.

Lørdag den 30. April kom Folk, der havde været i Randers, hjem og fortalte, at nu var der kommet tyske Soldater til Byen. Dagen derefter red syv Dragoner forbi vort Hjem. Tirsdag den 3. Maj var Fa'r og jeg ude at pløje med vore to Køer. Jeg, som da var 10 Aar, holdt Tømmerne. Saa kom der en lang Vognrække hen ad Landevejen med prøjssiske Soldater. Vi standsede lidt og saa paa det uvante Syn; de mange, mange Vogne — 300 blev der sagt —, og Vaabnene, Pikkelhuerne og de blanke Knapper blinkende i Solen. Da sagde Fa'r med en Stemme, der næsten kvaltes af Bevægelse: „Det bliver et tungt Aar for Danmark, bitte Jens“. Naar jeg tænker tilbage og mindes hin Dag, forekommer det mig, at Navnet Danmark lød for mig første Gang den 3. Maj 1864.

Lidt senere paa Aaret kom jeg ud at tjene hos en Gaardmand i Favsing. Da var der meget omfattende Indkvartering af fjendtlige Soldater i Egnens Landsbyer, men det daglige Liv gik sin rolige Gang. Spektakler blev der kun, naar Prøjssere og Østerrigere blev indkvarterede nær hverandre. Der blev da let Slagsmaal imellem dem.

I Foraaret 1866 døde min 16aarige Søster Lovise af gastrisk Feber. Jeg tog mig hendes Død meget nær og havde ondt ved at tro, at hun virkelig var død. Da jeg i Maaneden derefter — April — gik og jævned Muldskud paa min Husbonds Mark, græd jeg meget, og den Tanke kom frem i mit Sind, at jeg skulde gaa til Viring

Kirkegaard en Nat og grave hende op. Jeg har vist haft en eventyrlig Forestilling om, at hun da blev levende igen. Kun Frygt afholdt mig fra at udføre Tanken.

Lidt før jeg kom ud at tjene, hændte der noget, der viser, at baade Livet i Hjemmene og Religionsundervisningen i Skolen — hos Lærer *Ring* — har paavirket en Del af Skolebørnene stærkt. Der var en Dreng, som bandte ualmindelig fælt, og vi var da nogle af hans Kammerater, der lavede et Brev til ham, der lød omtrent saaledes:

„Jeg bliver meget vred paa dig, hvis du ikke lader være med at bande. Vorherre.“

Vi forseglede det med noget Beg, som vi pillede af et Vognhjul. Hvordan Historien videre forløb, er det mig ikke muligt at erindre.

Den 18. Februar 1866 holdt *Vilh. Beck* sin Tiltrædelsesprædiken i Ørum, i Egnen mellem Randers og Grenaa. Kort efter min Søsters Død blev mine Forældre stærkt grebne af hans Forkyndelse og maatte fra nu af regnes til Indre Mission; men de blev ikke ensidige Tilhængere. Fa'r hadede alt det Partivæsen, der førte til Bagtalelse og haardhjærtede Fordømmelsesdomme. Jeg husker et morsomt Spørgsmaal, hvormed han en Dag stoppede Munden paa en Rougsøherreds-Mand, som havde rakket en „van-tro“ ganske forfærdeligt til. Manden sluttede med den skinhellige Udtalelse: „Int for det, a skal int sej no ondt om Manden, han har int fornærmet mæ“. Da sagde Far: „Du kan vel ikke finde paa mere nu?“

Hvor lidt ensidige mine Forældre var i deres Tilslutning til Indre Mission, kan ses deraf, at de var glade ved at høre dygtige grundtvigske Ordførere. De hørte saaledes gerne en Vaa afgjort Grundtvigianer som Lærer *S. Jensen*, Aarslev, den senere Landstingsmand. Han talte paa en ejendommelig inderlig og tankeklar Maade. Uden at bruge stærke Ord formaaede han at virke i høj Grad vækkende. Saaledes naar han engang udtalte: „Alt, hvad Mennesket giver sig af med, har med Aand at gøre. De, der kun tænker paa Slid og Slæb og Penge og Sjøv eller slet ikke tænker, de føres af Madstræbets Aand, eller Letsindighedens Aand eller Tankeløshedens Aand. Da vi alt-saa ikke kan slippe fri for Aand af en eller anden Art, var det saa ikke bedst, at vi valgte den bedste Aand som vor Leder, Guds egen Aand?“ Jeg mindes, at Fa'r har

sagt: „Jensen og Vilhelm Beck er jo i Grunden ikke uenige om det vigtigste“.

Nogle faa vakte Familier samledes af og til skiftevis hos hinanden til gudelige Forsamlinger. De læste Prædikener af „Indre Missions Tidende“ og sang Salmer af Roskilde Konvents Salmebog eller af „Indre Missions Tillæg“ og „Pilgrimsharpen“. Og de talte meget sammen. Jeg kan sige om disse smaa Vennemøder med et Ord, som Grundtvig har brugt om Samtalerne mellem ham og hans Broder Otto, at „de var i Hjertets Egn som Solskinsvejr og Dug og Regn“. Jeg mener, at den Tilbøjelighed og Evne, jeg har faaet til at erindre Samtaler ret nøje, blev udviklet, da jeg var opmærksom Tilhører ved disse Sammenkomster.

Det blev en Følge af 1864, at der blev dannet en Skytteforening i Virring Sogn. Fa'r billigede fuldt ud denne nye Bevægelse, og til en Mand, som gjorde Løjer med den, sagde han: „Ja, jeg véd ikke, hvad der kan komme ud af det, men jeg véd, at vi efter 1864 ikke har Lov til at lægge Hænderne i Skødet, og de unge har i hvert Fald bedre af at komme sammen og skyde end af at gaa til Legestuer og drikke Brændevin“. — Dette sidste gik det haardt til med i min Barndomsegn. Det kunde hænde — og har ogsaa hændet mig —, at ukonfirmerede Drengedrak sig fulde ved Legestuerne, eller naar de Nytaarsdag gik rundt i Gaardene, ønskede glædeligt Nytaar og blev beværtede med Æbleskiver og Brændevin. Mon det ikke nok passer, at vi Drenged til et 2 Dages Fastelavnsgilde indkøbte 40 Potter Brændevin og 10 Potter Rom? Disse Tal staar i hvert Fald for mig. „De gode gamle Dage“ var nu ikke altid saa gode, og vor „onde Tid“ ikke altid saa slem, som man undertiden vil gøre den.

Hvilken Glæde og Oplivelse Bøger kan være til, fik jeg et stærkt Indtryk af i de Aar, jeg tjente i Favsing. Der var fire Bøger i min Husbonds Gaard: en Bibel, et nyt Testamente, Salmebogen og Wegeners „Liden Krønike om Kong Frederik og den danske Bonde. Til Menigmands Nytte og Fornøjelse, udgiven af det kongelige danske Landhusholdningsselskab“. Om den sidste var Ras Friis, Manden i Gaarden, og jeg meget enige; vi fandt, det var en herlig Bog, og vi forstod den paa samme Maade, som en Lovprisning af Bøndernes Frigørelse. Derimod kunde vi

ikke enes om Johannes Aabenbaring, som Rasmus gerne læste i. Jeg husker, at da han en Aften læste i 9. Kapitel om Græshopper, der lignede Heste, sukkede han og sagde: „Herre Gud, der er saa megen Synd i Verden nu, at der godt kan komme saadan en Straf over Jorden igen“. Tilfældigvis havde jeg i Skolen hørt Degnen sige: „Johannes Aabenbaring er der ingen, der kan forstaa, det skal udtydes alt sammen, men det er der ingen, der har Forstand til endnu“. Jeg sagde derfor til min Husband: „De Græshopper betyder slet ikke Græshopper“. Da blev han vred og sagde: „Hold din Mund, Knægt; vi skal tro, hvad der staar i Bibelen“. — I det nye Testamente læste jeg helst Apostlenes Gerninger. Paulus' Rejser læste jeg, som man læser en spændende Roman. Jeg véd, at Vinteraftenslæsningen i dette Afsnit af mine Drengenaar friede mig fra Kortspil og anden daarlig Tidsfordriv.

Der var mange Ord, der nu er gængse blandt Bønder, som jeg aldrig hørte før min Konfirmation. Først da jeg efter efter denne kom til Assentoft at tjene, hørte jeg f. Eks. Ordene komisk og vittigt; hjemme sagde vi vistnok morsomt. Ordet Poesi forekom sikkert ikke hjemme, medens jeg var Barn; men nu véd jeg, at Poesien ikke var lukket ude dér. Det kunde høres paa Fa'rs Stemme, at Ordene havde ham i deres Magt, naar han sang Hauchs Salme:

„Solen i sin klare Glans,
der paa Himmelbuen svømmer,
Natten med sin Stjernekrans,
der om Evigheden drømmer,
gaar som Børn i Ledebaand
for den stærke Herrens Haand“.

Eller naar han sang eller læste Boyes Efteraarssalme:

„Dybt helder Aaret i dets Gang,
snart ødes Eng og Lund,
Farvel med al din Lyst og Sang,
du korte Sommerstund“.

At der er Sammenhæng mellem mit Hjem og det Valg af Livsgerning, jeg tidlig traf, tvivler jeg ikke om. Ja, jeg tænker ikke paa det allerførste Valg; dette gik nemlig ud paa, at jeg vilde være Skræder; men her spillede saa lave egennyttige Grunde Hovedrollen, at jeg knap kan

være dem bekendt. En gammel »Hvedebrødsmand«, som tit gav mig en Tvebak, sagde nemlig en Dag til mig: „Min Frakke er næsten for simpel nu; kan du sy mig en splinterny, skal du faa en stor Kringle, hver Gang jeg kommer her“. Saa besluttede jeg at blive Skræder, og uden nogen Fordannelse tog jeg fat paa Frakken og fik syet et Ærme af graat Papir; men saa døde Manden. Jeg græd over ham en Tid, og saa opgav jeg Haandværket. Og saa meget er vist, at jeg havde ikke gaaet i Skole ret længe, før jeg kundgjorde mit virkelige Valg. En Kammerat og jeg talte om, „hvad vi vilde være“. Han sagde: „Jeg vil være Gaardmand ligesom min Fader; hvad vil du være?“ Jeg svarede: „Jeg vil være Degn!“ Jeg mente Lærer. Det kom ud mellem de andre, hvad jeg havde sagt, og jeg blev haanet frygteligt. Alligevel fastholdt jeg mit Valg. Dertil bidrog i Skolen selv, at Degnen (*Ring* i Virring) var meget afholdt af alle os Børn, og at han sad paa en „Trone“ — saadan kaldte vi Kathederet. Og senere kom den Grund til, at Smedens Søn i Virring, *Jens Lund*, gik paa Seminariet i Lyngby, og at den dygtige Musikanter fra Nabosognet Hørning havde en Søn, *Jens Bek*, som ogsaa gik der. Som Forholdene var den Gang i min Hjemegn, valgte Smaakaarsfolks Børn og tit ogsaa Gaardmandsbørn, som ikke vilde til Landbrug eller Haandværk, Lærervejen. Nu er der mange flere Muligheder for dem at vælge imellem.

Da jeg var i mit 18. Aar, tog jeg fat paa Forberedelserne til Optagelse paa et Seminarium. Jeg gik hen til Lærer *Petersen* (senere kaldet *Steen*) i Langkastrup for at deltage i Skolegerningen der og for at blive hjulpen af ham i adskillige Fag. Han hjalp mig uden Vederlag, og han hjalp mig godt. Her fik jeg fat paa de to tykke Bind af Frederik Barfod: „*Fortællinger af Fædrelandets Historie*“. Jeg slugte dem med frisk Graadighed, og stor var min Glæde, da jeg hørte, at han selv skulde komme til Randers for at holde seks Forelæsninger om Kristjern den Andens Tid. Steen, den noget halte Lærer *Johansen*, Uggelhuse, og jeg gik 24 Mil ialt for at høre den gamle Historiker med det lange hvide Haar og Skæg. Han var den første „berømte Mand“, jeg saa og hørte, og jeg var meget betagen af ham. Sidste Aften, han talte, sluttede han, kraftig begejstret, med disse Verslinjer:

„Hvad Folket *vil*, det Folket *kan*,
og igenfødt fra Gravens Rand
skal gamle Danmark stige“.

I Dagene derefter stod jeg tit nede paa Bunden af Mer-
gelgraven paa vor Mark og holdt Brudstykker af Barfods
Foredrag. Jeg gad vide, hvor mange Gange jeg har gen-
taget de nysnævnte Linjer! Selvfølgelig drømte jeg om
engang at komme til at tale som
han og for mange Mennesker i en
stor og stærkt oplyst Sal.

Den 1. November 1872 tog jeg
til Gjedved Friseminarium ved Hor-
sens og var her til hen i Juli 1875,
da jeg tog Skolelærereksamen. Jeg
skylder de tre Hovedlærere dér
mere, end jeg kan gøre Rede for.
P. Bojsen var den mest levende
Fortæller, jeg har kendt. Hans
Fortællemaade var vist mere Natur
end Kultur; men den naede tit
paa Højde med den ypperste Kunst.
De, der har hørt ham fortælle *Njals*
Saga, *Odysseen* og *Napoleon* den
Stores Historie, modtog Indtryk,
de aldrig glemte; rigt Lune, dyb
Stemning og Klarhed havde her indgaaet en Forening,
der fik os baade til at sige: „Aa, hvem der kunde for-
tælle saadan!“ og til helt at glemme os selv. — Ingen
kan have Geni til alle Sider. Siger ikke *Morgiane* til
Aladdin om de to *Skrædere*:

„Din Fader syede, som du ved, bedst Kapper,
den anden havde mest Geni til Bukser.“

Vel var *Bojsen* en flersidig Natur; hans Frisind og Tidens
Krav gjorde ham til Politiker og drev ham til at sysle
med mange praktiske Ting, f. Eks. *Andelssagen*; men Vi-
denskabsmandens Grundighed laa ikke for ham. Den fandt
vi derimod hos *Martin Kristensen* og *Niels Lindberg*. Den
førstnævnte af dem havde som sine Fag: Danmarkshisto-
rie, Litteraturhistorie, Sjælelære, Plantelære, Dyrelære, Lys-
lære og Tegning. Hans Undervisning var i det altsammen
grundig, klar, jævn og fængslende. Mere nøgterne Naturer

J. P. Kristensen-Randers
først i 20erne.

foretrak den vel endog for Bojsens. Martin Kristensen var en Slags Højesteret for os. „Martin“ — eller „Professoren“, som vi ogsaa kaldte ham — „har sagt det“. Det var nok til at afgøre et Stridsspørgsmaal mellem Seminaristerne. Men derom var der almindelig Enighed, at han og Bojsen herligt udfyldte hinanden. *Niels Lindberg* var vor Religionslærer. Han forbavsede os ved sin mangesidige Viden. Et Eksempel, som en Del af mine Kammerater vel husker endnu, er dette: I Bjærgprædikenen havde vi haft Verset: „Hvo som skiller sig ved sin Hustru, skal give hende et Skilsmissebrev“. Saa var der en i Klassen, som spurgte: Hvordan saa et saadant Skilsmissebrev ud? „Det skal jeg sige Dem“, sagde Lindberg, og han fremsagde da med megen Sans for det komiske i Stilen omtrent ordret følgende Brev, som jeg siden fik af ham, og som jeg gemmer den Dag i Dag:

„Paa den 4de i Ugen, paa den 11te i Maanedens Kislev, Aar 5454 efter Verdens Skabelse, efter Tidsregningen, som de nu bruger. Byen Amsterdam, som kaldes Amstelredam, som er beliggende ved Havbugten Tey og ved Floden Amstel.

Jeg Abraham Ben Benjamin, kaldet Wulf, Præsten, som bor i Dag i Byen Amsterdam, som o. s. v., og hvad Navn eller Tilnavn jeg og mine Fædre, mit Opholdssted og mine Fædres Opholdssted ellers maatte have, vil i min Sjæls Frihed og uden Tvang bortsende, skikke og afsige dig, du min Hustru Rebekka, Leviten Jonas Datter, som bor i Dag i Amsterdam, som o. s. v., og hvad Navn eller Tilnavn du, dit Opholdssted, dine Fædre og dine Fædres Opholdssted maatte have, du, som var min Hustru fra for-dum, men nu udsendt, skikket, afsagt, saa du har Frihed i din Sjæl til fra nu af at blive Hustru for enhver Mand, som vil, og ingen skal hindre dig fra i Dag og til evig Tid, og du skal være fri for enhver, og dette er fra mig til dig et Skilsmissebrev, et Bortskikkelsesdokument og et Bortskikkelseskort efter Moses og Israels Skik.“ — Derefter fulgte Underskrift af to Vidner.

Da Lindberg gik ud af Klassen efter denne Time, sagde en Spøgefugl: „Det Brev maa man huske, hvis man skulde faa en gal Kjælling.“

Og han tiltalte os ved sit Frisind og sit menneskelige Syn for Kristendommens Herlighed. Han var vor Præst. Han havde kun lidt eller rettere intet af ydre Veltalen-

hed; men jeg véd, at Ungdommen kunde gribes af det Ord, der tit lød i hans Bøn før Prædiken: „Vi takker dig, vor Gud og Fader, fordi du i den hellige Daab og altid siden, hver Gang vi vendte os til dig, tog naadig imod os, som vi var.“

Foruden de tre, her er omtalt, var der adskillige andre, som havde Indflydelse paa den Ungdom, der læste i Gjedved. Fru *Ingeborg Bojsen* greb os stærkt baade ved sin herlige Sang og ved sin moderlige Omhu for os og for andre af Byens Beboere, naar der var Sygdom blandt os eller dem. Stor Betydning for mange af Seminaristerne havde det ogsaa, at vi af og til havde Lejlighed til at høre Ordførere som Præsterne *F. E. Boisen*, *Otto Møller* og *Theilmann* og Højskolemænd som *Jens Nørregaard* og *Ludvig Schrøder*.

Naar jeg skal samle, hvad mine Kammerater og jeg skylder Opholdet paa Gjedved Seminarium, kan jeg sige det saaledes: Dér lærte vi ikke alene, at der var en Kundskabskreds til, som det var herligt at blive hjemme i, men tillige, at de Mennesker, som blev kaldt Grundtvigianere, dannede et varrende og lysende Livsfællesskab, som udøvede en dragende Magt over vore Sind.

Kort efter, at jeg havde faaet Eksamen, fik jeg Plads som Biskolelærer i Hvingel, He Sogn, nord for Ringkøbing. Her var jeg fra 1. November 1875 til August 1878. Det var en Befolkning med stor Hørelyst, jeg her ude gjorde Bekendtskab med. Jeg var næppe kommen der, før jeg fik Opfordring til at holde Aftenmøde for unge og gamle i Fællesskab. Med Forundring og Glæde mindes jeg de Timer, Skolekredsens Beboere og jeg havde sammen i den lille, tarvelige Skolestue. Vi sang med Liv og Lyst utrætteligt af Morten Eskesens Sangbog, og saa mange, som kunde rummes i Stuen, mødte Uge efter Uge for at synge og for at høre paa den lidet indholdsrige Tale, som den 21-aarige Lærer havde at byde. Jeg maatte holde mig til mit tarvelige Kundskabsforraad. Den første Aften talte jeg om Jomsvikingerne, senere om H. C. Andersen og St. St. Blicher. Ogsaa Udlægning af Myter og Eventyr prøvede jeg til med og talte her paa Erindringer fra Foredrag af P. Bojsen og hans Fader F. E. Boisen. Snart kom jeg til at samvirke med et Par Nabolærere, og enkelte Gange fik jeg Møder i Stand, hvor det var Højskolefor-

stander *Niels Hansen* fra Højskolen i Ølgod Sogn, der førte Ordet. Mit Hovedindtryk fra hine Dage var dette: Hvor er Folk, ikke mindst de unge, glade ved at høre! Jeg kan ikke lade være med særskilt at nævne én af de gamle. Hver Mødeaften, selv om det var mørkt, og Vejret var fælt, gik den nogle og halvfjerdsindstyve Aar gamle Husmand *Knud Grejsen* et langt Stykke Vej for at være med. Jeg husker en Aften, da han fra Bælgmørke og øsende Regnvejrs kom stavrende ind i Skolen med sin store Haandlygte. En saadan Oplevelse gav Lyst til at tale.

Det vilde være urigtigt, hvis jeg sagde, at jeg var kjed af Arbejdet i Børneskolen. Sandheden er nærmest den, at det tilfredsstillende mig ikke; min Hu stod til at undervise Ungdom og til at tale til ældre. Da jeg fik Tilbud om at blive Lærer ved Gjedved Seminarium, modtog jeg det med Glæde, og der var jeg nu fra 1. Septbr. 1878 til 1. Oktbr. 1884, dog med den Afbrydelse paa $1\frac{1}{4}$ Aar, som det tog mig at aftjene min Værnepligt.

Stillingen som Seminarielærer var i flere Henseender meget tiltalende. Forstanderen, P. Bojsen, var saa frisindet og hensynsfuld en Leder, som tænkes kunde, og Seminaristerne var Folk, der kunde „tage fra“; deres Kundskabstørst var stor. Men der var noget, som pinte mig, nemlig det Hensyn, der maatte tages til Eksamen. Saa fri Forholdene i Gjedved end var, en Lærer maatte dog stadig søge at holde sig paa Eksamensforberedelsens Vej. Den gav vel nogen Plads til fri Bevægelse, men ikke saa megen, som jeg ønskede. Alligevel havde jeg nær bundet mig til Seminarievirksomheden for bestandig. 1883 var der en Seminarielærerplads ledig i Jelling. Jeg søgte den og havde — saa vidt jeg ved — Sikkerhed for at faa den. Da trak jeg i sidste Øjeblik min Ansøgning tilbage. Jeg maatte have en friere Virksomhed end den, et Seminarium kunde byde mig.

Knap et Aar efter kom der fra Salling Opfordring til Lærer *Axelsen* i Jenum ved Vejle og mig, om vi ikke vilde komme derop at holde Foredrag. De vilde gerne høre os, da de skulde til at vælge en Mand, der kunde staa i Spidsen for en Højskole. Vi talte begge ved et Møde i Jebjerg ved Paasketid 1884. Efter Mødet var vi Gæster hos Pastor *Glud*. Han sagde paa sin ejendommelige muntre og raske Maade: „De skal slaa Dem ned her

begge to; saa hjælper jeg til, og da erobrer vi hele Verden og „Fjends Herred“. — Det maa tilføjes, at „hele Verden“ i dette Tilfælde kun betød Salling og ikke Jordkloden med alle dens 5 Verdensdele.

Mens jeg laa i Underhandling med Sallingboerne, kom der Forespørgsel fra Ejeren af Ollerup Højskole, *Niels Johansen*, som lige havde købt den af *Anton Nielsen*, om jeg vilde overtage Forstanderpladsen der. I Jebjerg skulde jeg have overtaget Økonomien paa Højskolen, og det var jeg ikke meget for, da jeg var ugift. I Ollerup derimod vilde *Niels Johansen* og hans Hustru *Marie* gerne varetage Højskolens Husholdning, som de havde haft en Del Aar i *Anton Nielsens* Tid. Denne Ordning passede mig godt, og i Pinsen rejste jeg over til Sydfyn. Anden Pinsedag blev *Johansen* og jeg enige, og om Aftenen gik vi ned i Aamosen og talte om vort fremtidige Samarbejde.

Mens vi var der nede, sang Nattergalene af deres fulde Bryst, og han sagde til mig: „Ja kønnere Egn end denne her kan du ikke komme til at bo i.“ — „Nej, det har du vistnok Ret i.“

Under *Kristensen-Randers'* Ledelse voksede Elevtallet hurtigt. Han begyndte med 37 Karle og 24 Piger; men allerede i 1890 var baade Pige- og Karlehold naaet over 100 Elever. 1889 knyttedes Lærer *P. Bak* til Skolen. 1890 holdt *Kristensen-Randers* Bryllup med *Nanna Berg*, Datter af Politikeren *Chr. Berg*. 1891 oprettedes Haandværkerskolen ved *Daniel Rasmussen*. 1894 købte *Kr.-Randers Højskolen* af *Niels Johansen* og opførte den nuværende Hovedbygning samt „*Fredensborg*“ og Aaret efter Gymnastiksalen. 1901 bygges „*Møllen*“; *Kr.-Randers* havde købt den *Vejrmølle*, der laa lige øst for Skolen; *Møllebygningen* omdannedes til *Baderum*, *Elevværelser* og *Udsigtstaarn*, og i *Tilbygningen* blev der *Undervisningslokaler* for en *Børneskole* og *Elevværelser*. 1906 opførtes „*Borgen*“, hvor der indrettedes en *Skolestue*, *Elevværelser*, en *Lærerlejlighed* og en *Lejlighed* for „*Moster Tyra*“, *Fru Nannas Søster*, der efter *Fru Maren Bergs Død* tog *Bolig* her. 1908 døde *Fru Nanna* efter mange Aars *Svagelighed*. Halvandet Aar efter holdt *Kr.-Randers* Bryllup med *Gunild Ingemann*, der i mange Aar havde været *Lærerinde* ved *Børneskolen* og samtidig været *Fru Nanna* en trofast *Hjælper* under hendes *Sygdom*. 1913 opførtes den nye *Foredragssal*, der smykkedes med et pragtfuldt *Maleri* af *Viggo Pedersen*. 1914 solgte *Kr.-Randers Højskolen* til *Lars Bækhøj* og *Niels Bukh*, der oprettede en *Afdeling* for *Delingsførere*.

Kr.-Randers havde ejet Skolen i 20 Aar og været dens *Forstander* i 30 Aar. I den Tid havde Skolen været besøgt af ialt 7098 Elever, 3575 Karle og 3523 Piger.

L. B.

Ved Festmiddagen.

J. P. Kristensen-Randers' Tale.

En 50 Aars Fest betyder jo, at et Stykke Historie er gennemlevet. Det vil derfor være paa sin Plads at gaa historisk til Værks ved denne Lejlighed; men dette er noget andet og mere end at opregne nogle Kendsgerninger fra svundne Dage. „At gaa historisk til Værks er at gaa taknemligt til Værks“.

Først maa Sindet vende sig til dig, vor Gud:

Tak for hver en Naadedraabe,
Tak for Miskundhedens Kaabe!

Ja, Tak for alle dine Gaver til denne Skole og Tak for al din Langmodighed.

Dernæst gaar Tanken med Taknemlighed og Ærbødighed til Grundlæggerne af Vesterskerlinge Højskole: *Mads Hansen* og *Anton Nielsen*. De havde Offervillighed og Vovemod. Mindesmærkerne for dem ved den skønne sydfynske Landevej mellem Svendborg og Faaborg viser, at de begge var *Bondevenner*. Fra sit Mindesmærke taler Mads Hansen saaledes til os: „Jeg synger bagved Ploven og under Leers Klang“, og lige her udenfor kan vi læse Anton Nielsens jævne Ord:

„At kvidre som Spurv ved Bondens Tag,
at sprede lidt Lys i hans tunge Dag,
at lette hans Byrder, som trykke,
det blev min Lod som min Lykke.“

Det er mig en Glæde at kunne meddele, at Mads Hansens Søn, *Harald Sterregaard*, og den ene af Mads Hansens Døtre, Fru *Thora Christensen*, er til Stede her. Til hendes Søster *Sigrud Sterregaard*, som for Tiden maa opholde sig paa Nakkebølle Sanatorium, vil vi sende kærlige Tanker.

Sammen med Mads Hansen og Anton Nielsen skal nævnes *Karen Jørgensen* (Odense Højskolehjem), der i mange Aar forestod Husholdningen paa Vesterskerlinge Højskole og gjorde det saaledes, at gamle Elever mindes hende med

Niels Kr. og Marie Johansen
med deres Børn omkring 1890.

Glæde og Taknemlighed. Tak, fordi du er kommen her i Dag, *Karen Jørgensen*!

Saa takker jeg min afdøde Ven *Niels Kristian Johansen* og Dig, *Marie Johansen*, fordi I kaldte mig hertil som Forstander for 34 Aar siden, og for godt Samarbejde i henved en halv Snes Aar. Jeg kan med Sandhed sige, at der var mange gode Ord imellem os og ikke et eneste

ondt. I det jeg mindes et gammelt Udsagn (Ordspr. 31, 12), tør jeg bruge det saaledes om jer to: I gjorde mig kun godt og intet ondt al den Tid, vi virkede sammen, og saadan blev det ved at være, ogsaa da vore Virksomheder skiltes.

Marie og Peder R. Møller.

En stor Glæde for mig, da jeg kom til Ollerup Højskole, var den Følelse, jeg straks fik, at Skolens gamle Venner ogsaa under min Ledelse vilde bevare deres gamle Venskab for den og for fleres Vedkommende deres Medarbejderskab ved den. Først nævner jeg Pastor *Brandt* og hans Familie. Han og Datteren, *Christiane Brandt*, som sidder dér sammen med gamle *Fru Brandt*, har

glædet os mangfoldige Gange med aandfuld, varmhjertet Tale og med herlig Sang. Saa lidt som Lærkerne, der synger over Markerne, har de nogen Sinde tænkt paa at tage Løn for deres Højskolearbejde. Nu, da jeg er ved Ollerup Præstegaard, maa jeg udtale min store Glæde over det udmærkede Forhold, der altid har bestaaet mellem Pastor Brandts Efterfølgere og Ollerup Højskole. Vi har den Glæde at se Pastor *Pontoppidan* og hans Hustru og vore nuværende Præstefolk iblandt os i Dag.

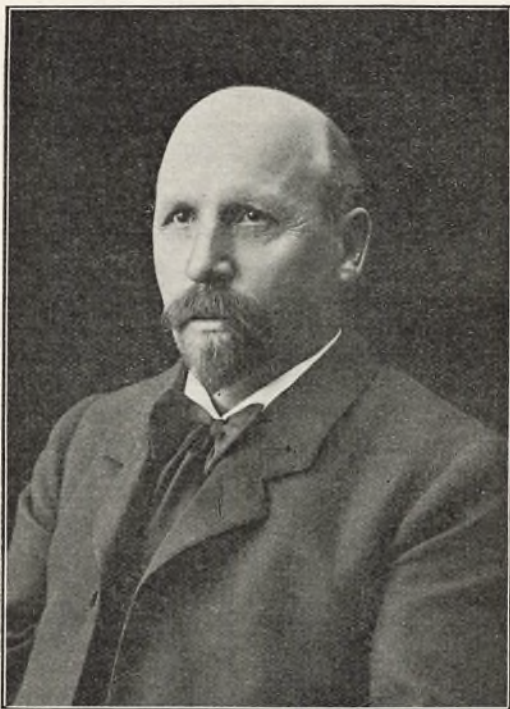
Til den gamle Stab ved Vesterskerninge-Ollerup Højskole hørte Dyrnlæge *Rasmus Skov*. Vinterlørdag efter Vinterlørdag kom han herover, om Vejret og Føret var nok saa slemt. Heller ikke han vilde have saa meget som en rød Øre for al sin Ulejlighed. Og fire til af den gamle Stab bør mindes i Dag. *Peder R. Møller* og hans Hustru, *Marie Møller*, født Brandt. Han har jo Evne til at skrive Komedier, Fortællinger og Sange, og Marie kan læse op. Tak for al den Glæde og Hjælp, I har været til paa dette Sted! Men her sidder ogsaa en jysk Digter, som mange Gange har gæstet os med sin Digtning og sin elskværdige Personlighed, ham, som jeg med Ludvig Schrøder kan nævne som „den fortræffelige *Jens Skytte*“. Og en udmærket Pennefører, der en Tid har været Lærer ved Vesterskerninge Højskole, kan jeg med Tak og Glæde regne blandt Ollerup Højskoles og mine Venner: Redaktøren af „Sorø Amtstidende“, *Hans Jensen*. Tak for din Nærværelse her!

Særlig stor Betydning for en Skole har den Befolkning, den er omgivet af. En oprigtig og inderlig Tak til denne Egns Beboere, store og smaa, fattige og rige, de nærmeste Naboer og dem længere borte, for al Venlighed og Hjælpsomhed gennem de mange Aar. Jeg skylder Jer mere, end det er mig muligt at sige. Men én Enkelthed kan og bør fremdrages. Da den nye Skolebygning skulde rejses for 25 Aar siden, fik jeg paa de billigste og smukkeste Vilkaar det nødvendige Pengelaan af *Jens Ditlev Jensen*, Staagerup, de to Søstre *Marie* og *Stine Jensen*, Ladefogedgaarden, *Rasmus Ovesen Hansen* og *Sofus Granhøj*, Østerskerninge.

Til sidst takker jeg alle dem, der har været mine nærmeste Medarbejdere gennem et langt Spand af Aar. Først tre Ægtepar, som allerede er „Jubeloldinge“ i deres For-

hold til Skolen og dog virker med fuld Kraft her endnu. For Nemheds Skyld retter jeg Takken til Ægtemændene, men glemmer ikke, at deres Værd hænger nøje sammen med Hustrunavnene *Maren Bak*, *Thyra Rasmussen* og *Marie Baltersen*.

Rasmus Laursen.

Du *Bak*, som var min dygtige og samvittighedsfulde Medlærer i 25 Aar, har baaret en stor Del af Dagens Byrde. Jeg tror, jeg huskede at takke Dig, hver Gang et Skolehold var sluttet. Saa samler jeg alle Aarenes Tak i et: Nu Tak for alt!

Du, Bygmester *Daniel Rasmussen!* har været med til at bygge Ollerup Højskole i mere end én Forstand, baade ved dit Arbejde her paa Bakken og ved, hvad du har

virket ude omkring i Landet. Du ved, jeg er dig taknemlig derfor.

Og hvor meget skylder jeg ikke dig, Lærer *Ballersen!* for den vidunderlige Blanding af Alvor og Gammen, hvormed du har gavnet og glædet os, fra da du kom her, til den Dag i Dag.

Sammen med dig skal *Rasmus Laursen* mindes. Han havde som du den Sindets Blanding, der betinger den udmærkede Ungdomslærer, og var en stærkt bærende Kraft paa Ollerup Højskole i mere end ét Tylt af Aar.

Der har været mange flere Lærerkrafter her end dem, jeg har nævnt. Men Tiden gaar. Jeg tør endnu kun nævne dem, der har virket her i mindst lige saa mange Skolemaaneder, som jeg har været her i Aar. Og saa kan der nok kun blive Tale om tre Mennesker ialt: først i Tiden *Faurby Stenggaard*, som i henved 4 Aar var Sko-

L. Faurby Stenggaard.

Fru Lissa Trier.

Jakob Trier.

len en god Lærer og min Hustru og mig en elskværdig og hjælpsom Husfælle, og senere Valgmenighedspræst *Jakob Trier* og Fru *Lissa Trier*. Hjertelig Tak begge

for Venskab og al Hjælp. — Til Hjælperne i det daglige paa Ollerup Højskole hører i høj Grad Sygeplejerskerne, Karlene og Pigerne. Ser de denne Tale, naar den er ble-

Lærerfamilierne og Husstanden 1912.

ven trykt, beder jeg dem tage disse faa tørre Ord som Udtryk for den Erkendelse, at uden deres gode Bistand havde alt ikke forment sig saa lykkeligt her paa Bakken, som Tilfældet er.

De to Mennesker, som jeg skylder mest fra mine Ollerup-

dage er *Nanna* og *Gunild*. Jeg takker Gud for dem begge.

Nu hører jeg til de forhenværende Højskoleforstandere og Højskoleejere, og i denne Egenskab vender jeg mig til mine Afløsere: *Lars Bækhøj*, hans Hustru *Kirstine Bækhøj* og Lederen af Delingsførerskolen, *Niels Bukh*. Jeg var glad ved at kunne overdrage Skolen til dem, og Glæden er ikke bleven mindre i den Tid, der er gaaet siden. Eleverne flokkes her som før, og de bliver ved at have den samme mærkværdige og ubegribelige Egenskab, de altid har haft. Da det sidste Hold Piger, dem, der er her endnu, havde været her nogle Dage, ringede min Søn Aage op fra Odense og spurgte: „Dette Hold Elever er vel det bedste, I endnu har haft, ligesom det plejer at være?“ — Svaret lød: „Ja, det tegner til det!“

Med Ønsket om, at Ollerup Højskole Gang paa Gang gennem en lang Aarrække maa kunne aabne sine Døre for et nyt og stort Hold bedste Elever under Lars Bækhøjs Forstanderskab, udbringer jeg et

Leve Ollerup Folkehøjskole!

Ollerup-Minder fra 90erne.

Første Gang, jeg hørte Kristensen-Randers holde Foredrag, var ved et Møde i Ringkøbing i Begyndelsen af 90erne. Højskoleforstanderen talte om „Adam Homo“, og jeg blev aldeles betaget baade af, hvad jeg hørte, og af den Varme og Kraft, hvormed Foredraget blev holdt. Fra denne Dag var min Beslutning taget om at ville paa Ollerup Højskole. Jeg kom der senere i to Vintre 1893 -- 94 og 1895 -- 96.

Da jeg første Gang kom derover, var det, som en hel ny Verden aabnede sig for mig, ogsaa hvad Omgivelserne angik. Jeg kom fra et af de fattigste vestjydske Hedsogne, hvor der den Gang var langt mellem Haver og Hegn, og hvor Kaalgaardene omkring Huse og Gaarde var det almindelige. I min Fødeby fandtes ikke et eneste Æbletræ; og der fandtes næppe en halv Snes i hele Sognet, Præstegaardshaven iberegnet. I Sydfyn stod hin Novemberdag, da jeg kom derover, endnu Træerne med deres brogede Løv, Haveplænerne grønne og med Efteraarets sidste Blomster i kraftigt Flor; men hvad der betog mig mest ved Ankomsten til Ollerup, var dog nok Æblerne, der henlaa i Skæppevis i Græsset under Niels Johansens gamle Frugttræer til Bedste for dem, som gad bøje sig. Hvilken rig ydre Verden; hvilket rigt Liv maatte her ikke leves!

Ollerup Højskole var endnu den Gang i Niels Johansens gamle Gaard, og Skolelokaler og Elevværelser var langt fra saa gode, som de senere blev; men ingen af os, der var kommen til Højskolen, lagde Mærke hertil. Det var alt det nye, der kom til os, som saa ganske tog os unge fangen.

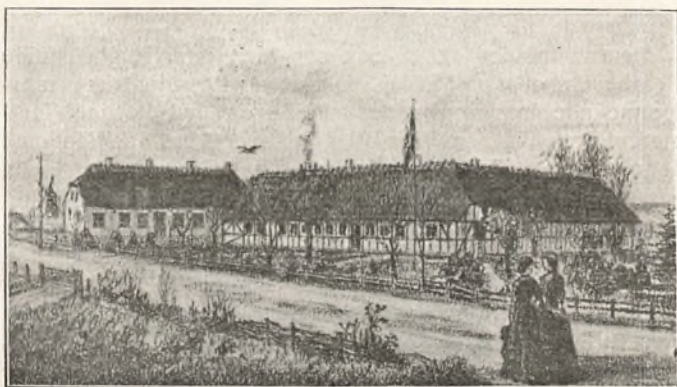
Meget glemmes i 25 Aar, men hvad jeg og sikkert de

fleste gamle og nyere Ollerup Elever aldrig glemmer, var Morgensangen derovre. Naar de Hundrede Struber istemte

„Den signede Dag med Fryd vi ser“

var det med den sandeste Jubel til Dagen, der oprandt, fordi vi vidste, den vilde bringe os Glæde fra Time til Time.

Saa fulgte da *Kristensen-Randers'* Morgenforedrag. Alle uden Undtagelse havde Blikket vendt mod Forstanderen,

Ollerup Højskole i 80'erne.

mens han stod der for os og drog frem bibelhistoriske Navne, saa de blev levende og ved sin overbevisende, klare, varme kristelige Tale bragte Svar paa mangt et ufremosat: Hvorfor? Hvorledes? hos os hans unge Tilhørere.

Men lige saa lidt som Indtrykket af *Kristensen-Randers'* kristelige Foredrag vil tabes, lige saa lidt glemmer vi hans literaturhistoriske Foredrag om f. Eks. Grundtvig, Søren Kierkegaard, Kr. Kold, Oehlensläger og alle de andre Stormænd.

Tiden er heldigvis ikke inde til at skrive *Kristensen-Randers'* Biografi; og ved denne Lejlighed og paa dette Sted skal ogsaa kun bringes ham en varm Tak for det han gav. Alle vi gamle og unge Ollerup-Elever fra hans Tid ved jo saa udmærket, hvad han har været for hver enkelt af os. Ingen Sinde blev vi modtaget med Ligegyldighed af ham, hvis vi havde noget at tale med ham om; og ingen Sinde

var hans Foredrag præget af mindre Grundighed og Arbejde, naar han stod overfor sit Elevhold, end naar han talte til Tusinder paa de store Møder ud over Landet.

P. Bak var den Gang endnu en „yngre“ Lærer ved Ollerup Højskole, men ogsaa han vandt hurtig Elevernes Hengivenhed og Fortrolighed. Vi mindes ham som den varme Fortolker af Danmarks Historie. Hvor kunde Bak gaa op i sit Emne og faa sine Tilhørere med derhen, hvor han vilde have dem. Han var vel nok den af Lærerne, der talte mest til Elevernes Hjerter og fik dem til at „knuse“ de fleste Taarer.

Men vi mindes ogsaa Bak som den samvittighedsfulde Bearbejder af vore Stile. Disse var visselig ikke morsomme allesammen, og der skulde en god Portion Taalmod, Pligtfølelse og Vilje til Uge efter Uge at slide med dem, men Bak kom det igennem, og vi gjorde det jo da ogsaa, selv om det kunde gøre en ondt at se ens Hjertebarn og bedste Aandsfoster blive radbrækket og ganske betaget den Glans og Glorie, vi syntes der stod om det.

Og endelig husker vi Bak fra Gymnastiktimerne. Det var, som hans Kommando og Energi kunde løfte selv de mest ubehjælpomme over Træhesten.

Niels Johansen var paa dette Tidspunkt endnu ikke bleven Rigsdagsmand og havde en hel Mængde Timer med os i Bogholderi, Regnskabsføring, Tegning, Landmaaling og Nivellering. Det var uhyre morsomme Timer for dem, der interesserede sig for disse Fag, og jeg husker, at jeg altid imødesaa Niels Johansens Timer med Glæde, men der var jo adskillige, som ikke var særlig henrykte, naar Niels Johansen kom og saa Tegne- og Regnskabsbøgerne efter, og der kunde jo rigtignok ogsaa falde nogle slemme Bemærkninger af angaaende de Klatter og Linier, Bøgerne aabenbarede.

Niels Johansens Gærning har sikkert bidraget mægtigt til at vække Interessen for Regnskab og „Orden i Sagerne“ og han gik da ogsaa ud fra, at de fleste af hans Elever før eller senere skulde være Sogneraadsformænd.

Fru *Nanna Kristensen-Randers* holdt en Række Foredrag om Retsvæsen, og den højtbevagede Kvinde forstod at gøre dette tørre Emne meget populært. Fru Nannas Foredrag blev altid imødeset med stor Glæde og Interesse. Det var jo den Gang ogsaa noget forholdsvis nyt at have

Fru Nanna Kristensen-Randers.

en Kvinde paa Talerstolen, og gennem hendes Tale gik altid en Understrøm af Varme for, at alle kunde blive „lige for Loven“, Kvinde og Mand, rig og fattig.

Med det samme jeg her omtaler Fru Nanna som Foredragsholder, maa jeg mindes hendes Utrættelighed i Omsorgen for Eleverne. Var der syge Elever, var hendes Tanker stadig hos dem og mange Gange daglig gik hun til dem for at yde Pleje og opmuntre dem.

Fru Nanna var elsket og højagtet af os alle; og den smukke Mindesten med hendes karakteristiske Træk, rejst af Eleverne ved Ollerup Højskole, har hun tilfulde fortjent.

Men foruden den faste Stab af Lærere, kom ogsaa i Halvfemserne en Række andre Mænd og Kvinder fra Egnen for at give Timer paa Skolen. Blandt disse var vel nok Lærer *Baltzersen* den mest populære. Det var i høj Grad Vand paa Elevernes Mølle, naar han kom med Violinen under Armen for at have Sangtime eller holde Op-læsning. Gamle Pastor *Brandt* og Frk. *Kristiane Brandt* var ogsaa velsete Gæster. Dyrlæge *Skov* var altid belærende at høre, og de to Skjalde, *Anton Nielsen* og *Morten Eskesen*, var jo ogsaa Mænd, hvis Komme blev imødeset med Interesse; men jeg husker godt, at vi ikke yndede at have dem til at tale i en Time forud for et Maaltid, thi Talens Strøm fortsatte gjerne langt ud over Time-tallets Bolværk.

Til de bedste Ollerup-Minder hører Aftentimerne, naar vi var i „Besøg“ hos Fru Nanna og Kristensen-Randers. Hvor var disse Timer hyggelige, naar vi lejrede os omkring Forstanderparret, og Kristensen-Randers fortalte Historier. Jeg kender ingen, der kan saa mange gode Historier, som Kr.-Randers.

Kammeratskabet mellem Eleverne var begge Vintre, jeg var paa Ollerup, det bedste; og mange fandt de bedste Ungdomsvener her. Baand, som aldrig brast, blev bundet.

Saa snart vi Jyder havde lært at forstaa Fynboerne og omvendt, meldte Lysten sig for Afholdelse af Diskussionsaftener. Jeg tror vi diskuterede et Par Aftener om Ugen, og adskillige fik deres „Talegaver“ betydelig udviklede. Det var alle mulige Emner, der blev taget op til Behandling. Afholdssagen, Kvindesagen, Tobaksrygning og Kortspil, der var kort sagt næsten ikke den Ting, uden at vi drøftede dem; men først og fremmest var det dog Politik,

der kunde bringe det unge Blod i Kog. I Vinteren 93—94 var det især det i Luften svævende „Forlig“, der optog os. Vi Vestjyder var næsten alle fødte „Bergianere“, og vi tørnede saa naturligt sammen med Tilhængerne af det moderate Venstre, der særlig havde Tilhængere blandt Fynboerne, og som til „Fører“ havde en Smed, der kunde „slaa Gnister“, uden Ambolt og Forhammer, blot vi pustedede lidt til ham. Særlig haardt gik det til ved det „Folketingsvalg“, vi afholdt i Marts Maaned; men de, der maatte bide i Græsset“, var Smeden og hans Fynboer, medens „Bergianerne“ bar Sejren hjem. Paa Rigsdagen tog man imidlertid ikke Hensyn til Strømpilen fra Ollerup Højskole. Forliget kom den første April; men da var Smeden og Vestjyderne langt fra hinanden; det forekommer mig dog, at jeg vekslede nogle Breve med ham om Begivenheden.

I Vinteren 95—96 indledede jeg en Aften en Diskussion om Valgretsaldersgrænsen herhjemme i Forhold til andre Lande. Forhandlingen herom førte til Dannelsen af den politiske Ungdomsforening „De unges Valgret“, der ved sit Arbejde gennem en Aarrække samlede flere Tusinde unge Mænd inden for sine Rammer, bl. a. ved hver Vinter at sende en ung Agitator ud til de Højskøler, der vilde aabne deres Porte for os.

Inden vi dannede Foreningen, raadførte vi os med Kristensen-Randers om Sagen, og som den gode Frihedsmand, han er, tilskyndede han os at gaa videre ad den Vej, vi tænkte os, og saa blev da Foreningens Love skrevne. Foreningens Motto var: Valgret fra 25 Aars Alderen. Politisk Oplysning.

Da Foreningen utvivlsomt har sin Del af Æren for, at Kravet om en lavere Aldersgrænse for Valgret til Rigsdagen fæstnede sig i Befolkningen, bør det ogsaa nævnes, at Ollerup Højskole var det Sted, hvor Foreningen stiftedes, og at Kristensen-Randers ved sit frisindede Syn bidrog sit til, at hans unge Elever gik i Gang med en ingenlunde let Opgave.

Det var sikkert med vemodige Følelser, at Eleverne fra Ollerup for nogle Aar siden læste i Bladene, at Kristensen-Randers havde solgt Ollerup Højskole, idet man troede, at han dermed sluttede sin Virksomhed. Glædeligvis erfarede man senere, at han stadigvæk vedblev at være

knyttet til Skolen og beholdt de samme Timer som tidligere.

Jevnlig har jeg i de forløbne 25 Aar, siden jeg var Elev paa Ollerup, haft Lejlighed til at høre og se Kristensen-Randers og glædet mig over, at han stadig var den samme, lige ungdommelig og frisk. Til Jubilæumsfesten i Sommer havde jeg den Glæde atter at se Ollerup Højskole efter de mange Aars Forløb. Men hvor forandret var ikke alt i det ydre. En hel lille By udgør nu Højskolens Bygningskompleks og Lærerboliger. Men det var ogsaa kun i det ydre, at Forskellen var tilstede. Aanden og Tonen var den samme som i „gamle Dage“. Kristensen-Randers og Bak Lærere som tidligere; og i det nye Forstanderpar, Lars Bækhoj og Frue, har Ollerup Højskole sikkert faaet de rette til at fortsætte Fortidens Traditioner.

Ved Slutningen af de 50 Aar vil vi bringe vore gamle Lærere den varmeste Tak for, hvad de gav os unge med ud i Livet, og ønske, at baade de og de yngre Kræfter og da først og fremmest Lars Bækhoj og Hustru maa faa Lykke og Velsignelse til i Aarene, som kommer, at faa Ungdommen i Tale som i de svundne Aar.

Til Gavn for vort gamle Land, til Styrke for vort Folk, Held og Lykke for Gerningen derovre i det skønne Sydfyn! Held og Lykke for Ollerup Højskole!

Hede-Opdyrkningselskabet „Jylland“ pr. Karup, i Oktober 1918.

A. Theod. Andreasen.

Før og nu!

Foredrag ved Vesterskerninge-Ollerup Højskoles Halvhundredaarsfest
af *Kristian Lohmann*.

I.

Den første Gang jeg mindes at være kommen i Berøring med Grundlæggeren af Vesterskerninge Folkehøjskole, den fynske Bondedigter *Mads Hansen*, var en Dag omtrent midt i Tresserne, da jeg tilfældig saa hans Billede i et Boghandlervindue i Odense.

Det var dog ikke selve Billedet, som bragte mig i aandelig Berøring med Manden, men derimod den Omstændighed, at under Billedet stod med Mads Hansens Haandskrift i Faksimile disse Ord:

Jeg synger bagved Ploven
og under Leers Klang,
og Bakkerne og Skoven
gi'r Genlyd af min Sang.

Jeg har senere set mange mer eller mindre dybsindige og smukke Sentenser under Portrætbilleder, men jeg har aldrig set nogen, som har gjort et saa levende og betagende Indtryk paa mig som denne.

Disse simple og jævne Ord, som den Gang var mig ganske ny, greb mig med en Magt, jeg aldrig senere har kunnet glemme. Det var som de udtalte netop det, jeg selv halv ubevidst længtes imod. Desuden mødte mig i Ordenes naturlige og jævne rytmiske Fald en fin og herlig Poesi; det vil sige, de virkede paa mig som en Oplevelse.

Det var i samme Nu for mig, som saa jeg det skønne sydfynske Landskab med de bløde, bølgeformede Linier, saa Pløjelandet strække sig ind mellem Smaaskovene, ja, saa Plovmanden og hørte hans Sang give Genlyd mellem

Bakkerne og dybt inde i Skoven. Det var for mig, som der med det samme faldt Glans over dette at være Bonde og dyrke sit Fædrelands Jord.

At Virkningen blev saa betydelig, skyldtes maaske den Omstændighed, at jeg i mit Sind gemte to helt modsatte sørgelige Billeder af den danske Plovmand; det ene fra Thomas Thaarups Digt fra 1785 til Kong Kristian den Syvendes Fødselsdag, hvori det hedder:

Med Suk, med Graad han Agerfuren pløjer
og kummerfuld indhøster han.

Det andet fra Grundtvigs Fugleviser fra 1840 til Bondefrigørelsens Pris, hvori forekommer de kendte Ord:

Med Øre knap for Gøgens Kuk
gik Bondemand bag Ploven
og hørte for sit eget Suk
ej Fuglesang fra oven.

Naar jeg altsaa nu her ganske uventet mødte en Plovmand, som gør sin Gerning med Glæde og med Haab paa en saadan Maade, at han „frydes ved sit Fædreland og Skjaldesangen priser“, saa var det noget absolut nyt, ikke blot for mig, men det var nyt i den danske Bondes og dermed i det danske Riges Historie.

Mads Hansens Fremtræden midt i Tresserne var derfor et af de første Vidnesbyrd om, at den danske Bonde virkelig begyndte at føle sig fri; den er et typisk Udtryk for hans aandelige Opvaagnen til et nyt og bedre Liv.

Efter denne Oplevelse fortsatte jeg halvt drømmende min Vej gennem Købstadgaden; men det maa vist kunne forstaas, at jeg fra dette Øjeblik følte mig nøje knyttet til den Mand, som havde skænket mig en saadan Oplevelse. Og da Mads Hansen saa i 1868 med et saa levende Haab og en saa forbavsende Tro til Sagen havde grundlagt Vester-skerninge Folkehøjskole, hvilket for en Mand i hans Stilling var et økonomisk Vovestykke af Rang, laa det saa temmelig nær, at jeg maatte søge denne Skole, da jeg i 1869—70 blev betænkt paa at tage paa Højskole.

Hertil bidrog dog ogsaa meget den Omstændighed, at Mads Hansen havde antaget *Anton Nielsen* til Forstander for Skolen.

Anton Nielsens Fortællinger havde nemlig paa denne Tid en ikke ringe Betydning for os hjemme. Jeg husker endnu den Højtid, der var i Hjemmet, naar min ældste Broder i Begyndelsen af Tresserne hen paa Efteraaret kom hjem fra Bogladen med en ny Samling af Anton Nielsens Fortællinger „Fra Landet“, der altid af Fr. Wøldikes Forlag var givet et meget takkeligt og stilfuldt Ydre. Jeg fornemmer endnu det Liv og den velsignede Hygge, som bredte sig i Stuen under Oplæsningen af disse jævne, snart morsomme, snart rørende, altid levende, friske og grunddanske Fortællinger.

Mads Hansen og Anton Nielsen var godt enige om Tingene, — i det væsentlige vel at mærke; i det uvæsentlige var de ikke altid saa godt enige; de var nemlig begge udprægede Personligheder, som havde deres Kanter. Mads Hansen sang bag Ploven og Anton Nielsen kvadrede som Spurven under Taget, alt sammen til Bondelivets Pris, Løftelse og Forædling.

Den samme Enhed i Grundanskuelsen, som i 1868 bragte Mads Hansen til at betro Anton Nielsen Stillingen som Forstander for Folkekøjskolen i Vesterskerninge, bragte i 1869 mig til at søge Skolen, skønt jeg er fra en Egn, hvor Kolds Højskole i Dalum den Gang stod i sit fuldeste Flor. Jeg vejrede nemlig gennem hele min Opvækst ikke saa lidt Klikevæsen og en begyndende Menneske dyrkelse der.

Det var i 1869 en ret besværlig Rejse til Vesterskerninge Folkehøjskole; der var ingen sydfynske Jernbaner, og vi havde følgende en Køretur paa ca. 6 Mil.

Jeg var den Gang kun 17 Aar og saa uvant med at bevæge mig mellem fremmede, at jeg, da Eleverne ikke boede paa Skolen, maatte formaa min Vært til at følge mig til denne og aflevere mig der.

Den første, som tog imod os, var Husholdersken *Karen Jørgensen*, den senere saa kendte Ejerinde af Odense Højskolehjem; jeg ser endnu det milde, gode Ansigt, hvormed hun tog imod os i Døren. Det maa nok siges, at det senere var hende, som mere end nogen anden bidrog til at holde Livet paa Skolen i sin faste, rolige Gænge, og i de første Aar give det en Form, som passede til Omgivelserne; hende var det, som gjorde det hjemligt og hyggeligt for os paa Skolen, og som en Moder med Myndig-

hed og Værdighed tog sig af os unge Knøse, der trængte til det paa saa mange Maader.

Og naar vi nu ser tilbage over de mange Aar, som er gaaet, saa maa vi jo sige: hvor var det dog en lille, beskeden Begyndelse, som i 1868 fandt Sted ovre i Vesterskerninge, og som senere har vokset sig stor i den betydelige Skolevirksomhed, som nu udfolder sig her i denne anselige Bygning. Men hvor passer denne naturlige og sunde Udvikling i hele sit Forløb — fra det lille Hus ved Landevejen i Vesterskerninge til den ny Skole i Smag med et fynsk Boelssted nede ved Præstens Have, derfra til Bondegaarden paa Ollerup Mark og endelig til denne store, tidsvarende Skolebygning — ikke godt til en dansk Folkehøjskole. Mon nogen Højskole i Landet kan pege paa en smukkere Udvikling? Og hvor passer den i sin Stil ikke smukt til den „jævne og simple“ Bondemand, som for 50 Aar siden gjorde Begyndelsen. Hvor er Mads Hansens Haab dog ikke gaaet lykkeligt i Opfyldelse, sikkert langt ud over hvad Bondedigteren selv har turdet vente. Man tør nok sige, at de tre Mænd, som har været kaldede til at udføre Mads Hansens Tanker, har haft en lykkelig Haand til at holde Kursen.

Det hele er, synes jeg, fra først af og til nu gaaet saa mærkværdigt efter den gamle danske Tankegang, som altid var den, at det er bedre at begynde smaat i en straa-tækt Hytte og lidt efter lidt vokse sig stor til en bekvem, tidssvarende og smuk Bygning, end det er at begynde stort i en Efterligning af Middelalderens Herreborge og føre en trykket og hensygnende Tilværelse der.

II.

Anton Nielsen sang om Vesterskerninge Folkehøjskole:

Der staar en lille Hytte i Skerninge By
 med Mostag, med Mure saa lave,
 den skjuler sig undseligt i store Gaardes Ly,
 men der er høje Træer i dens Have.
 I Gadekæret har der en Andeflok sit Hjem,
 og Spurve de kvidrer den klare Morgen frem,
 og Smaabørn, de leger ved dens Døre.

Nu er jeg ikke sikker paa, om denne lille Landsbyidyl gaar paa det gamle Hus ved Landevejen eller paa den

ny Skole nede ved Præstens Have. Jeg tænker dog det første. Men sikkert er det, at Begyndelsen begge Steder var meget lille.

Men vi, som gik i den gamle Skole ved Landevejen, mærkede det egentlig ikke; det er muligt, at vor gode Husholderske og hendes Piger, som skulde udføre Rengøringen og arbejde i Økonomilejligheden, mærkede det; vi Elever tænkte egentlig grumme lidt derpaa. Og naar jeg nu tænker paa, hvad man i vore Dage finder fornødent i Retning af Skolelokaler, Undervisningsmidler og deslige, saa maa jeg tit undres over, at det gik saa godt for os i den gamle Højskole i Vesterskerlinge. I vore Dage kunde det naturligtvis slet ikke gaa.

Men Sagen var den, at det var i Folkeoplysningens Morgen. Grundtvig havde i sin berømte Højskolesang af 1856 udtalt det myndige Ord:

Oprind da herlig til Fugletrøst,
Oplysningssol med din Morgenrøde!

Det var et Trylleord.

Og som han sang, saa skete det.

Denne Oplysningssol var i 1868 endnu i sin Opgang. Den kastede sin Glans paa den fattige Hytte og gjorde den lys og herlig for os, saa vi intet savnede.

Men jeg forstaar saa godt, at Folk, som ikke var under Paavirkning af denne Sol, maatte se anderledes paa Sagen og finde Lejligheden lille og trykkende, som nogle Elever fra Dalum, der efter Kolds Død i 1870 besøgte os; vi var sandelig ikke til at ynke.

Jeg forstaar saa godt den gamle Kone ovre paa Skarø, som tog saa gæstfrit imod os, da hele Skoleholdet den 13. Februar 1870 gik over Isen til Skarø, og udtalte sin Forundring over, at alle vi var paa Højskole i Vesterskerlinge. Hun var født der, men havde aldrig set noget til en Højskole og kunde i det hele ikke faa i sit Hoved, hvad en Højskole var.

Hvor smaat og tarveligt det end var i „den lille Hytte i Skerlinge By“, saa fik vi den dog inderlig kær, fordi der mødte os saa meget godt og smukt der. I Skolestuen hang et godt Billede af Kong Frederik den Syvende efter Gertners Maleri, som jeg senere blev rigtig godt fortrolig

med inde i Folkethingets Udvalgsværelse Nr. 2 i den gamle Rigsdagsbygning; endvidere fandtes i Skolestuen Ollriks smukke Omridstegninger efter Billedhugger Hermann Freunds herlige Ragnaroksfriese fra 1821, hvis Marmor-Original brændte paa Kristiansborg i Oktobernatten 1884. Navnlig dette sjældne Kunstværk satte min 17-aarige Fantasi vældigt i Bevægelse. Jeg nævner kun dette for dermed at tydeliggøre, at kunstneriske Indtryk dog ogsaa kan hentes under meget jævne og beskedne Forhold.

Af hvad der blev talt til os, har jeg egentlig kun bevaret som en selvstændig Erindring et Foredrag af Pastor *Brandt* i Ollerup: „Guds Tanke og Verdens Tanke“. Men det var ogsaa meget skarpt fra Tankens Side og vel egnet til at bide sig fast i Erindringen. Alt det andet er gaaet op i den almindelige Sum af Tanker, der blev sat i Bevægelse, Interesser, der blev vakt, Tilskyndelser, der blev givet, Længsler og Undren, der dukkede op som af sig selv.

I øvrigt samler alle mine Erindringer fra Vesterskerne Højskole sig som i et Brændpunkt i Aftensangen „Ved Solbjergslag“, som blev til i Vinteren 1869—70 og ret egentlig er Vesterskerne Folkehøjskoles Sang.

Anton Nielsen færdedes paa sine daglige Spadsereture idelig i Vesterskerne Mølleedal. Der har han set „Lunden glinse i Fyrstedragt“ ved Solnedgang og hørt Nattergalens vemodige Farvel til Solen i dens Nedgang, der er Aftensangen kommen frem i hans Sjæl, mens den senere er nedskreven paa Højskolen med „Hyldebusken i Hytens Ly“. Anton Nielsen var saadan indrettet, at han kunde have os Elever med i alt, og vi havde saa at sige Lejlighed til at se den lille yndige Landsbyidyl vokse frem Vers for Vers, hvilket tog mange af os meget stærkt.

Anton Nielsen sagde engang, da jeg i 1872 i Selskab med en anden Mand besøgte ham, at Højskolerne var Nutidens Klostre. Det var en mærkelig Udtalelse, da Klostrene jo aabenbart var et Forsøg paa at grundlægge et Aandsrige som en Oase i Ørken, afspærret fra al Verdens Færd, og det skal Aandsriget netop ikke være; det skal være en Aand i Verdenslegemet, en Aand, der bruger al Verdens Herlighed som sit daglige Klædebon, som Udtryk for sin Dejlighed, som Lys af sit Lys; en Kilde, der vander hele Verden og giver dens Kræfter Grøde, dens gode Spirer Vækst; ellers gør man baade Verden Uret og slap-

per Aanden ved at tage det Stof fra den, hvori den netop skal forme sit eget synlige Billede.

Men dette kan Anton Nielsen heller ikke have ment; han siger jo netop i Sangen om Verskerninge Folkehøjskole om Eleverne:

Som ædel Sæd de spredes skal paa den danske Jord,
af dem skal komme Spirer til Livets rette Flor.
Dertil give Herren sin Naade.

Jeg har et gammelt Indtryk fra den første Gang, jeg besøgte Anton Nielsen, efter at han var flyttet ned i den ny Skole, „Boelsstedet“, nede ved Præstens Have. Jeg husker saa tydeligt, da jeg traadte ind i hans Stue, hvis Vægge var malede med en smuk rød Farve og forsynet med gode Billeder, da gik det igennem mig: Her har man da et aandeligt Fristed; her har man Lov til at hengive sig til det, man har lært, uden at være udsat for Verdens Spot. Noget saadant har vist foresvævet Anton Nielsen.

Sagen er nemlig den, at for 50 Aar siden kunde den, der levede i en praktisk Livsgerning, ikke for Alvor hengive sig til aandelige Interesser uden at blive udsat for Verdens Spot. Mads Hansen f. Eks. døjede meget i saa Henseende, hvilket man kan se af hans Digt, en Stemning, hvori det hedder:

Hvi fik jeg dog et Bryst, der rummer lidt
foruden al min egen Lyst og Smerte.
saa jeg til Spot og Spe maa staa saa tidt
for dem, der har Forstand, men intet Hjærte?

Men Gud ske Lov! min Aand er fri og let,
og paa min Vej staar alt i Blomst og Grøde —
kom med os du, som staar dig stiv og træet,
her holde vi i Hænder Roser røde.

Ja, for 50 Aar siden stod alt „i Blomst og Grøde“; hvor ganske anderledes er det ikke nu, da Maalet: et ædelt og frigjort Folk, mere og mere synes at trække sig tilbage for vort Syn.

Det er derfor ikke saa nemt i en Tid som denne at finde sig til rette med lyse Ungdomsminder.

Præsten Otto Møller beklager sig i Brev af 17. Januar 1886 til Skat Rørdam over, at Grundtvig i den sidste Del

af sit Liv fra den Tid, da det i Fyrerne begyndte at gaa opad for ham, saa alt for lyst paa alt. Tankerne om det nære Gyldenaar betog ham, saa hans Sang og hans Salmer prægedes deraf. Og hans Venner optog og udviklede kun altfor let denne Side af den store Digters Virksomhed.

Selv om nu dette Brev er skrevet i et ualmindeligt trangt Øjeblik, da det forekom Brevskriveren, at „alt skal visne“, som vi timeligt har glædet os ved, saa gør vi dog vel i at tage det til Eftertanke. Der er vist noget om, at vi har været lidt højt oppe, at der undertiden har været „leget med det store“ og talt og skrevet, som om Gyldenaaret allerede var inde; det er derfor ikke underligt, at det, der nu er kommen over Verden, føles som et vældigt Nederlag.

I det hele maa vi forstaa, hvor vanskeligt det er for et Folk som det danske med en saa besynderlig ringe Virkelighedssans at have en stor Digter og en hel „Stormagtsflaade“, som Henrik Ibsen i Rimbrevet til Fru Heiberg kalder den danske Digterskare, til Førere; der kræves megen Sindighed, megen Alvor og megen Troskab.

Det er gaaet os, som det er gaaet saa mange kristne Slægter før os. Og vi kan derfor sige med Hostrup:

Det, hvorfor vi som unge sværmed
 har vi os ej i Stormskridt nærmet,
 Afstanden voksed, Glansen er bleget,
 Syn har vi skiftet i saa meget,
 Vejen slap, da vi troede den funden,
 Maalet blev dog det samme i Grunden.

Vi maa forstaa, at „Gyldenaaret“, den folkelige Guldalder, vi har drømt om og længtes efter, ikke lader sig virkeliggøre af en enkelt Slægt, men vil kræve mange Slægters Arbejde under den idelige Skiften af Fremgang og Tilbagegang, som hører denne Jord til.

Saadan som Sagerne nu staar i Verden, ser jeg imidlertid ingen anden Udvej end med Troskab mod alle vore Minder redeligt at fortsætte vort Arbejde, helst lidt stille uden Forsøg paa at lyve os noget til eller gøre os større end vi er, men med levende Haab om, *at han som gav os Synerne, ogsaa efterhaanden vil oplade Vejene for os.*

Mindets Betydning.

I en af vore gamle Folkeviser fortælles om Hr. Bøsmer, der bor ude ved Aaen; men i den bor Elverkviden, der har fattet Kærlighed til ham. Hun kommer ved Nattetid til hans Dør og banker paa; men han viser hende af og siger, at han har ikke sat nogen Stevne. Hun piller dog Laasen fra, kommer ind til ham, sætter sig paa hans Sengefjæl og faar ham til at love, at Dagen efter skal han møde hende paa Broen, der gaar over Aaen. Da han vaagner om Morgenen, synes han, at det var en underlig Drøm. Han fortæller den, og hans Moder ængstes og siger, at det er sikkert Elverkviden, der har vildet ham, og hun raader ham til at blive hjemme; men Bøsmer vil holde sit Ord, han lader Hesten sadle og rider til Aaen; men da Hesten traadte paa Broen, snublede den, og Bøsmer sank i den stride Strøm ned til Elverfruens Bolig. Hun tager med Glæde imod ham, byder ham Velkommen og rækker ham en Velkomstdrik, som han dog ikke vil tage imod. Hun siger da: „Sig mig, Hr. Bøsmer, paa Eders Maal, hvor er I født, og hvor er I baaren, og hvor har I Eders Fæstemø udkaaren.“

Han svarer: „I Danmark er jeg født og baaren, og der er alle mine Klæder skaaren, og der har jeg fundet min Fæstemø, med hende saa vil jeg leve og dø.“

Hun lader da hente et Bæger Vin og kaster i det to Elverkorn. Hun drikker ham til og byder ham drikke, og naar han har drukket, maa han gaa, hvor hen han vil. Men da han havde drukket, glemte han alt, hvad han hidtil havde oplevet, saa da hun nu spørger ham, hvor han er født og baaren, svarer han: »I Elverhjem er jeg født og baaren, og der er alle mine Klæder skaaren, og her staar I, min Fæstemø, med Eder saa vil jeg leve og dø.« Bøsmer bliver nu i Elverhjemmet, medens hans kære begræder hans Død.

Denne Vise fortæller om, hvorledes Glemselens onde Drik ødelægger et Menneskeliv. Da Mindet om Fader og Moder, alle de kære, Fædreland og Hjemstavn er borte, lever han ikke længere et ret Menneskeliv. Han lever nu kun for sig selv og for Nuets Glæder; men et saadant Liv er intet ret Menneskeliv, det er et Troldelev, ligesaa vist som det er Troldetale: „Mand, vær dig selv nok.“

Et lykkeligt Menneskeliv leves kun der, hvor man lever ikke alene for sig selv, men ogsaa i Sammenhæng med den Slægt og det Folk, som man ved Fødslen hører til.

Mindet om de svundne Tider knytter Fortiden til Nutiden paa en saadan Maade, at det derved er med til at forme Fremtiden.

„Livet skal leves forlængs, men det forstaas kun baglængs,“ siger Søren Kierkegaard.

Dette har Nordboer altid haft en levende Forstaelse af. Odin, den viseste af alle Guderne, har sine to Ravne, Hugin og Munin, der fortæller ham alt, hvad der sker og er sket, og derved blev han den vise Odin, der kan sige, hvad Fremtiden vil bringe.

At leve sit Liv saaledes, at man øvede Daad, der er værd at mindes, var for Nordboer en tiltalende Tanke.

Derfor hedder det: „Fæ dør, Frænder dør, selv jeg og skal dø, et jeg ved, som aldrig dør, Dom over hver en Død. Fæ dør, Frænder dør, selv jeg og skal dø; men Hædersnavnet aldrig dør for den, som det erhverved.“

Denne Tørst efter Udødelighed her paa Jord er med til at drive Nordboen ud paa sine æventyrlige Farter. Efter at han i Sommertiden havde fartet viden om Lande, sad han ved Vintertide i Hallen og fremdrog Minderne om svunden Daad, for deraf at søge Lyst og Styrke til at øve lignende eller endnu større.

Før Slaget ved Stiklestad kvad Thormod Kolbrunnarskjald det gamle Bjarkemaal for i Hellig Olavs Mænd at vække den samme Kamplyst og Troskab, som havde præget Rolf Krakes Kæmper; thi virkelig ægte Kærlighed til Mindet og Daadstrang hører nøje sammen.

I de store Daadstider i vort Folk drages Minderne særligt frem. Vikingetidens Mænd øver Daad, og samtidig dermed søger de ved Runer at bevare for Efterslægten Navnene paa de Mænd, der øvede den. Jellingestenene viser dette.

Islænderne levede oppe paa deres kolde vulkanske Ø et stærkt og kampfyldt Liv; men samtidig dermed skrev de deres herlige Sagaer, der den Dag i Dag giver os et levende og livfuldt Billede af det.

Valdemarstiden, maaske Danmarks største Glanstid, øvede Daad, som aldrig glemmes. I den rejstes vort Land fra Vanmagt til Kraft og Herlighed, og i den kaldtes frem til Liv og Vækst alt det bedste i vor Folkekarakter; men den Tid gav os ogsaa en af Verdens største Historie-skrivere.

Medens Absalon og Valdemar med Sværd i Haand, med Kløgt og Kraft befriede vort Land fra Fjendens Tryk og skabte et stærkt, frit og enigt Rige, sad Munken Saxo i sin stille Klostercelle og skrev sin udødelige Bog om de danskes Bedrifter.

Efter det dybe Forfald i Slutningen af den katholske Tid kom der med Reformationen en hel Genfødselse for vort Folk.

Medens en Kr. 3. og Fr. 2. og deres Mænd læger de Saar, som Grevefejden havde slaæet, og skaber et stærkt og kraftigt Rige, drager Anders Vedel og Arrild Hvitfeld de gamle store Minder frem. Det hedder i et Vers fra hine Dage:

„I hvor man søger Alverden omkring
blandt verdslig Visdom og Lære,
der findes ej nogen dyrebar Ting,
end sande Historier ere.“

I forrige Aarhundrede har en lignende Forening af Minde og Daad gjort sig gældende.

Oehlenslæger vakte ved sin herlige Digtning atter Sansen for Nordens Helteaand. Og da Danmark efter Napoleons-krigens Afslutning var bragt i den yderste Nød, drager Ingemann og Grundtvig de historiske Minder frem for atter at vække Folket til Daad og Handlekraft.

Efter Ulykkerne i 64 er et lignende Arbejde gjort i i vort Land.

Samtidig med, at man i Haandens Verden har gjort et godt Arbejde paa at genrejse Landet, har man draget Mindet om svundne Tider frem, og gjort det med en Iver og Dygtighed som aldrig før.

Saaledes har ægte Daadskraft, parret med Sans for Minderne, fulgt vort Folk i Tidens Løb, og det er godt,

det gør det; thi kun de har Ret til at glæde sig over Fædrenes Bedrifter, der selv øver Daad. Og et Folk uden Minder er som et Træ uden Rod. Ligesom et Træ med sine Rødder suger Næring af den Jordbund, hvori det er plantet, saaledes er Minderne Rødder, der suger Næring af svundne Tidens Bedrifter til Vækst og Udvikling af det Liv, Folket lever i Øjeblikket; thi som Henrik Ibsen siger: „Der ligger Vækst i store Minder, naar Mindet dem til Livet binder.“ „Mindet lader som ingenting, er dog et lønligt Kildespring.“

At Mindet, baade det gode og det daarlige, er af den største Betydning for os Mennesker, er uomtvisteligt. Vi har vel alle Minder, som vi vilde give Guld til, at vi kunde glemme. Minder om Ord eller Handling, øvet af os selv eller andre, som vi vilde ønske, vi kunde slippe. Saaret er vel lægt, men et Ar er blevet tilbage, og det smerter, hver Gang det berøres.

Men har det daarlige Minde saaledes Magt over en Menneskesjæl, saa har det gode det da ikke mindre. Hvad Betydning for et Menneske har ikke Mindet om et godt og lyst Barndomshjem. Dette har Zakarias Nielsen fortalt saa smukt om i hans skønne Digt, „Et Møde“, som jo alle kender.

En noget lignende Oplevelse havde jeg for nogle Aar siden. Det var en Søndag, vi havde lige rejst os fra Middagsbordet, da en rejsende Svend kom ind i Stuen og bad om en Skilling til Rejsen. Der var levnet lidt Mad, og min Hustru sagde da til ham, om han ikke vilde have noget at spise. Han takkede og blev sat til Bordet, som vi lige havde rejst os fra. Han sagde, at han ikke havde faaet varm Mad i de sidste otte Dage, og han spiste da ogsaa med god Appetit. Han var Svensker, og jeg gav mig i Samtale med ham. Han var Typograf og havde i længere Tid arbejdet ved det samme Trykkeri. Da jeg spurgte, hvordan det kunde være, at han ikke havde den Plads længere, svarede han: „Jeg skal sige Herren, jeg snapsede,“ og nu havde han i lang Tid forgæves søgt Arbejde. Hans Udseende bar Vidnesbyrd om, at han ikke altid havde været Afholdsmand, skønt den Dag var han meget „nyktern“.

Den gode Mad, den hyggelige Stue og det, at han blev behandlet som et Menneske, tøede ham op. Han begyndte

at fortælle om sig selv, tog sine Papirer frem og viste mig, og med svensk Galanteri viste han min Kone et Brev, som han havde faaet nogle Dage før fra sin Mor. Hun skrev til sin Dreng: »Hvis du har det ondt ude i det fremmede, saa kom hjem til os. Hjemmet er kun lille og fattigt; men der er dog Plads og Mad til dig, indtil du igen kan faa Arhejde.« Da min Kone havde læst det, sagde hun til ham: „Nu rejser De da hjem.“ — „Ja ha, nu måste jag hem,« og saa græd han som et Barn. Det var Minderne fra hans Hjem, der kaldte paa det bedste i ham.

Da Niels Lyne ligger paa sit Dødsleje og lider meget, tror Lægen Hjerrild, at det er Præsten, Niels savner, og han tilbyder at lade ham hente; men Niels farer op, han har intet med Præsten at gøre. „Ja, ja,“ siger Hjerrild: „Vi kan jo nu være, hvad vi vil kalde det, vi kan dog aldrig helt faa den Gud ud af Himlen; vor Hjærne har altfor mange Gange tænkt sig ham deroppe, han er ringet ind i den og sunget ind i den, fra vi var ganske smaa.“

For nogle Aar siden sad jeg en Aftenstund ved et Efteraarsmøde sammen med et Par andre Talere. En ældre tilstedeværende Præst sukkede over de Farer, som et Par studerende Sønner var udsat for gennem den fritænkeriske Agitation, som paa flere Maader mødte dem ved Universitetet. En anden gjorde da gældende, at det kunde ikke nytte at sukke over det. Hvert Menneske maa kæmpe sin egen Kamp, og Forældre skal ikke óg kan heller ikke føre deres Børn uden om Kampen; men kan det lykkes Forældre at leve deres Liv saaledes, at de gennem det kan give deres Børn Indtryk af, at Kristendommen for dem er en Livsværdi, saa giver de ved dette deres Børn et godt Vaaben i Hænde til den Kamp, som de selv maa føre.

Den Mor, som Dag efter Dag i Mørkningstimen kan samle sine Børn om sig, fortælle dem en Historie, munter eller alvorlig, som det kan falde, synge en lille Barne-sang eller Salme med dem, den samme Mor, som naar hun lægger sine Børn til Hvile, da kan bøje sig over deres Leje, folde sine Hænder om deres og bede et Fader-vor med dem, den Mor gør et af de bedste Arbejder, der kan gøres i Verden, fordi hun ved dette er med til at præge den opvoksende Slægt.

Hun giver ved dette sine Børn Minder, som intet vil kunne udslette, Minder, som vil nære og værne, naar forlængst kloge Beviser og kærlige Formaninger er bristede, og hun knytter ved dette sine Børn til sig med Kærligheds Baand, som aldrig vil breste.

Saaledes kan det gode Minde for den unge Slægt være et Værn af den bedste Art.

For de meget gamle spiller Mindet ogsaa en stor Rolle, selv om det er af en anden Art.

Gamle Folk dvæler gjerne ved Mindet om deres Ungdomstid. Jeg tænker her paa min Mormor, som blev en meget gammel Kone, og som tilbragte sine sidste Aar i mit Barndomshjem. Naar jeg om Aftenen kom ind i hendes Stue, fortalte hun for mig om gamle Dage. Hun kunde huske, at de spanske Tropper var her inde i Napoleonskrigenes Tid. Hun, der selv havde arbejdet paa Hovmarken, kunde paa den mest levende Maade fortælle om Livet der. Og jeg tror fuldt og fast, at hendes Fortællinger har i første Række været med til at vække min historiske Sans og mit demokratiske Sind.

Hvis jeg, hvad jeg tror, har en lille Smule Kærlighed til Frihed, Lighed og Retfærd, saa har hun sin gode Andel deri.

Denne hendes Fremdragen af Minderne blev saaledes af den største Betydning for mig, og for hende selv havde det den Betydning, at den gav hendes Liv Indhold; hun levede i Mindet sin Ungdom om igen.

Som jeg har vist, kan det gode Minde være et Værn mod det onde; men det kan ogsaa være en Spore, en Drivkraft til det gode, fordi det kan kalde Beundringen frem i en Menneskesjæl, og det er godt at kunne beundre.

Det er et fattigt Menneske, som ikke kan det, og det er for Alvor et fattigt ungt Menneske, som ikke kan beundre, som ikke har noget at bøje Knæ for.

Carlyle siger et Sted i »Svundne Tider og ny« omtrent saaledes: „Der er intet, der som ægte Beundring, om end kun for en lille Stund, er i Stand til at frigøre et Menneske for alle de usle Fængsler, det til daglig gaar omkring i. Det er Menneskets inderste Trang at beundre, og det vil saa gjerne, hvor det kan komme til det, derfor er alle Mennesker og særligt alle Kvinder fødte Tilbedere.“

Det vi beundrer, ser op til, det stræber vi efter at

ligne, derfor bliver det gode Minde en Drivkraft til gode Gerninger, og heri ligger Betydningen af den historiske Undervisning.

Endelig kan Mindet være med til at kalde Haabet frem i en Menneskesjæl. Biskop Balslev skal have sagt: „Der er intet andet Raad mod Bekymringer end at takke.“

Det er sikkert rigtigt. I Modgangstider, naar Sorg og Bekymringer knuger vor Sjæl, kan vi næppe gøre noget bedre end at drage Mindet om de gode Tider frem. Kan vi derved faa Takfølelsen frem i vor Sjæl, saa vil ogsaa Glæden og Frejdigheden holde sit Indtog i vort Sind.

Ligesom Solen en Graavejrsdag pludselig kan bryde gennem det tykke Skylag og kaste sin Lysglans hen over den vaade, forpjuskede Jord, saaledes kan Haabet bryde gennem de mørke Sorgens Skyer, der knuger vor Sjæl, vække i os Lyst og Mod og frejdig Virkelyst; thi det rette Haab er ikke en sløv, uvirksom Hvile, men en arbejdsom Virksomhed.

Alt dette kan Mindet udrette: Det kan være et Værn mod det onde, en Drivkraft til det gode, kalde det glade, frejdige Haab frem i et sorgfyldt Sind; men vel at mærke, Mindet skal da være sandt og ægte, er det ikke det, kan det være til den største Skade, fordi det da fører ind i Fantasteriets Verden, og der er ingen Livsværdier; thi »Der hjælper ej Drømme saa lidt som Digt, er Fondet end aldrig saa stort og rigt.“ (J. P. Jacobsen).

Det gælder i Aandens Verden som i den materielle, at det er kun Virkeligheden, som har Værdi. Søren Kierkegaard siger: „Den, der blot vil mindes, han er vellystig, den, der blot vil haabe, han er fejj; men den, der vil Gentagelsen, er en Mand.“

Denne Udtalelse kunde jo synes at være i Modstrid med det, jeg har sagt; men det er den i Virkeligheden ikke; thi det er ikke Mindet, men *blot* at mindes, han taler imod, og deri har han selvfølgelig Ret.

Et Menneske kan sikkert bruge sine Minder paa en saadan Maade, at de kun giver en sød og blød Stemning, som man for en Stund vugger sig i. De kommer ikke længere end til Sjælens Overflade, de naar ikke ind til Kærnen, saa de hverken bliver Værn mod noget ondt eller Spire til noget godt, men kun for en Tid fylder én med en æstetisk Vellystfølelse.

Paa samme Maade kan et Folk ogsaa misbruge sine Minder. Det Folk, der er nøjet med at besyngne svunden Storhed uden selv at hige efter at øve Daad, er i et vellystigt Forhold til Mindet, og det gør dette Folk Skade i Stedet for Gavn.

Paa en noget lignende Maade kan Haabet misbruges. Hvis det ikke kommer længere end til Sjælens Overflade, kan det vel nok føre til, at man med en vis sløv Lige-gyldighed slaar sig til Ro med, at det med Tiden vel nok vil blive bedre. Det har før været graat og er dog blevet godt, og det gør det vel ogsaa nok denne Gang. Man slaar sig til Taals, bliver fejsk og gaar af Vejen for Anstrengelserne. Men er Haabet af den rette Art, har det gennem Følelsen tændt vor Kærlighed, saa tvinger det os til Arbejde for det, vi har kært; thi det er da kommet i Forhold til vor Vilje, og den er et Menneskes stærkeste Værn og inderste Kærne. Den rene, stærke Vilje baner Veje, hvor der ingen er, den øver Daad, som Tanken ikke kan fatte, den skaber helstøbte Mænd, fordi den lærer et Menneske Gentagelsens Kunst.

Se paa en Biskop Absalon, maaske Danmarks største Søn. Af en Samling spredte, stridende Landsdele samler han et stærkt og enigt Rige. Ikke ved ét glimrende Kup, men gennem et Livs brydsomme Kampe naas Maalet: Danmarks Frigørelse og Folkets Samling til en lovlydig Folkeenhed.

I denne Kamp var der ikke mange nye Oplevelser til at virke opstrammende, den ene Fejde har saa nogenlunde lignet den anden, den ene Kamp har i alt væsentligt været en Gentagelse af den foregaaende, men det er i Kraft af den Gentagelse, at Sejren vindes. Absalon forstod Gentagelsens Kunst.

Noget lignende gælder Dalgas. Hvilken Sløvhed og Uimodtagelighed har han ikke mødt, da han begyndte at tale med de jyske Bønder om Plantningssagen. De hørte paa ham, stille og alvorligt stod de, sagde ham ikke imod; men naar de gik fra Mødet, sagde Per til Povl: „Du har plantet, og jeg har plantet, og det har vore Forældre ogsaa; men det gik ud alt sammen, og nu kommer han og vil lære os det, hvad kender saadan en Officer til det. Her kan ingen Ting gro.“

Dalgas blev ikke fornærmet over Modstanden og trak

sig fornent tilbage med Ordene: „Vil I ikke, kan I lade være, mig kan det endelig være det samme.“

I det Sted søgte han paa anden Maade at vinde deres Tillid. Han fandt Mergel, og hvad den er værd, kendte Hedebonden. Han brugte Vandet i de mange Vandløb til Overrisling af de tørre Skrænter og forvandlede dem til dejlige grønne Enge, og ved disse Midler vandt han Hedebondens Tillid.

„Der var maaske alligevel noget i, hvad Officeren fortalte.“

Efter hans Anvisning begyndte man at plante, og det groede, og lidt efter lidt forvandlede Lyngheden til bølgede Kornmarker, grønne Enge og lovende Naaleskove.

Dalgas sejrer, fordi han forstod Gentagelsens Kunst.

I Kraft af den samme sejge Energi øver Tietgen sin Stordaad. Naar vi nu i København kan staa og tale med Folk i Peking, saa er det, fordi Tietgen ikke trættes, men lagde Telegrafkablet ned en Gang tiere, end Kineserne brød det op.

Saaledes bygges det store i Verden ved Gentagelsens Kunst; men det samme gælder ogsaa i de smaa Forhold i det Liv, som vi hver især lever.

Vort Arbejde, vore Tanker og Oplevelser er i det væsentlige Gentagelser.

En Landmands Arbejde er i alt væsentligt det samme Aar efter Aar; det samme gælder en Lærer og ikke mindst en Højskolelærer, der hvert halve Aar faar en ny Flok Elever. Skal han kunne vedblive at holde sig frisk, maa han forstaa Gentagelsens Kunst; thi det er jo omtrent det samme, han fører frem Gang efter Gang.

Som vort Arbejde er præget af Gentagelse, saaledes ogsaa vort Tankeliv, vor Selvopdragelse.

Vi har alle gode Anlæg, som skal plejes, og daarlige, som vi maa føre en stadig Kamp med. Og tit og ofte kan vi være dybt ulykkelige over os selv, vi synes, vi er lige nær. Vor Kærlighed til det gode er lige fattig og svag, og vi falder for de samme syndige Lyster Gang efter Gang, vi vilde ønske, vi kunde rive det onde ud og kaste det bort; men det kan vi ikke, og saa kan vi fristes til at opgive Kampen; men det maa vi ikke; thi „At være skyldig og opgive Kampen for det gode, det er

Døden. At være skyldig og dog kæmpe for det gode, det er et rigtigt Menneskeliv.“ (J. Uhl).

Livet er for kristne Mennesker en Kamp mod det onde for det gode, og under denne Kamp udvikles vi, nedad i Ydmyghed, opad i Trang til Gud i Følelse af, at vi kan ikke undvære hans Hjælp.

I denne vor daglige Kamp gælder ogsaa Gentagelsens Kunst, ja ikke den alene, men Øjeblikket maa benyttes.

Det Nu, vi lever i, kommer aldrig igen, og derfor skal det bruges.

Romaine Roland siger i Jean Christophe: „Lev for Dagen i Dag. Tro paa hver enkelt Dag for sig. Elsk den, agt den og lad den først og fremmest ikke visne hen mellem dine Hænder. Du maa ikke forhindre den i at blomstre. Elsk den, selv naar den er trist og graa som denne Dag.“ Og jeg føjer til, brug den, brug Øjeblikket, det kommer aldrig igen.

Vi Mennesker burde være taknemmelige for og bruge hver Lejlighed, der gives os, til at gøre godt.

Paa samme Maade er Øjeblikket af Betydning over for det, der trykker og piner os.

„Bekymrer Eder ikke for den Dag i Morgen, hver Dag har nok i sin Plage.“ Der er Mennesker, der aldrig faar Ro til at nyde Nuets Glæder over Bekymringer for, hvad Morgendagen vil bringe; men vi skal ikke tage vore Sorger, vore Byrder paa Forskud. Hver Dag har nok i sin Plage.

Maatte vi da forstaa at drikke af Mindets Kilde, saa vi derved kan værnes mod det onde, drives til det gode, fyldes med det glade, frejdige Haab, der fører os ind i et virksomt Arbejdsliv, hvori Gentagelsens Kunst fører Arbejdet til Sejr.

P. Bak.

Foredrag ved Vesterskjerne-Ollerups Højskoles 50 Aars Fest d. 30. Juni 1918.

Nu er der blevet talt baade meget og smukt om Højskoleminder. Men danske Højskolefolk har andet end Minder at værne om og glædes over. Vi har Opgaver at løse, saa store endda, at jeg tror, vi fremdeles som saa tit før tør synge paa Danmarks Vegne: „Du endnu har det bedste tilbage“. En af disse Opgaver hører sammen med vore to største Skolenavne: *Nikolaj Frederik Severin Grundtvig* og *Christen Kold*.

Lad mig med et Billede sætte dem paa den Plads, der er deres i vort Folks Historie. Naar vi ser paa Himlen en rigtig klar Nat, er vi tilbøjelige til at tage det gamle Udtryk „utallige som Himlens Stjerner“ aldeles bogstaveligt. Virkeligheden er imidlertid den, at der er Tal paa de Stjerner, Menneskeblikket kan øjne fra samme Sted, her til Lands kun omved 3000. Og af dem er det ret faa, det store Flertal af Mennesker lægger Mærke til og lader sig lede af, f. Eks. Karlsvognen og Nordstjernen.

Med Stjernerne paa Historiens Himmelbue har det sig paa samme Maade. Ser vi paa Samtiden i vort eget Folk, synes vi, at der lever mangfoldige Mennesker med et landskendt Navn; men saa godt som de alle kan sige: „vore Navne glemmes som Sne, der faldt i Fjor“, og tænker vi paa de Navne, der gaar over i Verdenshistorien, Navne fra alle Tider og alle Folkeslag, da faar vi at vide af kyndige Granskere, at de udgør ialt kun fire eller højt regnet fem Hundrede. Af dem er der atter kun et lille Tal, der er blevet Ledestjerner for Menneskebørnene trindt paa den vide Jord. Vi kan eksempelvis nævne: Abraham, Moses, en Del af Profeterne og Apostlene, Kristoffer Kolumbus og Morten Luther. —

Hvad er nu det ejendommelige for de Stormennesker, som blev ledende for Menneskeslægten i aandelig og hjerte-

lig Henseende. Jeg mener, der kan nævnes tre Træk hos dem alle:

1. De fo'r paa „Hjertedybet ud, hvor timeligt ej kan bunde“ for der at gribe „paa Herrens Bud“, „hvad ej der vil gaa til Grunde.“
2. Det var Menneskelivet i alle dets bedste Dannelser, de vilde hjælpe paa Fode: *Hjemmene, Folkeslagene og Menighedslivet.*
3. De satte sig det højeste Maal, Mennesker kan rette deres Stræben imod: at naa til *Kæmpedaad* og *Hjertehvile.*

Eller for at samle det i *Ludvig Schrøders Ord*: De „stikker dybt, favner vidt og stiler højt.“

Saa bliver det et alvorligt Spørgsmaal for vort Folk: Har vi nogen dansk Mand med Stormenneskets tre Kendetegn? Ja, vi har to: en Dobbeltstjerne, Grundtvig og Kold. Dette skal siges, ikke for at prale med dem, men for at vi skal kende vor Besøgelsetid, for at Guds store Gave kan blive taget op som en Folkegerning.

Kold har sagt: „Vorherre er rig, det er et sandt Ord; men han er en stor Økonom. Han sender ikke en stor Profet til hver Nyaarsdag. Nej, nu vil han først se, hvor godt vi bruger det, han har givet os, før han sender os mere. Thi forstaar vi ikke at bruge det godt, da gaar det rask ned ad Bakke. Da hjælper hverken Kundskab eller Magt. Danmark klarer sig ikke med Kød og Flæsk og Herremandskultur.“

Han har ogsaa udtalt: „Grundtvig og jeg er de to eneste, som paa første Haand har faaet at vide, hvordan en Skole for Mennesker skal være. Naar Grundtvig er død, gaar jeg her alene, og frygter for, at min Skole dør med mig. De kan gerne rive Bygningerne ned, for hvem skal tage Arbejdet op efter mig. Gud give, han fandtes; jeg ser ham ikke.“

Vor Tid har en stor Mængde Opgaver, som nødvendigvis skal løses; der siges og skrives jo, at hvertandet Menneske gaar med en Mappe under Armen. Men der er ogsaa et unødvendigt Jag efter nyt. Faren for, at godt gammelt skal blive overset, er derfor overmaade stor. Grundtvigs og Kolds Indskud i dansk Historie hører til

det gode gamle, der ikke maa slippe. Og der er lykkeligvis mange endnu, som minder os kraftigt om, hvad der er os skænket med disse to Mænd.

Det har glædet mig meget, at Kolds Datter *Marie Kold Pedersen* har givet os paa Dansk Nordmanden Austlids udmærkede Bog om hendes Fader, og der bør lægges Mærke til *Klaus Berntsens* varmhjertede Tale om hans gamle Lærermester. Han gør en god Gerning med den. *F. Rønnings* to Skrifter: Karakteristik af Grundtvig og Udvalg af Grundtvigs Digtning burde findes sammen med Austlids Bog i alle danske Hjem.

Men særlig føler jeg Trang til ved denne Lejlighed at fremhæve den Huskeseddel, som *Jakob Knudsen* har givet os. Største Parten af hans Digtning gaar ud paa at vise, hvilken Rigdom „de gamle Grundtvigianere“ ejede i den Livsoplysning, de fandt hos Grundtvig og Kold, og med hvilken Harm og hvilken Haan har han ikke skildret den aandelige Fattigdom, der kan fremkomme, hvor der gaas stik mod de Veje, disse to danske Ledestjerner viser os. Naa ja, har man ikke bedre Ting at tage sig til, kan man jo gerne more sig over de bløde, bredskyggede Hatte og det lange Haar og Skæg hos det ældste grundtvigske og koldske Slægtled og over adskilligt i det Sprog, som dette Slægtled førte; men hvilke herlige Ansigter sad der dog ikke under mange af disse Hatte! Det var Aasyn, der var prægede af „Tro paa Gud og Danmarks Lykke“. Og hvor kunde disse Mennesker høre og synge.

Det Liv, som Grundtvig ønskede, at hans Æt skulde leve, nævnede han med tre gode danske Ord: *jævnt, muntert og virksomt*. Og Kold har sagt, at Livet maa være simpelt, hvis det skal blive sundt. Derom har *Jakob Knudsen* mindet os i Romanen „*Fremskridt*“ med dens harmfnysende Skildring af Middagsselskabet hos den forhenværende Gaardejer *Kristen Bøldrup*, som har skabt sig om til Proprietær *Christian Belldorff*. Han gaar omkring i Stuerne og venter med Spænding paa de fremmede, han har indbudt til sin første fine Middag. Han er i Spidskjole og har sit Lommetørklæde stukket ind mellem Vesten og det mægtige, hvide Skjortebryst. Han tør ikke bruge det, skønt hans Næse kalder paa det; det skal blive siddende, hvor det sidder — til Pynt. Saa aabner han

en Dør og siger: „Maa'r, jeg tror, jeg har faaet noget Influense — kan du række mig et Lommetørklæde.“ Hun, som har lidt ondt ved at faa sit Sprog forfinet, svarer: „Det er ogsaa en Tid at gaa og blive snottet paa nu!“ Han kan bedre; Konen, som hedder Sørine, kalder han Syrene. — Alle Gæsterne ved Middagsselskabet med Undtagelse af Møller Borrevad og hans Kone, er nogle unaturlige Skabhalse. Jakob Knudsen har aabenbart sørget for at faa Mølleren med, for at der kan blive sagt de andre nogle drøje Sandheder, og det siger han dem f. Eks. i disse Ord: „Her er dog endnu en Del Gaardmænd, som byder Husmændene med til Gilde, og som spiser sammen med deres Tjenestefolk og i det hele lever i den Stil. Deri følger de god gammel Skik og Brug, men de følger vel tillige mit Eksempel — for I andre har ikke ladet jer forhindre af Skik og Brug fra at holde op dermed. Og hvad er Følgen? Følgen er den, at I Halvproprietærer bliver baade Halvmennesker og Halvaber. Og det skal nok sæde, at for hver Gaardmand, der bliver et dovent, fornemt og skabagtigt Halvmenneske af en Proprietær, da bliver der to Husmænd forvandlede til Løgnhalse, Kæltringer og Tyveknægte. Det er altid fra oven, Elendigheden begynder. Naar de store bider Hovedet af al Skam, saa mister de smaa Æren. Det ses her, det ses alle Vegne.“

Modsætningen til den Udvikling, som her er stillet i Gabestokken, er Møller Borrevads Hjem. Dette Hjem er *dansk*. Om Vinteraftenerne samles alle Gaardens Folk og en Del Venner fra Sognet, saa der kunde være et Par Snese ialt, for at høre Husbonden oplæse „Valdemar den store og hans Mænd“ og alle Ingemanns Romaner foruden anden god dansk Læsning. Vi hører om en Aften, da der læses det sidste af „Valdemar den store og hans Mænd“:

„Men mange Dage er siden rundne:
 Fast syv Aarhundreder er forsvundne.
 De store Aander er farne hen —
 I Muld sank Valdemar og hans Mænd.
 De Lys udsluktes fra hine Dage;
 Dog end er herlige Glimt tilbage;
 Hvad Danmark var, kan det atter blive:
 Endnu er Fædrenes Aand i Live.
 Og naar den slumrer i kraftløs Stund
 Og glemmer Livet i døsig Blund,
 Da rejs dig atter fra Altergraven,

Du høje Aksel med Bispestaven!
 Advar os for Udslettelsens Dom,
 Og vis os, hvorfra vor Frelse kom!
 Da stig af Graven til Kamp igen,
 Henfarne Konge med dine Mænd!
 I Eftermælets de lyse Klæder
 I straale for os med Oltidshæder!
 I ryste Sjælen og vække Aanden!
 I stykke Hjertet og ruste Haanden
 Til dansk og stor og til herlig Id,
 Til Danmarks Frelse i Nødens Tid!“

„Kvindernes Haandarbejde var sunket ned paa Bordet eller i deres Skød tillige med deres Hænder, Avlskarlens Læber stod helt skæve, fra sidst hans Pibe havde hængt i Mundvigen“. Og Sønnen Niels havde holdt op at tegne. Men i Tegnebogen havde han skrevet: „Vi læste den sidste Sang i Valdemar den store ³/_{1/3}.“ „Jeg er tolv Aar“. Og da Faderen spurgte: „Hvorfor har du skrevet: „Jeg er tolv Aar“?, svarede Drengen: „For saa er der ikke saa længe til, at jeg er voksen“.

Borrevad Møllegaard er ogsaa et kristent Hjem. Her lever den kristne Tro som et Baand, der aldrig kan bryde, som den største Glæde og som den usvigelige Trøst mod al Sorg og Synd. Der siges om Borrevad, at naar han holdt Morgen- og Aftenandagt sammen med sin Husstand, „da vendte han sig altid bort fra en Mængde tyngende og mørkt i sit Sind, — fordi han følte, der var intet godt og varigt derved.“

Der er ét Hjem til foruden Borrevads, som Jakob Knudsen har fortalt om af sit fulde Hjerte. Det er Holting Præstegaard i Romanen „Gjæring“. Præsten her, Pastor Nordbye, underviser selv sine Børn, og her drejer alt sig om to Ting: „vor *Danskhed*, som aandelig lever med os i Modersmaalet fra Slægt til Slægt; det andet er vor Kristelighed, som Aanden levendegør i vore Hjerter ved Gudsordet fra Evighed til Evighed.“

Gud give dog, at danske Hjem vilde med Flid bruge al den Rigdom, der er dem givet i de danske Sange og dansk Historie og i Grundtvigs bibelske Sange. Og bedre end alt andet vilde det være, om Grundtvigs jævne Tale om Troens Ord blev saaledes taget til Hjærte af mange danske Hjem, at dette Ord blev daglig Bekendelse. Jeg mindes, at jeg som Dreng engang gik ved Haven hjemme

og sagde højt Gang efter Gang: „Mor, Mor, Mor!“ Saa kom Mor ud og spurgte: „Hvad vil du, Jens?“ Og jeg svarede: „Jeg vil ingen Ting; jeg er blot saa glad ved at sige det.“ Derfor forstod jeg saa godt, hvad Jakob Knudsen har sagt til Holger Begtrup, at han var glad ved at bekende Troens Ord, ogsaa naar han slet ikke tænkte over en eneste Enkelthed deri. Dette Ord er jo dog vore Fædres Navn paa Gud fra de ældste kristne Tider til den Dag i Dag. Jeg tror, jeg gjorde Mor glad, dengang jeg nævnte hendes Navn uden at mene noget bestemt dermed, og jeg tror, at Gud lyser sin Velsignelse over os, ogsaa naar vi bekender hans Navn uden at tænke noget dybsindigt derved, men blot fordi Navnet er os kært.

Der er to Ord, som vistnok følges nok saa tit ad i Tale og Skrift som i Virkeligheden: Hjem og Skole. Ogsaa om det sidste har Jakob Knudsen haft adskilligt at sige. I Romanen „*To Slægter*“ ler han af fuld Hals over den Skolelærdom, der kun bliver gold og aandløs Kundskab.

Hans Iversen siger: „A er jo nu saa gammel, A kan ett sove hele Natten mere; men naarenstid A saa ligger, saa kommer det til mig saa'en henad Morgenstunden — hele min Børnelærdom. A kan ihukomm' et li'saa tydeligt. Men A har ogsaa haft troende Forældre; det giver endda noget Hukommels. Vi var elleve Søskende, og min Moder hun gav os Bryst allesammen. Hun læste Bibelen igjennem to Gange for hver af os, mens hun gav os Bryst.“

„A kan huske, — ja, A kan nu f. Eks. huske, da Biskoppen var ved os i Darum. Saa var vi jo ude paa Kirkegulvet allesammen, — A hørte nu til tredje Aars Mandskab. Saa siger Biskoppen til os saa'en i en Slump: sig mig nu engang, Børn, siger han, hvor mange Religioner er der? Se, det var der jo ingen af de andre, der kunde svare ham paa — undtagen mig. Saa siger A: fire, Djeres Højværdighed. Det var ret, min Dreng, siger han. Saa snakkede han slet ett mere til de andre — undtagen til mig alene. Men hvilke ere saa disse? spørger han mig ad. — Den kristelige Religion, siger A, den jødiske Religion, den muhammedanske Religion og den hedenske Religion. Saa siger Biskoppen til mig: det var ogsaa rigtigt min Dreng, men hvilken af disse har saa Fortrinet? Den kristelige Religion, siger A. Men af hvilken Aarsag? spørger han mig saa.“

„Af fire Aarsager, Djeres Højærværdighed, siger A saa: Paa Grund af dens rene Sædelære, paa Grund af Stifterens Eksempel, paa Grund af dens Overensstemmelse med Fornuften og paa Grund af dens Bekvemhed til almindelig Udbredelse.“

Se, her har vi den rendyrkede Udvendighed. Udmærket passende afslutter den redelige Henrik Børgesen, som har hørt paa al den Snak, med disse meget tydelige Ord: „Ja, hold nu din Kæft.“

Hans Iversens Modsætning er *Lærer Urup* i Romanen af dette Navn.

Naar det gælder Regning, Skrivning og den Slags Ting, som ikke rører ved dybe Hjertestrænge, saa kræver Urup Flid og Orden til det yderste. Men naar han skal til at fortælle Bibelhistorie, siger han: „Det vil jeg ikke have, at nogen skal høre paa, som ikke har Lyst til det. Er der nogen af jer, som helst vil løbe hjem og blive hjemme, til vi begynder efter Middag, saa maa han eller hun gerne gøre det.“ Og saa fortæller han om Josef og hans Brødre, saa Børnene følger Historien, grebne til Taarer og bundne i Samvittigheden til at handle retskaffent. Vi forstaar, at han kan sige: „Jeg forsikrer, jeg vil tage mig paa at gøre Børn saa forelskede i Danmark, saa de skal glemme al anden Forelskelse, til de er fyldt de atten. Men saa skal man have dem tidlig fat, des tidligere, jo mere udviklede de er — og allerhelst maa det være ens egne.“ „Men i hvert Fald — man skal tale til dem i fuld og uindskrænket Frihed — for dem som for én selv. Ellers er det hele umuligt.“

Lærer Urup er Grundtvigs fuldtro Discipel i sin Skolegerning. Grundtvig skrev til sin ældste Søn, Johan, da denne fyldte sit 12. Aar.

„Klinet paa, det regner af“,
Derfor ej jeg dig afretted
Til Udraab om, hvad *Han* gav,
Og hvad sine *Han* forjætted —
Jeg kun lærte dig hans Ord,
Vidned ærlig: jeg *dem* troer.

* * *

Lagt jeg har hver *Herrens Dag*
Troens Ord paa eders Tunge
Som en Livets Hovedsag

for de gamle og de unge;
 Men jeg spurgte ej endnu
 Selv min ældste: troer du?

En af de store Opgaver, Grundtvigs og Kolds Disciple har faaet, er den, jeg nu har talt om, nemlig at *bevare og indarbejde i vort Folkeliv Danmarks bedste Ord*. Det har hidtil mest været de danske Bønder, der har taget mod den aandelige Herlighed, disse to Folkeførere var Talsmænd for. Paa Gaardmændene og Husmændene og disses ligestillede hviler derfor i særlig Grad Ansvar for, at Udviklingen af dansk Aandsliv bliver i det Spor, vore to største Folkeopdragere slog ind paa. Der er — saa vidt jeg véd — Tanker oppe om en international Højskole paa dansk Grund. Hvad en saadan Højskole skulde lære den Menneskeverden, der nu er i Færd med at sønderlide sig selv, er Nødvendigheden af en Fædrelandskærlighed, der er vel forligt med Guds frygt og Ærbødighed for andre Folkeslags Evner og Ret. Men Forudsætningen for, at Højskoletanken kan gaa erobrende ud i Verden, er selvfølgelig den, at denne Tanke ikke vantrives, men vokser smukt i dens Hjemland Danmark.

Men en anden Hovedopgave samler sig om Danmarks Jord. Her er i dette Land ialt 385,375 Tdr. Hartkorn, og deraf falder over $\frac{17}{20}$ paa Herremændenes og Gaardmændenes Part, det vil sige paa omved 76,000 Indehavere; godt $\frac{2}{20}$ er fordelt mellem 183,000 Husmænd med Jord. Det kan saa let skønnes, at vore Købstæder kun er lidet jordejende.

Bonde betyder jo *boende*, og det skønneste Stykke af Bosættelsens Historie er tilfaldet Danmarks Bønder, baade de smaa og de store.

Det er Fællesskabsfølelsen, der i det væsentlige har grundlagt vore ældste Landsbyer. Vore ældste Landsbynavne, f. Eks. dem, der ender paa -inge og -løse, har vistnok faaet Navn efter en Slægt eller et Naturforhold. Vi kan nævne Svanninge og Svinninge, Vester- og Østerskerninge, Barløse og Jordløse. I Inge- og Løsenavnene træder Enkeltmændene ikke frem. Det er Samfundssindet og Glæden over Danmarks Natur, der holdt Danmarks første Landsbyer over Daaben, saa vidt det kan skønnes: i Tiden til 500 Aar efter Kristi Fødsel.

Saa gør noget nyt sig gældende i de næste tre Aar-

hundreder. Det er Høvdinger, Stormænd, som nævner de Bebyggelser, de rejser, med deres eget Navn: Ullerslev, Vigerslev, Haraldsted, Rolfsted og Ringsted f. Eks.

Nu kommer Tiden efter Kristendommens Indførelse. Da kommer de Folk frem, der byggede de mange Thorper, Byerne, hvis Navne ender paa -rup, -drup og -strup. Grundlæggerne var jævne Slidere, der nærmest kan sidestilles med vore Dages Husmænd. Hvad de betød for Opdyrkingen af Danmarks Jord, kan ses deraf, at af Sjællands 1300 gamle Landsbynavne er 470 Thorper, altsaa endende paa -rup, -drup, -strup. Mangt et gammelt Husmandsnavn er bevaret i dem, f. Eks. Knud, Eskild og Erik. Mange Smaaabønder har været med til at bygge Danmark. Vi har taget Landet i Arv fra dem saavel som fra de store.

Og Landet taler til os om en anden herlig Sandhed. Vi, som boer her ude, bliver mindet mest om Gud og hans Himmel. I tørre Tider siger vi: „Blot Gud dog vilde os en Taar Regn.“ I vaade Høstdage lærer vi at sukke: „Vilde Gud dog snart lade Solen skinne eller give os en tør Blæst“. Og Jeppe Aakjær lader sin Fader sige: „Lad os takke Gud for Mælken“.

Saa staar jeg ved det, som jeg særlig har at sige i denne Sammenhæng. Den danske Jord har lige fra Oldtiden op til den Dag i Dag en Historie med mange herlige Blade. Et mindre lysteligt Blad er føjet ind i Nutiden. Hos Departementschef *Adolf Jensen* ser Bladet saaledes ud: Befolkningens Fordeling mellem *By* og *Land* er omtrent den, at en Femtedel bor i Hovedstaden (København og Frederiksberg), en anden Femtedel i Provinsbyerne, og Landbefolkningen udgør altsaa tre Femtedele af Danmarks Indbyggerantal. Saadan er Forholdet i vore Dage, men i ældre Tid var Landbefolkningen *forholdsvis* langt talrigere end nu; ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede boede de fire Femtedele af Danmarks Befolkning paa Landet. I den første Halvdel af det 19. Aarhundrede voksede By- og Landbefolkningen med omtrent lige Styrke; men fra Tiden omkring Midten af Aarhundredet begyndte Landbefolkningen at flytte til Byerne i større Omfang. Denne Vandringsbevægelse tiltog især i Styrke efter 1870, og i det sidste Tiaar af det 19. Aarhundrede var Bevægelsen saa stærk, at Landbefolkningen næsten ikke forøgedes; omtrent hele Fødselsoverskudet medgik til at dække

Befolkningstabet ved Flytning til Byerne. I den forløbne Del af det 20. Aarhundrede har Vandringen fra Land til By atter været noget mindre stærk, og Grunden hertil maa vistnok væsentlig søges i de nye Bydannelser ude i selve Landdistrikterne.

Hvad betyder de Kendsgerninger, der her er nævnt? De betyder to Ting. For det første siger de til Danmarks Bønder: Hold paa jeres Jord! D. v. s.: Slip den ikke af Magelighedshensyn eller af daarlige Spekulationsgrunde. Og for det andet siger de: Hold ikke *for* fast ved Jorden! Afstaa med Glæde saa meget af den, som en sund Samfundsudvikling kræver, eller med andre Ord: Giv Plads for mange nye jordbrugende Hjem! — Hvordan dette bedst lader sig iværksætte, om ved Fæste, Selvejendom eller Forpagtning, skal jeg ikke udtale mig videre om. Kun skal jeg med et Ord af Christen Kold nævne en ufravigelig Betingelse for, at Jordspørgsmaalet kan løses.

Der kom engang nogle Lærere til ham og bad om Raad. Han gav dem dette: „Plej de sjældne Blomster, som hedder Selvfornægtelse og Opofrelse.“ Jeg kan tænke mig, at naar der skal dannes mange nye Hjem med fornødent Jordbrug til rundt omkring i Landet, vil de nuværende Bønder, store og smaa, blive nødte til at bringe det Offer, der kan udtrykkes med Ordet: *Ekspropriation*.

Om Selvfornægtelsernes og Opofrelsernes Verdenstegn er sunget under Krigen:

„Paa Toppen af hvert lille Kors, der staar,
sidder en Fugl og synger om Vaar.“

Kommer vi til at leve under dette Tegn i Kirken, i Skolen, i Hjemmene, i kommunale Raad og i vort Lovgivningsarbejde, da tør vi haabe paa Vaar efter den gruelige Vintertid, der knuger hele Verden nu.

J. P. Kristensen-Randers.

Folkehøjskolens Livsvilkaar.

Nu har altsaa Ollerup Højskole bestaaet i et halvt Aarhundrede. Det vil sige, at den i det væsentlige har fulgt med i Udviklingen af den danske Folkehøjskole i det hele; og om denne Folkehøjskole ved vi, at den har bredt sig ikke alene til vore Nabolande: Norge, Sverrige, Finland og England, men ogsaa hos Danske i Forenede Stater har den naaet en rig Udvikling; og det sidste nye Skud er vel „Den danske Ungdomsskole“ ved Cascallares i Argentina. Og som den har vunden Udbredelse har den ogsaa vunden Anerkendelse i vide Kredse. Selv i den prøjsiske Landdag er den for nylig bleven lovprist.

Fra Historien ved vi imidlertid, at naar en aandelig Bevægelse ret havde vunden Udbredelse, og de mægtige begyndte at lovprise den, saa var der ofte ved at indtræde en Svækkelse i Bevægelsens Livskraft. Derfor er det ikke af Vejen at spørge, om nu ogsaa den danske Folkehøjskole har en saa usvækket Livskraft, at den vil kunne passe sig til efter Tidens Krav. Thi alt levende maa forny sig, maa kunne afkaste gamle Former og skabe nye, alt eftersom de ydre Forhold forandres. *Er der Fare for, at den danske Folkehøjskole er ved at stivne i en bestemt Form?*

Naar vi ser ud over den Tid, der er gaet, er det i Øjne faldende, at der er sket en stor Forandring med Højskolen; men denne Forandring hænger sikkert ret nøje sammen med den Forandring, der er sket med det Befolkningslag, hvori Højskolen hidtil har haft sin Gerning.

Paa Anton Nielsens Mindesten, der staar her ude ved Landevejen, staar disse Linier, forfattede af ham selv:

At kvindre som Spurv ved Bondens Tag,
at sprede lidt Lys i hans tunge Dag,
at lette hans Byrder, som trykke,
det blev min Lod som min Lykke.

I sit skønne Skuespil „Mester og Lærling“ skildrer Hostrup en ung Mand, der af Ellefolkene er taget bort fra det friske Liv her oppe paa Jorden og ført ned i Højens mørke og kvalme Huler. Da der en Dag kommer en Mand oppe fra Jorden ned i Højen, tolker den unge Mand sin Længsel for ham saaledes:

„Til Dagens Liv og Solens Skin
 mig drager en lønlig Stemme;
 hvor Naiten bor med blegen Kind,
 jeg aldrig mig følte hjemme.
 Didop, didop min Hu sig svang,
 og aldrig Jorden kølte
 den Uro, som min Sjæl betvang.
 Saa længselsfuldt jeg følte —
 jeg følte — ja jeg føle:
 I Dagens Liv, i Solens Skin,
 der havde mit Hjerte hjemme.

Ja bort mig drog en vældig Trang
 fra Graven saa mørk og øde,
 til Lys og Daad, til Kæmpegang
 og de fagre Roser røde.“ — — —

Hostrups Skuespil er fra 1852. Hans billedlige Fremstilling stemmer godt overens med Anton Niensens ovenanførte Vers og hans Skrifter om Bondens Liv. Bonden var den Gang fattig, undertrykt, forkuet og snæversynet; men i Hjertet, der var varmt og ufordærvet, boede den stærke Higen mod „Lys og Daad og Kæmpegang og de fagre Roser røde.“

Det var iblandt en Befolkning med dette Præg, Højskolen begyndte sin Gerning; og Arbejdet maatte da tage Form derefter.

Kristen Kold skal en Gang have udtalt sig omtrent saaledes: „Se, Rødding Højskole er jo oprettet for at udruste de unge til Kampen mod Tyskeriet i Sønderjylland, Hindholm Højskole er anlagt for at dygtiggøre de unge til Kamp imod Herremændene; men min Højskole skal udruste de unge til Kampen mellem Liv og Død; og derfor er den den vigtigste!“

I disse Ord har Kold peget paa de tre Opgaver, som Højskolen har arbejdet med i den forløbne Tid: den *social*e, den *national*e og den *almenmenneskelige*. Den sidste maa altid være den samme; men de to andre maa

skifte Karakter efter Samfundsforholdenes Udvikling. Vilkaarene for Arbejdet med den nationale Opgave kan ikke siges at være undergaaet nogen større Forandring i de forløbne halvhundrede Aar; men saaledes er det ikke med den sociale.

Da Højskolen traadte den danske Bonde i Møde, bar han et tungt Aag paa sin Nakke; dette Aag var sammensat af tre Stokke, den ene hed *økonomisk Trældom*, den anden *politisk Trældom* og den tredie »*de dannede Klassers*« Foragt.

Højskolens sociale Opgave kom da til at bestaa i, at den hjalp Bonden med at afkaste dette Aag. Den økonomiske Trældom brødes af Andelsvæsenet, den politiske gennem Venstres Politik; i begge disse to Bevægelser har mange Højskolemænd taget direkte Del; og det er vel ikke for meget sagt, at det for en stor Del er gamle Højskoleelever, der har ført de to Bevægelser til Sejr. De „dannede Klassers“ Foragt smuldrede bort af sig selv, eftersom Bonden vandt den økonomiske og den politiske Magt.

Det gaar imidlertid ikke an at overse, at den mægtige Fremgang i Videnskab og Teknik, den hidtil ukendte Udnyttelse af Naturkræfterne i Menneskenes Tjeneste, hele den Fremgangsbølge, der er skyllet hen over Menneskeheden i det sidste Par Menneskealdre, har givet sit uvurderlige Bidrag dertil. Det bliver kanske rigtigst at sige, at det var Højskolen, der gav den danske Bonde den Indsigt og det Mod, der skulde til, for at han kunde tvinge denne Verdenskultur bølge til at tage ham med og bære ham ind i den nye Tid.

Men hvordan det end forholder sig hermed, saa er det vist, at den Ungdom, som nu samles paa vore Højskoler, bærer intet Præg af det Aag, der saa haardt tyngede Bonden, da Højskolen kom frem; og derfor har Højskolens sociale Opgave fuldstændig skiftet Karakter. Dette gælder dog kun for saavidt, som Højskolen skal blive ved med kun at arbejde med det Befolkningslag, den hidtil har arbejdet med. Det er jo imidlertid ingenlunde givet.

Samtidig med, at det Befolkningslag, hvori Højskolen har haft sin Gerning, er løftet op i en højere og friere Luft, er der fremstaaet et nyt Lag, som nu fører en haard Kamp for Tilværelsen paa Velstandsstigens nederste Trin.

Det er Landarbejdere og Smaahusmænd. Jeg taler her slet ikke om Byerne, hvor Højskolen jo hverken er bleven brugt af store eller smaa. Skulde det mon ikke kunne lykkes Højskolen ogsaa at naa frem til disse Folk?

Hvad var det for Mænd, der begyndte Højkolearbejdet blandt Bondebefolkningen? — De var alle udgaaede fra de saakaldte dannede Klasser, selv Kristen Kold var jo i al Fald et Købstadsbarn. De, der skal hjælpe andre op, maa vel helst selv staa lidt højere, til at begynde med, end dem, de skal hjælpe. De kom, og de delte Bondens Kaar, ikke alene økonomisk, men de evnede at gaa ind i hans Tankegang om Vilkaarene for hans økonomiske og politiske Frigørelse. De støttede som før nævnt Venstrepolitik og Andelsvæsen.

Hvad lærer dette os med Hensyn til Betingelserne for at vinde det Befolkningslag, der endnu er uberørt af Højskolen? — Det lærer os, at den Opgave vil næppe lykkes, før der blandt os fremstaar Mænd, der evner at sammenarbejde Højskolens Sans for det aandelige Livs Herlighed med Begejstring for den moderne Arbejderbevægelse, sammenarbejde disse Elementer saaledes, at der kommer en harmonisk Livsanskuelse ud deraf. Det vil sige, vi maa faa grundtvigske Social-Demokrater, Syndikalister, Bolscheviker, eller hvad de nu kommer til at hedde; og de skulde udgaa fra de Kredse, hvor Højskolen *har* sit Arbejde. Vi maa bede Gud om, at der maa vokse saadanne Mænd op hos os. Mænd, der har lige saa varmt et Hjerte for Nutidens Smaahusmænd og Landarbejdere, som en Kold, en Schrøder, en Trier havde for Datidens Gaardmænd og Husmænd.

Disse Højskolemænd vilde faa den samme gunstige Stilling med Hensyn til det sociale Spørgsmaal, som den bestaaende Højskoles Mænd havde, da de begyndte, idet den sociale Opgave her vilde blive at føre en Erobringskamp, nemlig en Kamp for økonomisk og politisk Ligestillethed med de øvrige Grupper af Folket; og ligesom de teknisk videnskabelige Fremskridts Kulturbølge bar Andelsbonden og den nu bestaaende Højskole frem til Sejr, saadan vilde dette nye Folkelag og dets Højskoleform kunne faa Vind i Sejlene fra den Fremgangsluftning, der sikkert i den kommende Tid Verden over vil føre nye Folkelag frem til politisk og økonomisk Selvstændighed.

Det vilde ikke alene være en Lykke for det Folkelag, hvori dette Arbejde blev taget op; men det vilde være en Lykke for vort Folk i det hele, om disse Mennesker kunde komme til at opleve det aandelige Livs Herlighed; og det er kanske en Livsbetingelse for Højskolen, at den kan skyde et saadant frisk Skud ud fra den gamle Stamme.

I det foran antydede var altsaa Tale om at dyrke en ny Mark op og paa den Maade bringe en Fornyelse ind i Højskolens Liv; men samtidig maa vi, der bliver staaende paa den gamle Grund besinde os og skønne om, hvorvidt der er sket nogen Forandring i vort Arbejdes Livsvilkaar. Jeg mener, at jeg foran har paavist, at der er sket den Forandring, at den sociale Del af Højskolens Opgave, saadan som den fra først af var anlagt, nu i det væsentlige er løst. Vil det saa sige, at nu er der af Højskolens tre Opgaver: den *sociale*, den *nationale* og den *almenmenneskelige* kun de to sidste tilbage? -- Det tror jeg ikke. Lad mig bruge et Billede.

I Bogen „En Klondike Helt“ fortæller Jack London om en Mand, der gennem Strid og Stræb af mange Slags kæmper sig frem til stor Rigdom. Han ejer til sidst 30 Millioner Dollars og har næsten en hel By i sin Magt. Da hænder det ham, at han bliver forelsket i en af sine Kontordamer. Han søger at vinde hende; men det viser sig umuligt. Hun vil nok være Ven med ham; men hun vil ikke blive hans Hustru. Da forekommer det ham, at al hans Rigdom er værdiløs, naar den ikke kan hjælpe ham til at vinde det, hans Hjerter higer efter. Til sidst lover hun, at hun vil blive hans Hustru, hvis han vil skille sig af med sine Penge. Og han slipper da alt det, han har anvendt den bedste Del af sit Liv for at vinde, og i Stedet vinder han sin Jomfru og — Kærligheden.

Den danske Bondestand har nu i sin store Helhed ligesom „En Klondike Helt“ erhvervet sig Velstand og har næsten hele Landets Styrelse i sin Haand. Nu skulde den vinde det, som er langt dyrebarere: det øvrige Folks Hengivenhed.

Den, som er undertrykt og overset, har paa Forhaand den almindelige Medfølelse over sig, det havde ogsaa Bondestanden for et Par Menneskealder siden. Den, der kæmper sig frem til Magt og Velstand, vinder den almindelige Agtelse, men taber samtidig Folks umiddelbare

Medfølelse. „Han kan sagtens; han har Penge nok!“ siger man.

For de allerfleste Mennesker er det langt lettere at vinde Magt og Ære, end det er at vinde sine Medmenneskers Hengivenhed. Magt og Ære kan vindes ved Hjælp af en klar Hjerne og en stor Arbejdsevne. Menneskers Hengivenhed vinder kun den, der har et varmt Hjerte; og der er intet Arbejde saa svært som det at bevare sin Hjertevarme.

Her vil da Højskolens sociale Opgave falde; den maa hjælpe de Folk, den har med at gøre, i deres Kamp for at holde Hjertet aabent for de øvrige Dele af det danske Folk. Thi det lader sig vist ikke nægte, at der nu er Fare for, at den danske Gaardmandsstand kan blive en Overklasse. Det vil sige, at den sætter sig til Ro i den vundne Stilling uden at bekymre sig stort om den øvrige Del af Folket. Der er Fare for, at det kan gaa vor Gaardmandsstand, som det er gaaet Herremandsstanden. Den staar i det store og hele nu som en Hindring for en sund Udvikling af Folkelivet. Velstand har en forunderlig Magt til at ødelægge Menneskesjæle. Men om det skete, at vor Gaardmandsstand blev til en Overklasse, da vilde det være en stor Ulykke ikke alene for de Mennesker, der saaledes blev sat uden for Fællesskabet med det øvrige Folk; men det vilde ogsaa være en Ulykke for vort Folk i det hele, om al den Kraft, der ligger hos dette Folkelag, for en Del blev unddraget for Fællesskabet.

Det gælder da om, at Højskolen har aabent Øje for dette Forhold. Nu er der ikke Tale om at virke opmuntrende blandt et forkuet Folkelag til at erobre sig en økonomisk Stilling; men Højskolens Gerning maa — i endnu højere Grad end før — blive den at pege saaledes paa det aandelige Livs Herlighed og leve saaledes i Livsforbindelse med de evige Kræfter, at al ydre Velstand og Magt blegner ved Siden af denne Rigdom. Det kunde synes en alt for overmægtig Opgave for skrøbelige Mennesker at gaa i Lag med. Men saa stor er Opgaven; og vi ved, at Guds Kraft fuldkommes i Skrøbelighed.

Og det er jo selvindlysende, at dersom Gaardmandstanden bliver en Overklasse, og dersom Højskolen som hidtil i overvejende Grad vedbliver at være en Skole for Ungdommen fra Gaardmandshjemmene, saa vil den i Løbet

af kort Tid stivne i Former og kvæles af Materialismen. Vi staar paa Skillevejen; og det gælder Livet, om vi vælger den gale Vej.

Der er endnu et Forhold, hvor der kan være Fare for, at Højskolen kan gaa i Staa, det er Forholdet til Undervisningsformen, den ydre Ramme, der slutter sig om Livet paa en Højskole. Der tales meget om, at vi holder for mange Foredrag, og at vi bruger Bøgerne for lidt. Her maa vi ogsaa være vaagne; thi det var jo tænkeligt, at den Ungdom, der nu kommer paa Højskolen, bedre kunde modtage og komme i Livsforbindelse med de evige Værdier under en lidt ændret Form. Det kan jo aldrig være af afgørende Betydning for Tilegnelsen af aandelige Værdier, om der holdes to eller tre Foredrag paa Højskolen om Dagen, eller om Eleverne arbejder lidt mere eller lidt mindre med Bøger, alt vil her komme an paa de Personligheder, der leder Undervisningen.

Til syvende og sidst vil dette, om Højskolen vil stivne i en bestemt Form, bero paa det Livs Styrke, som leves paa Højskolen; thi saa længe der er en livskraftig Bevægelse i Højskolen, da vil den ogsaa kunne omskabe sine Former efter Tidens Vilkaar. Og derfor er Spørgsmaalet besvaret, dersom det kan paavises, at Livet leves lige saa rigt og frisk paa Højskolen i Aar som for halvtreds Aar siden.

Men hvorledes finder man Kendetegn herpaa. Er det et sikkert Kendetegn paa stærkt aandeligt Liv, at der samles mange Mennesker om Højskolens Arbejde? Vi behøver blot at mindes Vorherre og hans lille Discipelskare ved Siden af de Tusinder, der samledes om Tempelfesterne i Jerusalem, eller Frans af Asisi og hans lille Flok Munke ved Siden af de store Pilgrimsskarer, der samledes i Rom. Nej, det stærke aandelige Livs Kendetegn er nok ikke disse, at der samles mange derom, eller at den ydre Form, det har antaget, vinder Anerkendelse hos de mægtige. Det forekommer mig, at der er to Træk, som man kan finde hos alle dem, der bar en aandelig Bevægelse frem. Jeg finder disse Træk i stærk Grad hos Luther, Grundtvig, Vilhelm Beck og kanske noget mere afdæmpet, men dog tydeligt hos Mænd som Kristen Kold, Ernst Trier, Anton Nielsen:

1. At have Fred med Gud er for dem mere end alt

andet; og sammenlignet hermed betyder Menneskers Anerkendelse eller Ringeagt noget meget uvæsentligt.

2. De havde en levende Kærlighed til Mennesker; og de søgte oftest at vinde Indgang hos de lavere Befolkningslag, og de vandt ogsaa den største Tilslutning der.

Og det forekommer mig at være saadan, at naar disse Egenskaber svækkes hos det aandelige Livs Bærere, da har den aandelige Bevægelse ikke mere Kraft til at forny sine Former, den stivner i dem og dør.

Det er jo ingen Ting andet end det store Bud: „Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte, Sjæl og Sind og din Næste som dig selv.“ Men naar dette kaldes det store Bud, saa betyder det jo vel, at det er den store Grundbetingelse for, at Menneskelivet kan holde sig friskt; ingen kan opfylde dette Bud; men i samme Grad, som man nærmer sig eller fjerner sig fra denne store Livsregel, vil Menneskelivet gaa imod Fornylse eller Fordærvelse.

Saa gælder det da om for alle os, som arbejder i Højskolens Tjeneste som Lærere, og for alle jer, som er Højskolens Lærlinge, at vi holder fast paa denne Grundregel for Bevarelsen af vort aandelige Liv og er klar over dette, at hverken Visdom, Kundskab, Veltalenhed eller Foredrag, Bøger og særlige Undervisningsmetoder eller prægtige Undervisningslokaler, veldækkede Spiseborde og bløde Elevsenge kan holde Liv i Højskolen, men ene dette, at dens Lærere og Elever i deres Liv kan virkeliggøre en Smule af det store Bud: at være tro imod Gud og den Gerning, han har givet os, og at være god imod vore Medmennesker.

Lars Bækhøj.

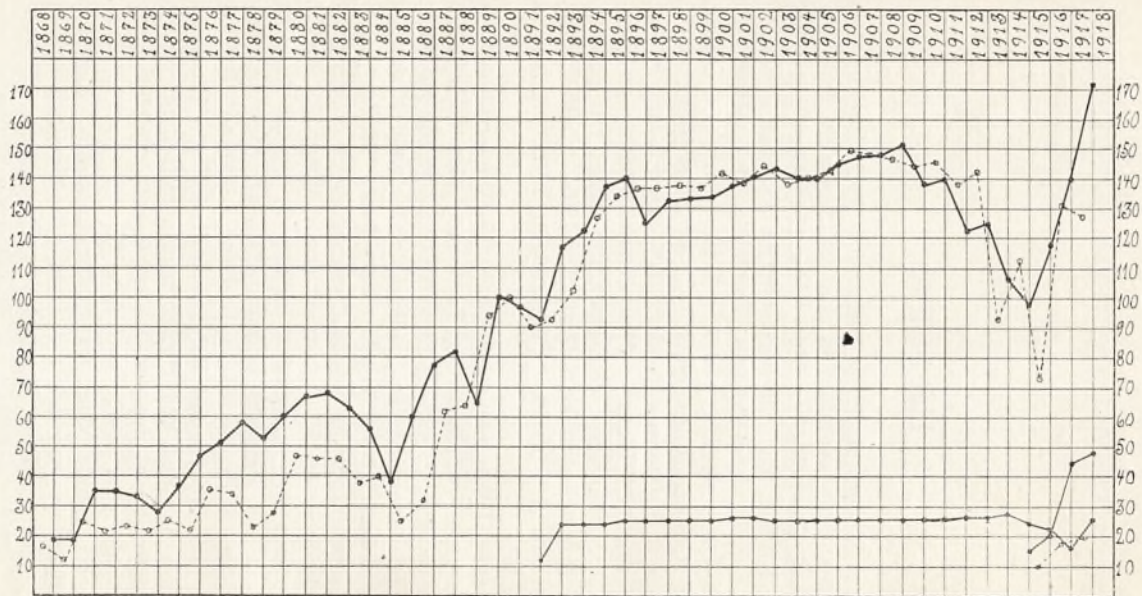
Lidt Statistik.

Gennem Elevprotokollerne kan man følge Højskolens Udvikling i de svundne 50 Aar. Ollerup Højskole har paa de 100 Elevhold ($\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{31}{3}$ 1918) haft ialt 9212 Elever. I Anton Nielsens Forstandertid 33 Hold, ialt 1246 Elever; i Kristensen-Randers' Forstandertid 60 Hold, ialt 7098 Elever. I de følgende Aar 7 Hold, ialt 868 Elever. Holdenes Gennemsnitsstørrelse var i Anton Nielsens Tid 38 Elever, i Kristensen-Randers' Tid 118 Elever og i de følgende Aar 124 Elever. Haandværkerafdelingens Elevtal har med Undtagelse af Krigsaarene staaet fast paa 25. Delingsførerafdelingen kom først til i 1914. Dens Elevtal er steget fra 12 til 50. Bølgegangen i Elevtallene ses af Tavle I.

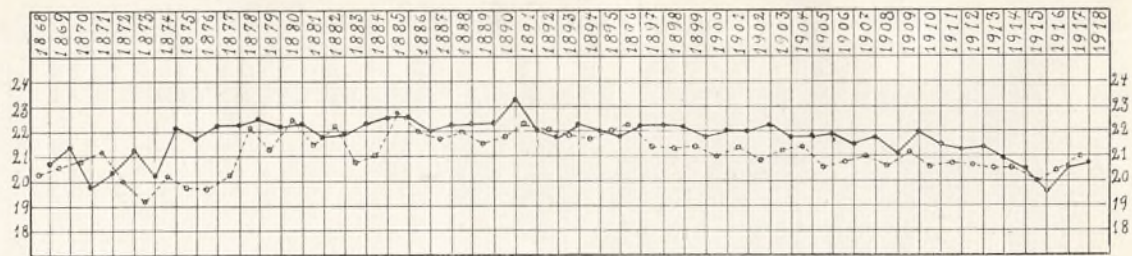
Paa Tavle II kan man følge Elevernes Gennemsnitsalder. Det har været en almindelig Talemaade blandt Højskolelærere i de senere Aar, at Eleverne blev yngre for hvert Aar. For denne Skoles Vedkommende gælder dette i hvert Fald kun i ringe Grad. I de første 10 Aar ligger Gennemsnitsalderen for baade Karle og Piger omkring 21 Aar; i de følgende 20 Aar staaer den omkring 22 Aar; i en halv Snes Aar ligger den mellem 21 og 22 Aar; og den bliver saa liggende omkring 21 Aar, hvor den begyndte. Det store Nedslag i Linierne i Aarene 1915 og 1916 skyldes utvivlsomt Krigens Indvirkning. Elevtallet gik i disse Aar ned ved Højskolerne som Helhed, og det var da naturligt, at det var de ældre, som udeblev, fordi dem var der mest Brug for i Arbejdet.

Tavle III skulde vise, fra hvilke Landsdele Eleverne var. Landet er kun delt i 4 Dele. Til Sjælland regnes Lolland, Falster, Møen, Bornholm og Smaaøerne; til Fyn: Taasinge, Ærø, Langeland og Smaaøerne. Samsø er regnet med til Jylland.

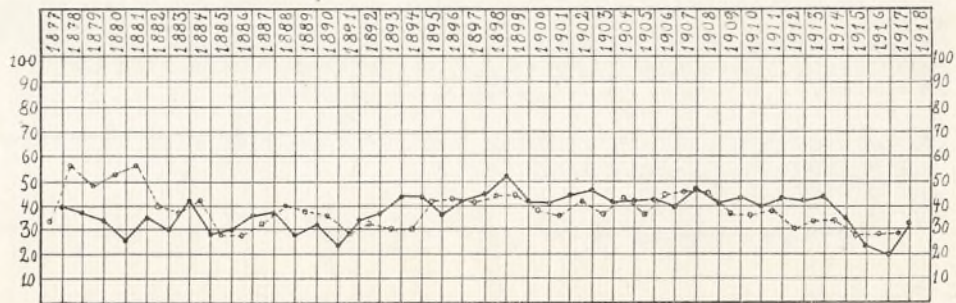

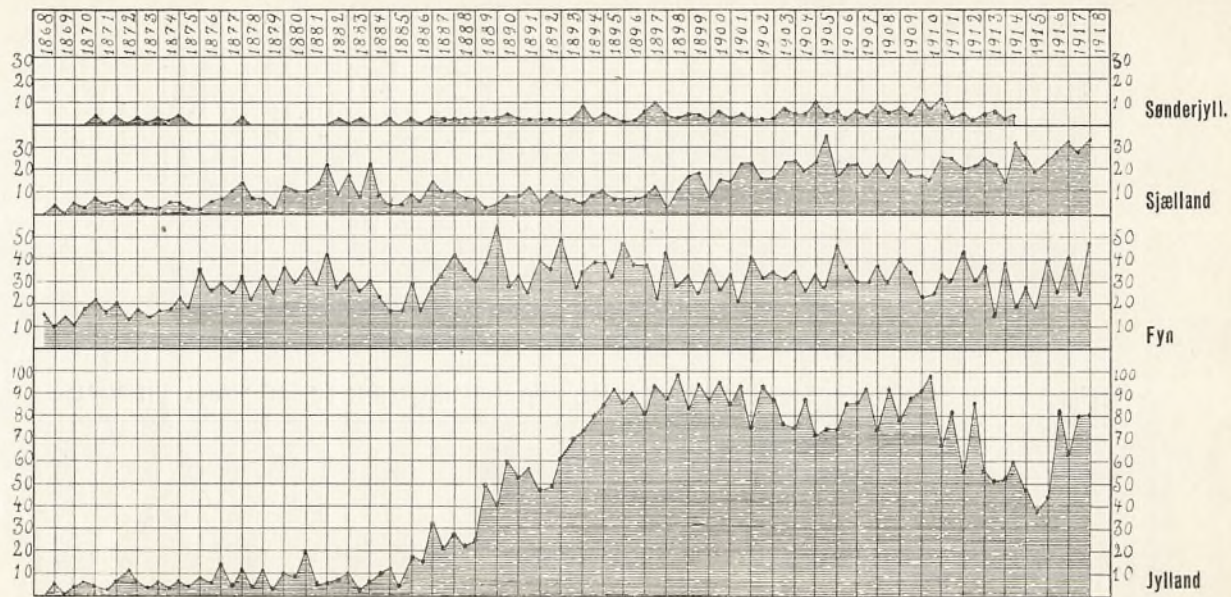
Tavle I. Den øverste Bølgelinie betegner Antallet af Elever paa hele Skolen.
 Linien, der begynder 1891, viser Haandværkerskolens Elevtal, og Linierne, der begynder 1914, Delingsførerskolens.
 ————— Karleskolen.   . . . . . Pigeskolen.

Tavle II. Tallene 18—24 angiver Elevholdenes Gennemsnitsalder. — Karlens, ... Pignes.

Tavle IV. — Karlenskolen. ..... Pigeskolen.

Tavle III. Spidserne, der ligger i de lodrette Linier, betegner Karleskolen, Spidserne imellem Linierne Pigeskolen.

Det vil ses, at Fynboerne har været de mest ligelige i deres Tilslutning. Det ser ud til, at Sjællænderne er de mest langsomme til at komme med igen, efter den Nedgang i Elevtallet, der falder sammen med Forstanderskiftet i 1884. Jydernes Tilslutning i Anton Nielsens Tid er kun ringe. De fleste, der kom, var fra Samsø eller fra Trelde ved Fredericia, hvor Jens Skytte, der var Lærer ved Skolen i en Række Aar, hører hjemme. Men da Kristensen-Randers overtager Skolen, kommer Jyderne snart i stort Tal; og man kan sige, at det er dem, der gør Ollerup Højskole til en af Landets store Skoler. Da en Nedgang i Elevtallet fra 1912 indtræder, er det igen Jyderne, der falder fra. Tilslutningen fra Sønderjylland er vokset jævnt med Skolens Vækst.

Tavle IV skulde fortælle om, hvilket Samfundslag Eleverne er udgaet fra. De nødvendige Oplysninger til at klargøre dette Forhold savnes for de første 10 Aar. Eleverne er forsøgt inddelt i to Grupper eftersom Forældrene var Husmandsfolk og ligestillede (Haandværkere, Fiskere, Arbejdere) eller Gaardmandsfolk og ligestillede (Haandværksmestre, Købmænd, Lærere, Dyrlæge osv.). Det er paa denne Tavle ikke Antallet, men Procenttallet, der vises.

Man vil se, at indtil 1890erne ligger Procenttallet for Elever fra Husmandshjem omkring 30; derpaa stiger det og ligger i en Aarrække lidt over 40. Dette er værd at lægge Mærke til, da det utvivlsomt er Oprettelsen af Haandværkerafdelingen, der gør sig gældende her. En Undersøgelse af Forholdet for den almindelige Højskole og for Haandværkerafdelingen hver for sig viser, at paa Haandværkerafdelingen var gennemsnitlig 19 pCt. fra Gaardmandshjem (eller ligestillede) og 81 pCt. fra Husmandshjem (eller ligestillede), mens Tallene for den almindelige Højskole var 66 pCt. fra Gaardmandshjem og 34 pCt. fra Husmandshjem.

Efter 1908 er der en kendelig Aftagen i Tilslutningen fra Smaamandshjemmene for Pigernes Vedkommende, mens Karlens Procenttal holder sig, lige til Krigen kommer. Indkaldelserne og de højere Lønninger virker som rimeligt er mere paa dem fra de smaa Hjem end paa den bedrestillede Del af Eleverne.

Ellers viser jo denne Tavle, at Deltagelsen fra Smaa-

kaarshjemmene har holdt sig nogenlunde, indtil Krigen greb ind, saa at denne Skole ikke er en Skole for Gaardmandsstanden mere, end den har været før. Dog er selvfølgelig hertil at bemærke, at i de senere Aar er Husmandshjemmenes Antal forøget i en langt stærkere Grad end Gaardmandshjemmene, saa at hvis der skulde være Tale om, at Højskolen blev forholdsvis lige saa godt besøgt af Husmands ungdommen som af Gaardmands ungdommen, saa skulde vel nok omkr. 70 pCt. være fra Husmandshjem og 30 pCt. fra Gaardmandshjem.

Her paa Højskolen viser det sig altsaa, at det er Haandværkerafdelingen, der især bringer os i Forbindelse med Ungdommen fra Smaakaarshjemmene. Dette kunde tyde paa, at en Udvidelse af den faglige Undervisning vilde være et Middel til at faa et stærkere Tag i Ungdommen fra de smaa Hjem. Om Delingsføreruddannelsen kan virke i ovennævnte Retning, er det ved Erfaringerne paa Skolen her vanskeligt at udtale sig om, men det er ikke sandsynligt.

I alle Tilfælde bliver det jo et aabent Spørgsmaal, hvor megen Fagundervisning, der kan taales, før den sluger saa meget af de unges Opmærksomhed, at det egentlige Højskolearbejde kan siges at mislykkes. Men det kan dog vist slaas fast, at Fagundervisningen baade i den ydre Ordning og i det daglige Arbejde helst maa helt underordnes den egentlige Højskoleundervisning.

Lars Bækhøj.

Halvhundredearsfesten

29. og 30. juni 1918.

Ved Ejnar Skovrup.

Det er jo ingen tilfældighed, at de fleste grundtvigske folkehøjskoler holder fest for 50 aars virketid netop i disse aar. Gaar man 50 aar tilbage fra jubilæumsaaret, ser man, at folkehøjskolernes store tal begyndte deres arbejde sidst i 60erne. Grunden til, at de mange skoler kom frem dengang, er jo det, det danske Folk oplevede i 1864. Men det er næppe mere end en del af sandheden, naar man har villet samle aarsagen i den følelse, der laa bag slagordet: Hvad udad tabtes, skal indad vindes. Det er sikkert rigtigt, hvad en kendt mand har sagt og hævdet, at det, der drev de mange rige bevægelser frem i Danmark efter 1864, var trangen til at glemme det forfærdelige ved optagethed, ved at arbejde sig bort fra de tunge minder — og da ikke mindst mindet om vort folks afmagt.

Naa, disse to „aarsager“ til opgangstiden kan i og for sig godt forliges, naar man fordeler dem saaledes, at det første: Hvad udad tabtes, skal indad vindes, bliver gældende for det materielle opsving (andelssagen i sine forskellige grene, hedesagen o.s.v.), mens det sidste: Trangen til at glemme, angsten for vor afmagt, gaar paa de rige aandelige bevægelser indenfor dansk kirke- og skoleliv, som 1864 bragte.

I samklang med dette er, hvad A. D. Jørgensen et sted har sagt om det danske folk og 1864, at det var med vort folk som med den, der var bleven bidt af en slange: han kan ikke taale at tænke paa det eller tale om det, fordi det var saa forfærdeligt. Men den tomhed, som derved fremkom, angsten ved at tænke paa det forfærdelige, var netop det, som skabte røret, det, der lagde røret om til en an-

den kurs i vort aandsliv end de store ords og de fagre drømmes. Der var idealer nok i tiden før, men der fattedes — følte man — lyst til handling, den maatte skabes, og her er vi nok ved noget af det, som karakteriserer aandslivet efter 1864, det aandsliv, hvis historie ikke kan skrives, uden at man samtidigt skriver den danske valgmenigheds og frikirkes, den danske folkehøjskoles og friskoles historie.

I dette stærke rige aandsliv gav Vesterskerninge-Ollerup højskole sit bidrag, et bidrag, som gav halvhundredeaarsfestens store, rige stemning og dens skønhed sin berettigelse.

Det, man kan skrive om saadan en fest, staar kun i forhold til oplevelsen af den som graavejr til solskin.

Det karakteristiske ved denne fest var netop solskinnets, ogsaa i bogstavelig forstand. Det var, som vejret synligt vilde understrege, at det skulde være en fest i glædens, i solskinnets tegn.

Saadan en fest har to sider. Man kan godt kalde dem: rammen og indholdet, og det kan godt være, at de, der ikke var med, bedst faar indtryk af dens størrelse gennem meddelelse om dens første side:

Forberedelserne og deres udfald.

Lærerinde Mette Jensen var chef for indbydelserne og indkvarteringen. Der blev sendt indbydelse ud til alle elevforeningens medlemmer*) (altsaa ca. 1900), og lige ved 800 svarede ja til indbydelsen, kom med togene til Ollerup st. og blev indkvarteret dels hos egnens folk, der viiste sig som gode, gæstfrie fynboer, — og dels paa skolen (de unge). Det er ikke sagt, at de sidstnævnte fik 8 timers søvn. De unge og yngre karle laa nemlig paa foredragssalens loft i enkelte dyner**) og tæpper, eller hvad de nu havde, — og paa gymnastiksalgulvet i hø, mens de unge piger laa to og to i hveranden af elevernes senge. Man paastaar,

*) Hvis en og anden ikke har faaet saadan en indbydelse som elevforeningsmedlem, skyldes det sikkert postvæsenets ofte gaadefulde: Adressaten ubekendt.

**) som sommereleverne beredvilligt havde stillet til gæsternes raadighed.

at den forsamling havde det som stæreunger i høst: de kunde ikke blive færdige med snakken.

Paa tørrepladsen syd for skolens have var der rejst et mægtigt spisetelt, over 40 m langt og 14 m bredt, der var 48 borde i dette kæmpetelt, hver 6 m lange. Teltet, der var smykket med flag og vimpler, havde sommereleverne pyntet smukt med lange blomsterguirlander, ogsaa

Fra forberedelserne.

trappen ved hovedbygningen havde de pyntet med sommerens kønneste blomster, og smaa flag viiste vejen mellem mad og tale.

Da de fleste af de indmeldte havde skrevet, hvad aargang de hørte til, blev de saa vidt muligt anviist plads aargangsvis ved bordene.

Mad og spisning.

Vejret i dagene før festen bød paa kulde og blæst, hvorfor humøret var saa som saa, mens kødet stod sig godt. Om lørdagen kom solen, men blæsten ruskede stadigt i teltet, saa »taget« gik i store knagende dønninger, og dugene slog nok saa fornøjet smeld paa bordene, saa det truede med, at kaffe og kage vilde tee sig paa en højst upassende maade. Solskinnet havde dog lettet trykket lidt

Tallene paa gæster fra de forskellige (meldte) aargange
saa saaledes ud:

1868 -2	1873 -0	1878 -0	1883 -0	1888 -2	1893 -3	1898 -1	1903 -2	1908 -1	1913 -9
1868/69-3	1873/74-3	1878/79-0	1883/84-0	1888/89-3	1893/94-4	1898/99-5	1903/04-4	1908/09-8	1913/14-16
1869 -0	1874 -1	1879 -0	1884 -1	1889 -1	1894 -2	1899 -5	1904 -8	1909 -9	1914 -15
1869/70-0	1874/75-0	1879/80-1	1884/85-2	1889/90-2	1894/95-0	99/1900-4	1904/05-3	1909/10-4	1914/15-20
1870 -1	1875 -0	1880 -0	1885 -2	1890 -7	1895 -5	1900 -6	1905 -4	1910 -11	1915 -30
1870/71-1	1875/76-0	1880/81-1	1885/86-3	1890/91-3	1895/96-2	1900/01-4	1905/06-2	1910/11-11	1915/16-22
1871 -1	1876 -1	1881 -0	1886 -1	1891 -1	1896 -1	1901 -7	1906 -1	1911 -10	1916 -53
1871/72-0	1876/77-1	1881/82-1	1886/87-1	1891/92-0	1896/97-2	1901/02-9	1906/07-4	1911/12-12	1916/17-37
1872 -1	1877 -0	1882 -0	1887 -3	1892 -4	1897 -2	1902 -9	1907 -4	1912 -6	1917 -64
1872/73-0	1877/78-2	1882/83-2	1887/88-1	1882/93-5	1897/98-3	1902/03-6	1907/08-6	1912/13-15	1917/18-60
									1918 -146

172 havde ikke meldt, hvad aargang, de var paa skole her.

fra dagene forud, men først om søndagen, da blæsten løjede af til en svag brise, der netop var stærk nok til at give dagen vajende flag, steg humøret til festpunktet.

Det vil sikkert interessere husmødre at vide, hvad der blev brugt af spisevarer. Køkkenet har oplyst i følgende tal, hvad der blev spist: 1½ gris, 1 ko og 2 kvier, 300 kg mælk, 6 tdr. kartofler, 600 kg rugbrød, 4000 snit-

Nogle af dem, der vartede op

ter, 50 kg fiskefars, 50 kg kartoffelmel, 75 kg smør, 100 kg sukker, 10 kg kaffe, 50 l fløde, 50 kg ost og 25 kg mel til smaa tvebakker, ligesom man bagte sovs op af 25 kg mel, hvad der siges at være særlig imponerende.

Der blev dækket lørdag, kaffe, til	600	mennesker.
” ” ”	—	aften ” 900 —
” ” ”	søndag morgen	” 325 —
” ” ”	— middag	” 1100 —
” ” ”	— aften	” 1100 —
” ” ”	mandag morgen	” 325 —

Der var 40 hjælpere til at udføre det arbejde, der var forbundet med disse store maaltider: 12 i køkkenet og 28 som opvartere i teltet. Vor gamle køkkenchef, Birgitte Mortensen, dirigerede dette mægtige arbejde, og

hun løste sin opgave beundringsværdigt. Det gik saa ordnet og let det hele, paastaar man, og det maa fremhæves, at der ingen uheld skete. — Træladen vest for foredragssalen var „anretterværelse“, desuden tjente store kar udenfor kæmpeteltet som beholdere til mælk, sovs o. l. Ved festmiddagen fik vi:

ragout og jordbær-rabarbergrod,
kaffe med smaa tvebakker til.

Søndag aften:

forloren skildpadde, te og smørrebrød.

Det var rammen om festen.

Festen

begyndte Kl. 4^{1/2} lørdag eftermiddag.

Efter at Bæk høj havde budt gæsterne velkommen, og sangen „Velkommen fra de døde“ var sunget, talte **P. Bak**¹⁾ om mindets betydning.

Kl. 5^{1/2} holdt **Bæk høj**¹⁾ et foredrag om formernes forhold til livet, ideen, indenfor folkehøjskolen.

Første dags sammenkomst sluttede med gymnastik og sanglege paa boldpladsen øst for Borgen af Bukhs elever paa sommerskolen.

Kl. 8^{1/2} søndag morgen ledede Bukh en gymnastikopvisning paa boldpladsen af de mandlige delingsførere. Begge disse opvisninger fulgte gæsterne med stor interesse, og ikke mindst Bukhs mange sanglege gjorde lykke.

Kl. 10 var der friluftsgudstjeneste, hvor pastor V. Clausen, Ollerup, og skolens tidligere lærer, pastor J. Trier, Askov, talte.

Efter at „Den signede dag“ var sunget, bekendte pastor **Clausen**²⁾ troen og prædkede over dagens text, Lucas V, 1-11:

I evangeliet fortælles om, hvorledes Simon Peder kaldes til at være Guds sendebud, som skal drage en dræt af mennesker til Gud. Selv om vi ikke er apostle, saa hører vi, enhver kristen, dog kravet fra Gud om at gaa hans ærinde og saaledes blive til velsignelse hver i vor kreds. Og jeg tænker, at ogsaa I, der er kommen fra alle sider i vort folk, som hver lever i jeres kreds af mennesker, og som har faaet lov til selv i jeres ungdom at møde et: Gud vil bruge jer, og „der er sædejord nok“, mangen en gang har maattet spørge jer selv: Hvordan skal det lade sig gøre at fremkalde liv og blive til velsignelse;

thi ogsaa i den forstand er vi af Guds slægt, hans børn, Christi søskende, at vi, ligesom han, gik ud for at fri og frelse alle, saaledes er der i vor sjæl, i vort hjerte en dyb trang, som vi næppe tør vedkende os og næppe drister til at komme til orde i os, til at fri og frelse — vi veed godt, at vi formaar det ikke; vi er som gæssene, der hører svanernes sang over os. Men vi er af hans slægt, det, som virkeliggøres af ham, det sukker og græder i os; derfor vilde vi gerne ikke alene tage imod hans gave til liv i Gud, men ogsaa bruges af ham i hans frelserarbejde, skinne „som himmellys skønt af de smaa“.

Og ligesom Vorherre Jesus kaldte Peder gennem hans dagligdagsarbejde, saaledes er det ogsaa i vort eget jævne daglige liv: vi hører Gud kalde, mærker kravet om, at nu og her vil han tage os i sin tjeneste.

Der laa Simon Peder hele natten og arbejdede troligt, men forgæves, hele natten igennem. Og det er noget, enhver ærlig sjæl kan faa lov til at opleve; det er ikke nogen ulykke, som skal nedkue modet, men det er en sund skole at gaa igennem: idelig at støde paa sine grænser, at se sin magtesløshed. Hvor mange har ikke som Peder fareet ud om aftenen med godt haab, kommen hjem hver til sin kreds efter ungdomstidens skolegang med godt mod og sikker fortrøstning og saa kastet garnet ud; men der opnaaedes intet, kun fristelsen til at give op og nøjes med at leve sit eget liv, med sig selv og sine minder og med sine fæller, der ogsaa forgæves forsøgte; dær føles baandene, fattigdommen. Men dette — det føler enhver — maa ikke føre til at give op, saa er der noget, som dør — det, der i sjælens evighedsrige vil være med til at fri og frelse, det skal bevares og drages — mens der ikke er andet at gøre, end at rense garnene — til ham, der „paa galilærhavets bred“ lader sit ord lyde.

Og hans ord bliver da til dig som til Peder: Faer ud paa dybet igen. Dybet, der hvor vi er, dybet i os; thi det er det eneste, vi kender. I os, i vor kreds, i vort jævne daglige liv, i vore hjem, der er dybet, der alene kender vi det, der alene er det til for os. Det er uden for os, hvad andre har oplevet, og hvad vi kan høre om, kun i vort eget kan vi lære livets dyb at kende og kaste garnet ud paa Jesu ord. Og det er netop den store fred, at kunne kaste det ud paa Jesu

ord, netop efter at vi har godtgjort vor egen magtesløshed, nu er det alene i lydighed; lad ham gøre det hele.

Og saa skete det for Peder, at garnet blev fuldt. Da han kunde lade Gud raade, ikke selv stod i vejen, da kom velsignelsen. Og da saa' Peder sin egen ringhed, sin synd: Gaa bort fra mig, thi jeg er en syndig mand. Det er ikke hans forgæves slid, at alt vantrives og mislykkes, der lader ham se, at han er en synder, men det er Guds overvættens naade og velsignelse. „Tonerne dybe i gry og kvæld, røre selv hjertet saa haardt som fjæld.“ „Ved evangeliets milde røst, miskundhed vaagne i hvert et bryst“. Som vi kender det overfor børnene, for resten ogsaa overfor voxne, i det haarde, det ubønhørlige, kravet — det skal til, det vilde være slaphed at gaa udenom — men naar saa en kærlig haand eller et mildt ord kan bringe bud om det egentlige dybe, om kærligheden — da smelter barnets hjerte, da kommer dette: „Jeg har syndet“.

Det tror jeg altsaa, enhver ærlig Guds tjener kan komme til at opleve som Peder — efter forgæves slid i tro paa sig selv — at begynde paany i Jesu navn, paa hans ord, og naar hans velsignelse giver sig til kende, naar garnet fyldes, da fyldes ogsaa sindet af ydmyghed: „Jeg er en synder“.

Derfor vil jeg gerne have lov til her at pege paa for mig selv og for enhver, hvor I saa har hjemme: Faer ud paa dybet, hold ud og se saa, om det kan blive vendt saaledes, at det bliver paa hans ord, saa sker der noget baade i jer og omkring jer.

Og højskolen og dens arbejdere kender ogsaa til det at arbejde forgæves, men i dens oprindelse, i dens væsen er der en vedblivende trang til at fri og løfte ungdommen; dens kald er at fare ud paa dybet, de unge hjerters dyb, aandslivets dyb, og der lærer den sukket at kende, støder hver dag paa sine grænser, paa det umulige — dens lyse maal er: „Blomstre som en rosengaard, skal de øde vange“.

„Skæres for den sorte stær
skal da øjne mange,
døve øren fjern og nær
høre frydesange“

Gud give den at fare ud paa dybet „paa hans ord“, at det maa være den rige dræt, velsignelsen, der lærer den

at se sine mangler og fejl — saaledes kan den, ja enhver, alene overleve sønderknuselsen — det at forlade alle ting; da er redskabet — som Peder — først dannet til ret at tages i brug til at „fiske mennesker“.

Men selv gaar han gennem slægten og kaster sit vaad ud paa det dybe, os alle vil han drage til sig; hans maal er at fri og frelse, han er et med sin gerning, han gaar i døden, han giver sig hen deri, for dig og mig. Og hvor han vandrer gennem de øde vange, der blomstrer livets og kærlighedens rose.

Velsign du vor Gud og fader vort liv, „blomstre lad muld, hvor vi træde“, velsign denne skole og dens arbejdere, mænd og kvinder.

Amen.

Efter pastor Clausens prædken sang vi: „Blomstre som en rosengaard“, og pastor **Trier**³⁾ talte over Lucas II, 41-52:

Højskolens store opgave er at hjælpe de unge til at leve deres liv, saa det gaar i den rigtige retning. Og hvad denne er, kan vi lære af dette evangelium. De unge skal, som Jesus i templet, høre og spørge. At høre og spørge hører al ungdom til. En lyttende ungdom, hos hvem spørgsmaalene om det største og dybeste i livet naturligt bryder frem, er det bedste, en højskolelærer kan ønske sig.

Det andet kendemærke paa, at udviklingen gaar i den rigtige retning, er, at svaret paa de dybe spørgsmaal gives saaledes, at mennesker føler sig som Jesus i faderens gerning, at de erfarer, at Gud er deres fader. Dermed følger trangen til at leve efter Guds vilje.

Dernæst bør vi lægge mærke til, at Jesus efter sin store oplevelse fulgte med sine forældre tilbage til Nazareth og var dem lydige i alt. Ogsaa i det jævne daglige liv følte han, at han var i sin himmelske faders gerning. Og det har vi alle noget at lære af. Det er i det daglige liv, at de store oplevelser skal vise, at de er ægte.

Følgen deraf er, at vi forfremmes i visdom og i yndest hos Gud og mennesker og kommer til at leve et menneskeliv, hvorpaa det kendes, at det er i pagt med Gud.

Samtidigt med, at vi takker Gud for alt, hvad han har givet os paa Ollerup højskole, vil vi søge at vise takken paa den bedste maade: ved at stræbe efter at leve vort liv i den rigtige retning.

Efter pastor Triers tale sang vi 4. vers af „I Nazareth i trange kaar —“.

Da foredragene, som blev holdt paa krocketpladsen øst for Møllen, var forbi, samlede vi i det store telt til „middag og festligt samvær“.

Ved festmiddagen blev der holdt en række smaatale, som aabnedes med en takketale af Kristensen-Randers.¹⁾

Festmiddagen i det store telt.

Efter ham talte elevforeningens formand, gdr. J. L. Jensen,³⁾ Staagerup. Paa elevforeningens og befolkningens vegne rettede han en tak til højskolen, der virker paa saa sikker grund, at den kan fortsætte i hundreder af aar.

Tredie taler var forstander Daniel Rasmussen²⁾: Jeg vilde gerne paa min hustrus, mine egne og først og fremmest paa alle vore elevers vegne sige hjertelig tak først til dig, Kristensen-Randers, fordi du saa villigt aabnede dine døre for os, da vi begyndte skolen her, og tak for godt samarbejde gennem de forløbne aar.

Det er sagt af mange og vel tænkt af flere, at naar en anden afdeling blev knyttet til, var det for at støtte højskolen, men det er saa langt fra tilfældet her. Det var for at skaffe haandværkerne del i det gode, højskolen har at bringe. Og selv om der kan være noget i, hvad der

ogsaa er sagt, at haandværkerne kom for at lære at tegne og ikke for at komme paa højskole, saa har jeg dog saa ofte hørt fra lærerne, at haandværkerne altid er mellem de bedste tilhørere. Jeg siger dig tak, baade for den tid, du var forstander, og for tiden efter. Og jeg siger tak til dig, Bækhøj, fordi du paa samme gode maade tager imod haandværkerne og for godt samarbejde til dato.

Lærer Gommesen³⁾ fra Sønderup ved Slagelse talte over „mottoet“: „Nu har jeg aldrig kendt mage!“ om livet i det første elevhold paa Vesterskerne højskole. Vi levede den gang under trykket fra 1864, men dette tryk bragte sjælens kilder til at springe saa meget stærkere. Anton Nielsen kunde tage os om hjertet, Mads Hansen kunde faa os til at synge, og pastor Brandt løftede vort syn og vor aand. Nu er jo meget forandret, men den prægtige gymnastik, den kvikke sang og meget andet tyder paa, at aanden er den samme.

Redaktør Hans Jensen³⁾, „Sorø Amtstidende“, havde derefter ordet. Han fremdrog træk fra de første elevhold. Vi var ikke saa begavede den gang, som højskoleeleverne er nu. Vi læste ikke aviser, endsige skrev dem. Men der var et udmærket samliv og kammeratskab. — Det var hans haab, at højskolen paa folkeligheds grund vilde formaa lempeligt at løse lighedens gaade.

Saa talte lærer P. Bak³⁾ og takkede varmt Kristensen-Randers, de ca. 7000 elever, han havde arbejdet sammen med i de 29 aar, og især sin hustru for, hvad hun havde været for ham i de snart 25 aar, de har været gift. Nutidens ungdom er lige saa god, som den for 50 aar siden. Og selv om de ydre former har skiftet, er kærnen i højskolen den samme.

Endnu havde gdr. Kr. H. Lauridsen³⁾, Hee, ordet. Han fortalte om sit højskoleophold i 1889-90 under Niels Johansen, som var en udmærket husfader, med Kristensen-Randers og Bak som kvikke lærere og brillante kammerater. Selv om forholdene, sammenlignet med dem nu, var smaa og knebne, havde man det fortræffeligt. Han sluttede med ønsket om, at Niels Bukh snart maatte faa sin selvstændige delingsførerskole, og udbragte et kraftig besvaret leve for Bækhøj og hustru.

Ved festmiddagen og ved aftensbordet læste Bækhøj

de mange telegrammer og hilsner*) op, som gamle elever og gode venner med ønsker om en god, rig dag og lykke i fremtiden havde sendt skolen.

Vi gengiver følgende uddrag af den store bunke:
Sendt til Kristensen-Randers:

Sol over dagen, lys over arbejdet!

Marie Povlsen, Kirkely,
Margrethe og Thomas Bredsdorff, Roskilde.

Lykønskning i anledning af jubilæet. Haaber skolen fremdeles maa findes blandt de største og bedste, fremsynet, frisk, original, vækkende til ansvarsfølelse og selvstændig tænkning.

Hans Christoffersen, Augustinus Uth.

For virke og venskab og godt følge vor hilsen og tak.
Jens Lund, Karen og Thøger Dissing.

En hjertelig lykønskning til skolens jubilæum.

Alle vi danske er i taknemmelighedsgæld til vore udmærkede højskoler for det aandsbaarne kulturarbejde, de udfører. Maatte de store lande paa dette omraade følge vort lille lands eksempel, da vilde en kommende verdensfred maaske kunne blive sikret.

Mange minder strømmer ind og jeg beder Dem modtage en personlig tak til Dem og Deres frue fra

Marie Lassen.

Til lykke! Friskolen Odense, Møller.

Aarre, Agerbæk, Faaborg (Jylland), Hjortkjær og Starup foredragsforeninger er forsamlede i Faaborg præstegaards have, hvor vi med de bedste ønsker og tak mindes eders store og gode arbejde i højskolens og foredragsforeningernes tjeneste.

Schmidt.

Fortidens minder lyse paa fremtidens veje.

Vinther, Silkeborg seminarium.

Kære Kristensen-Randers!

Jeg ser i en avis, at Ollerup i disse dage holder 50 Aars jubilæum. Som en, der har besøgt den højskole allerede i Anton Nielsens tid (han tog imod mig iført en kort, blaa stumptrøje af den gamle bondeslags), og som ogsaa under Deres regimente har tilbragt dage dér, som

*) ca 135 ialt, hvoraf de 60 var til Kristensen-Randers og ca. 75 til Bækhoj og skolen.

jeg mindes med glæde og tak. sender jeg min lykønskning og hilsen sammen med de mange, der sikkert lader tanken gaa samme vej.

(Hilsner)

Deres hengivne
Morten Pontoppidan.

Pastor Enevold Terkelsen slutter et brev til Kristensen Randers saadan:

Det har været mig en glæde at lægge mærke til, at skolen gaar godt og vinder stærk tilslutning ogsaa efter at de ny kræfter er traadt til. Nu sender jeg, skønt desværre for sent*), min hjerteligste lykønskning til jubilæet og ønsker jer alle, som arbejder med skolen, lykke og velsignelse til at fortsætte skolen i det gamle spor, men med ny aandelig kraft til gavn og aandelig vækst for kommende slægter i vort folk.

Sendt til skolen og Bækhøj:

Tak for tale, tak for sang,
trofast sind gav ordet klang,
fremtidsvirke, fremtidshaab,
faar i mindets væld sin daab.

Jacob Appel.

Som en af dem, der har mange rige minder fra Ollerup højskole, vil jeg gerne i dag være med at takke skolen for dens virke og ønske lys og kraft over dens fremtids gerning.

Sigurd Berg.

Klokken slaar. Tiden gaar,
endnu du stander i din vaar,
til lykke med de femti aar.

I taknemlig erindring

Rasmus Bording.

Glans over festen, inderlig tak for alt fra lykkelige af-tener i Vesterskærninge indtil denne dag. Guds velsignelse over arbejdet i kommende tider.

Grønvald Nielsen.

I erkendelse af Ollerup højskoles dygtige og virkningsfulde arbejde gennem et halvt hundrede aar og med hjærtelig tak for godt kammeratskab sendes fra højskolen her de bedste ønsker for fremtiden.

Alfred Povlsen, Johannes Monrad.

*) Skrevet den 1. juli.

Tak for din gerning, den stærke og milde,
lykken dig følge til tider saa silde,
ønsker din fælle i Vallekilde!

Immer grønnes ympe*) af Ygdrasils rod.
Vennehilsen fra Vedde og hustru,
Hadsten højskole.

En liden kæmpevisе i dagens anledning.
30/6 1918.

En skude styrede ud fra kyst,
var bygget af fynske planker,
foroven Danebrog vajед med lyst,
og agter hang troens anker.
— Styr fræm med ære, du skude! —

Ved roret stod der en Sjællandsfar,
han styrede fast og sikkert,
og om end målet langt borte var,
saa holdt han det fast i kikkert.

Og vel blev han siden gammel og træт,
men saa tog Jyderne vagten,
hen over søen fløj skuden let,
og bølgerne nynnede takten.

Og har nu i fuldt halvhundrede år
den skude holdt kurs med ære,
med god fortrøstning vi mandskabet spår,
den skal nok videre bære.

Hvad Fynbo begyndte med Sjællandsfar
og Jyderne videre førte,
det hele Danmarks mærke jo bar,
det hele folket tilhørte.

Det troens anker, hvortil deres lid
de første skippere satte,
det har ikke svigtet til denne tid,
det hører til skudens skatte.

Saa sejl da fræm under Danebrog,
du ægte danske skude,
med Jyder inden dit fynske skrog,
med vind i alle de klude!
— Styr fræm med ære, du skude! —
Marius Kristensen.

Et brev fra bibliotekar, højskolelærer Poul Bjerге, som først
kom nogle dage efter festen, har ogsaa sin plads her:

Kære Lars Bækhøj!

Sidste søndag strømmede hilsnerne ind til Ollerup høj-
skole. Jeg har gemt min til idag, fordi den ikke skulde

*) ∩: kvisten.

drukne i mængden, og saa fordi min hilsen ikke saa meget gjaldt den ny statelige højskole i Ollerup, som den lille mindre anselige, men hyggelige og naturfredelige højskole dernede ved siden af præstegaardens have i Vesterskerne. Der havde jeg mine rige dage i sin tid.

Det var i aarene 1872—74. Jeg tjente hos Hans Nielsen paa Nygaard ved stranden i Ulbølle. Hver tredje søndag skulde jeg være hjemme at passe hestene. De to søndage havde jeg fri. Saa var jeg gerne til kirke i Ollerup og hørte pastor J. S. Brandt. Derefter gik jeg paa hjemvejen ad en sti, der førte gennem det nederste af præstegaardens have og ind til højskolen, og der var jeg ofte resten af dagen, spiste sommetider til middag og blev der til aften med. Det var Karen Jørgensen, der nu er kendt for sit højskolehjem i Odense, som jeg kan takke for elskværdig gæstfrihed og god mad.

Men det var kun den ene side af sagen, ganske vist ikke helt uvigtig; men det, der havde mere betydning for mig, det var livet paa højskolen, det var Anton Nielsen, det var Hans Jensen, nu redaktør i Slagelse, det var Jens Skytte. Jeg var vestjyde, naturgroet og vel ogsaa naturfrodig; men lidet kultiveret. Jeg havde nok været en vinter paa Askov højskole, havde faaet meget der, men trængte til omgivelser og aandelig føde, der kunde danne mig yderligere. Jeg havde et godt hjem og gode omgivelser paa Nygaard de sex dage. Men jeg trængte til lidt højtid den syvende. Det fandt jeg paa Vesterskerne højskole og i Mads Hansens skytteforening. Jeg kan ikke tænke mig, jeg kunde have fundet noget, der passede bedre til mig og min udvikling, end de kaar, jeg fandt her, og det liv, som jeg blev ført ind i. Naar jeg nu tænker tilbage derpaa, staar den tid for mig i lysglans. Det var en herlig og rig tid. Jeg følte mig saa vel der. Jeg voxede i de omgivelser.

Naar jeg tænker paa disse mennesker, ja saa har jeg saa meget at sige hver enkelt af dem tak for. Men hvad der havde endnu mere at sige end den enkelte, det var livet, det var omgivelserne, der virkede saa velgørende paa mig, det udviklede mig, det afsleb mig lidt, det holdt mit sjæleliv i grøde.

Man ser, jeg har god grund til at hilse paa Ollerup højskole, sige den tak for, hvad den har været for mig i hin tid, og ønske, at den maa i fremtiden kunne blive ved at være ligesaa meget for de unge, som den har været for mig.

Venligst

Poul Bjerge.

Bæk højt³⁾ sluttede festmiddagen med at bringe en tak til alle dem, der har haft og har berøring med Ollerup højskole. Til sidst mindedes han de mange danske

højskoleelever, som er med i verdenskrigen, i hvilken ialt op imod 100,000 danske kæmper paa de forskellige fronter. — Festdeltagerne sendte en hilsen til Mads Hansens datter, Sigrid Sterregaard, der dengang var paa Nakkebølle sanatorium, men nu opholder sig paa Øresundshospitalet i Hellerup.

Ved festmiddagen blev der sunget mange sange baade gamle og nye.

Eftermiddagsfesten begyndte med foredrag af fhv. folketingsmand **Kr. Lohmann**¹⁾, hvori han gav en smuk, poetisk skildring af Vesterskerninge højskole paa Anton Niensens tid. Efter sangen: „Ved solbjergs-lag“ talte **Kristensen-Randers**¹⁾ om nogle af de opgaver, den danske højskole har.

Da Kristensen-Randers havde talt, bød programmet paa to ting: Elevforeningens generalforsamling og højskoleelevernes folkedanse, ledet af lærerinde Mette Jensen. Elevforeningens generalforsamling led et eklatant nederlag i vædekampen. Vi maa haabe paa bedre held, d. v. s. større tilslutning, næste gang. — Meddelelse om generalforsamlingen gives andet steds i aarsskriftet.

Kl. 6¹/₂ spiste vi til aften. Ved aftensbordet bragte pastor H. P. Pontoppidan (tidl. præst i Ollerup og timelærer ved højskolen) skolen og dens mænd en tak for de aar, han havde arbejdet og levet i forbindelse med dem og udtrykte sin glæde over at være med til festen. Han sluttede med gode ønsker for skolen i fremtiden.

Derefter talte lærer Baltersen²⁾: For ca. 40 aar siden opholdt en nordmand sig henede i Danmark og kom i forskellige, særlig i grundtvigske hjem. Han blev meget forbavsset over, hvor glade de mennesker var, og hvor lyst de saa paa fremtiden.

Han var sammen med en fynbo, og denne betroede ham, at hans fædrenegaard skulde laves om til en ren mønstergaard; han traf en husmandssøn, og denne vilde lægge sig efter havebrug og indrette stort svineopdræt samt anlægge et vældigt hønseri; een, han kom sammen med, vilde være digter, ja en indfalden, huløjet ungersvend betroede ham, at han vilde være friskolelærer, og endelig kom han sammen med en ung bonde, som under fire øjne vilde betro ham, at han, naar han havde forberedt og ud-

dannet sig en halv snes aar, vilde rejse en højskole, der skulde komme til at gaa ry af over hele Nordeuropa.

Nordmanden spurgte alle disse mennesker om, hvor de havde faaet denne frejdige tro og dette lyse livsmod fra, og der blev stadig nævnt nogle højskolelærere, præster og enkelte lærere og bønder; han kom sammen med nogle af disse og spurgte dem om, hvor de havde faaet denne

Afrejse fra Ollerup, i midten Jens Skytte.

store livsglæde fra, og han fik ud af dem, at det stammede altsammen fra Grundtvig og Kold.

Nu vil jeg ønske for eder, I kære gamle elever, at I paa lignende maade maa have faaet under eders ophold her i eders højskoleetid dette glade, frejdige syn paa livet, saa at alle, I kommer i berøring med, maa med forundring spørge, hvor I har faaet dette fra, og svaret, I maa give, vil lyde: „Paa Ollerup højskole“.

Til sidst havde snedkersvend Jørgen Madsen, København, ordet og takkede i en køn lille tale Thyra og Daniel Rasmussen og højskolen for, hvad de havde betydet for ham, mens han var paa skolen og i tiden efter.

Om aftenen var der oplæsning af Baltzersen („Mig og grevens“) og sang af sommerpigernes kor, pastor

Trier (fru Trier spillede) og Ejnar Skovrup (lærer Fr. Laursen, Tved, spillede).

Festen sluttede med, at vi alle sang: „Dejlig er jorden“.

Men alt dette var alligevel kun en del — omend den største — af festen. — Det, som ikke kan skrives, men kun opleves, bliver maaske lige saa betydningsfuldt i min-

Fra afrejsen i Sørup mandag formiddag.

det som det, der her er forsøgt gengivet. Jeg tænker paa alt det, der blev talt om og mindet, naar gamle kammerater mødtes, og alle de smaaepisoder, der fandt sted — som da fx. 1897/98 skulde fotograferes osv. Alt det kan ikke gengives, og dog var det det, som viiste os de gamle højskoleelever, ja de gamle Ollerup-elever, for de er nu ikke som andre højskoleelever. Og for mig, som hører til de sidste aargange, saa de godt ud, og ikke mindst denne uskrivelige del af festen gav mig indtrykket af, at paa Ollerup er hjemligt og godt at være.

¹⁾ Foredraget (eller talen) er gengivet andet steds i aarsskriftet.
²⁾ Meddelt af taleren selv.

³⁾ Dels eller helt efter redaktør Egebjergs referat i „Svendborg Amtstidende“, nr. 148, 1. juli 1918.

Tre „veteraner“ fra otteogtres,

Anne Ilum Andersen, Karen Jørgensen og Kristine Jørgensen mødtes den 10. maj i førstnævntes hjem i Viby J. for at mindes „Vesterskerninge højskole for 50 aar siden, ved tale og sang“. — Til denne lille fest havde Kristine Jørgensen skrevet en sang, hvori hun takker for „minderne fra otte'tres“.

Anne Ilum Andersen, som har skrevet om dette møde, slutter sit brev: „Saa ønsker vi, at Ollerup højskole fremdeles maa fortsætte paa det grundlag, som Vesterskerninge højskole begyndte sin tilværelse paa“. — —

Hun sendte to smukke kranser til den store fest, een bundet af markblomster, til Anton Nielsens mindesten, og een af roser, til Mads Hansens mindesten.

Johanne Lund.

Dette Navn vil fremkalde mange lyse og varme Minder hos dem, der færdedes paa Ollerup Højskole i Sommermaanederne for godt en Snes Aar siden, da hun var Gymnastiklærerinde dér. Ingen af dem, der var hendes Elever dengang, eller hendes Husfæller paa anden Maade, vil nogen Sinde glemme hende.

Johanne Lund.

Hun var et sjældent og herligt Menneske. Man saa' det ved første Øjekast. Husker jeg ret, er det *Schiller*, som har sagt, at Ynde er Skønheden i Bevægelse. Kendte man disse Ord, maatte de falde én ind, blot man var sammen i Stue med hende en kort Tid. Vor fine gamle Amtmand, Grev *Brockenhuus-Schack*, gæstede os en Times Tid én af de Somre, da Johanne Lund var paa Skolen,

og lagde Mærke til hendes Skikkelse og hendes Tale, medens hun hjalp min Hustru ved Kaffebordet. Da han efter Kaffen var ene sammen med mig i mit Arbejds-værelse, spurgte han: „Hvem er denne Frøken Johanne Lund? Hun er jo en komplet Dame i hele sin Optræden.“ — „Det er en Datter af den tidligere Grosserer Jens Lund i København, og hendes Moder er en Marstrand.“

Som hun virkede tiltalende paa den gamle Adelsmand, tror jeg, hun virkede paa alle, ikke mindst paa Eleverne. De saa' op til hende for hendes skønne stilfærdigt myndige Færd i Gymnastiksalen og for hendes varme Interesse for dem udenfor „Timerne“. Da hun havde været her en halv Snes Dage den første Sommer, sagde hun

til mig: „Nu begynder det at blive fornøjeligt at se paa Flokken.“ — „Er der sket noget særligt i Dag?“ spurgte jeg. — „Nej, aldeles ikke; men den første Tid saa' alle Pigerne ud for mig som en Urtaage, forskelsløs og kedelig. Nu er den ved at blive til en Mængde enkelte Kloder, hver med sin egen Skikkelse og sit eget Lys.“

Hendes store Skønhedssans udviklede en stærk Glæde hos hende ved Synet af og Samtalerne med de rigest udstyrede og udviklede blandt Eleverne; men hun oversaa ingen og forsømte ingen.

I mange Aar led hun af en uhelbredelig Sygdom og maatte stadig holde Sengen, men gennem Breve fra hende og Samtaler med hende har jeg et uforglemmeligt Indtryk af en levende Aand, som ikke kunde dø.

Jeg talte sidste Gang med hende i Fjor i hendes Moders og hendes Hjem, »Fasterbo«, tæt ved Roskilde Højskole. Jeg kan nu, da jeg skriver disse Linjer, ikke genfremkalde Billedet af hendes Ansigt, der vel nok var mærket i høj Grad af det lange Sygeleje. Men jeg kan høre hendes Stemme. Hun kom med en Bemærkning, som var udmærket frisk og træffende — der var „Salt“ i den —, og den fik mig til at le hjerteligt. Da sagde hun: „Kan Du høre, at den gamle Johanne Lund ikke er død endnu.“

Johanne Lunds Støv blev jordfæstet for nogle Uger siden; men *Johanne Lund* dør aldrig!

P. t. Aalborg, d. 6. Oktbr. 1918.

J. P. Kristensen-Randers.

Af Aarets Historie.

1917-18 har som de foregaaende Aar været præget af Krigsforholdene; men ellers har Arbejdet gaaet sin jevne Gang.

Ved Aabningsmødet den 4. Novbr. talte Pastor Marstrand, Egense, om „Idealier og Virkelighed“ og jeg talte om „Menneskelighed og moderne Kultur“.

Den 8. December og den 19. Januar talte Højskolelærer Anders Wedel, tidligere Roskilde Højskole, om „Strømninger i England under Verdenskrigen“. Fastelavnsmandag havde vi som sædvanlig lidt „Løjer“, der afsluttedes med, at nogle af Lærerne opførte Heibergs lille Skuespil „Nej“. Den 19. Januar havde vi Besøg af Jacob E. Lange, nu Forstander for Husmandsskolen i Odense; han talte om Henry Georges Tanker om en Jordrente. Foredraget efterfulgtes af en god Forhandling, hvori Eleverne tog livlig Del. Den 2. Marts talte Lærer Chr. Larsen fra Nyborg om den amerikanske Digter Jack London. Den 4. Marts havde vi vor sædvanlige Udflugt til Odense, hvor vi paa Teatret saa „Elverhøj“. Den 9. Marts talte Pastor Marstrand, Egense, om D. G. Monrad; og den 10. havde vi Besøg af Fru Benzons Sangkor fra Svendborg, som atter i Aar var villig til at tage herud og lade os høre den sjældent smukke Sang. Den 16. talte Pastor Birk fra St. Jørgens om „Kirkeskibet“. Den 19. var Kaptajn Eigel Jørgensen fra Odense her for at holde Prøve med Delingsførerne i Skydning. Han holdt et Foredrag for os om Forholdene i Rusland paa Grundlag af Breve fra to unge Mænd, der opholder sig derovre.

Landbrugsforedrag har været holdt af Konsulent Helm, Svendborg, Forstander Clausen og Lærer Larsen, Skaarup Landbrugsskole; Forstander Fenger, Lærer Sloth og Lærer Elmélund fra Korinth Landbrugsskole, Konsulent Hansen fra Ringe og P. Rasmussen, Brændeskovgaard.

Da Paasken begyndte sidst i Marts afrejste Eleverne allerede den 27.

Sommerskolen havde saa god Tilslutning, at vi ikke kunde modtage alle de indmeldte. Vi havde ialt 148, deraf 26 paa Delingsførerskolen.

Der blev holdt Aabningsmøde den 5. Maj med god Tilslutning. Kr.-Randers talte om Mads Hansen, jeg om „Hengivelse“. Den 5. Juni havde vi som sædvanlig i de sidste Aar en lille Grundlovsfest, hvor Højskolelærer Anders Vedel talte om „Naturfredning“ og dvælede især ved dette, at Danmarks Natur tilhører alle Danske, selv om vi ikke har Ejendomsskøde paa nogen Del. Ejnar Skovrup talte om Lloyd George.

Den 20. var vi paa Udflugt til Odense, hvor vi paa Friluftsteatret saa Drachmanns Skuespil „Der var engang“

Den 29. og 30. havde vi den foran omtalte Halvhundredaarsfest.

Vi var i Sommerens Løb til to kirkelige Møder, et i Egense den 27. Juni, hvor Pastor Wulf, Vallekilde, og Pastor Clausen, Ollerup, talte, og et i Ollerup Præstegaardshave, hvor Pastor Marstrand, Egense, og Pastor Birk, St. Jørgens, talte.

Da Teaterdirektør Kornbeck og Fruen en Del af Sommeren opholdt sig her i Ollerup, havde vi den Glæde, at Fru Kornbeck flere Gange læste for os; og den 20. Juli læste Hr. og Fru Kornbeck Bjørnsons Skuespil „Daglanet“. Det var noget af en Oplevelse at være Tilhører ved en saa udmærket Oplæsning.

Den 26. Juli talte Pastor Birk for os om „Dødsriget“.

Den 27. havde vi en festlig Gymnastikopvisning. Om Aftenen blev „En Søndag paa Amager“ opført som Fri-luftsforestilling paa Pladsen bag Møllen.

Skolen sluttede den 31. Juli. Det havde været en festlig og god Sommer.

I August blev det kristelige Gymnasiastmøde, der skulde været afholdt 2.—8. August, aflyst paa Grund af den spanske Syge, der var slem, hvor Lederne opholdt sig.

Der blev afholdt 2 Gymnastikkursus i August, et paa en Uge for Lærere, der havde gennemgaaet Statens et-aarige Kursus i Gymnastik, og et paa 3 Uger for Lærere i Folkeskolen.

I Begyndelsen af September var alle Pladser paa Vin-

terskolen optagne, saa vi har maatte sige nej til en stor Skare.

Fra 22. til 25. Septbr. havde vi et velbesøgt Efteraarsmøde med Foredrag af Højskoleforstanderne Jacob Appel, Th. Bredsdorff, P. Augustinus, Vagn Møller, Kristensen-Randers og af undertegnede; endvidere talte Niels Dael, Liselund; Lærer Skjoldgaard, Søllested, og Baltersen læ-

Katrine Hansen.

J. C. Hansen.

ste op; en Aften var der Sang og Musik af Lærer Lund og Hustru fra Øster Aaby, Fru Gunild Kr.-Randers, Fru Ingeborg Kr.-Randers og Lærer Skovrup. En Aften læste jeg Hostrups Skuespil „Mester og Lærling“.

J. C. Hansen, som i flere Aar har været Lærer ved Haandværkerskolen, og Katrine Augustinus, som i 2 Somre har været os en udmærket Hjælper i Arbejdet her, holdt Bryllup den 29. August og er nu knyttet til Skals Højskole som Lærerfolk. Vore bedste Ønsker følger dem i deres Hjem og deres Gerning.

De har bedt mig optage følgende i Aarskriftet:

„Mange Tak til alle de gamle Elever, der sendte os en Hilsen den 29. August. En særlig Tak til „Haandværkerpigerne“ 1916.

Katrine og Jens C. Hansen
Højskolen, Skals.

Fru Sigrid Skovrup har i Sommer ledet Gymnastikken i Stedet for Katrine Augustinus; og Anine Brydegaard,

Fru Baltersen.

Læver Baltersen.

Lærende Mette Jensen.

Læver Rasmus Hansen.

Fru. Forstander Knudsen-Rasmussen.

Læver Hans Skovrup.

Forstander Niels Bakht.

Fru Gunild Kristensen Rasmussen.

Lærende Anine Bryllegaard.

Forstander Lars Bakht.

Læver Niels Kn Nielsen.

Fru Maren Bak.

Fru Kirstine Bakht.

Læver Ejnar Skovrup.

Læver P. Bak.

Forstander Daniel Rasmussen.

Fru Sigrud Skovrup.

Læver Lauersen.

Fru Tyna Rasmussen.

der nu har Skolens Bog- og Papirhandel og bor paa Hjørnet overfor Sine Knudsen, har hjulpet til ved Undervisningen i Haandarbejde.

Gymnastikken paa Vinterskolen har i de to sidste Aar været ledet af unge Mænd, der samtidig har været Elever paa Delingsførerskolen. 1916-17 var det Kristian Petersen fra Gislev, 1917-18 Rasmus Hansen fra Tirsted ved Maribo. Vi har al god Grund til at være glade ved den Ordning. Den bliver fortsat i Vinter. Alfred Jørgensen fra Tørring, Elev fra Vinteren 17-18, skal lede Gymnastikken i Vinter.

Endelig har vi faaaet J. P. Madsen-Hjøllund, der har været Lærer ved Askov Sløjdscole og ved Djurslands Højskole til at hjælpe os med Undervisningen i Vinter. Ellers er alt ved det gamle.

Den Plan til Oprettelse af en særlig Gymnastikhøjskole, som Niels Bukh udarbejdede i Fjor, er endnu ikke kommen til Udførelse, dels fordi Byggematerialet er saa dyrt, men især fordi Bevillingsmyndighederne ikke endnu har funden en Form, hvorunder, de kan give Skolen den Støtte, som de synes vilige til at yde den. Men gaar alt vel, vil Skolen sikkert blive rejst i en nær Fremtid.

Paa Grund af den spanske Syge, som nu i Efteraaret har voldt Sorg og Bekymring i saa mange Hjem Landet over, besluttede de fleste Højskoler at udsætte Mødetiden en Uge. Vi fulgte Trop, selv om vi slet ingen Sygdom har haft paa Skolen og næsten ingen i Omegnen. Mødedagen blev da bestemt til den 11. Novbr.

Der udeblev over 30 Elever paa Grund af den spanske Syge; men vi har dog kunnet begynde med ialt 136 Elever.

Vi holdt et lille Aabningsmøde den 11. om Aftenen. Og nu gaar Arbejdet sin vante Gang, lidt trykket af Frygten for den spanske Syge, men med en lys Forventning mod det vidunderlige, der dæmrer derude fra den store Verden, hvorom man vel kan bruge den tyske Soldat og Digters Ord:

„Paa Ligene af os, der slog og led
staar knejsende en frigiort Menneskehed
og skuer ind ad Morgenrødens Port.“

Ollerup Højskole, d 15. Novbr. 1918.

Lars Bækhøj.

Foreningsmeddelelser.

Elevforeningens generalforsamling blev holdt søndag d. 30. juni kl. 5 $\frac{1}{2}$ og sluttede kl. 6. Der var kun mødt ca. 25 medlemmer.

Formanden fremlagde regnskabet, som enstemmigt godkendtes. Det vigtige punkt paa dagsordenen var medlemskontingentets forhøjelse. Bestyrelsens forslag gik ud paa at forhøje det til 1.50 kr. ved postopkrævning sammen med aarsskriftets udsendelse og 1.25 kr., naar betalingen skete direkte til kassereren eller ved post-anvisning. — Der var flere, som kunde ønske, at betalingen for det kommende aar skulde være 2 kr. (opkrævet), da jubilæumsaarskriftet vilde være forholdsvis dyrt at fremstille. Andre foreslog at tage 1.30 kr. ved direkte betaling, da forskellen derved kun blev postopkrævningsgebyret. Ved afstemning vedtoges det at opkræve 1.50 kr. (1.25 kr. som bidrag og 25 øre for porto), mens den direkte betaling blev 1.30 kr. (1.25 kr. bidrag, porto 5 øre).

Bestyrelsesmedlemmerne: J. L. Jensen (formd.), Johannes Jensen, Forlev, Hans Jensen, Thornumgaard, Frede Hansen, Nørre Nissum, og Jørgen Madsen, Vester Nebel, skulde afgaa efter tur. De genvalgte alle. Den afgaaende revisor, Kr. Hansen, Vester Mølle, genvalgte ogsaa.

Foreningens virkelige indtægt (uden kassebeholdning) var 2197.58 kr. og udgiften 2340.27 kr. Kassebeholdningen er gaaet ned med 42.69 kr. foruden ved, at elevforeningen har maattet laane 100 kr. Dette 142.69 kr. store underskud skyldes først og fremmest portoforhøjelsen (5 øre) paa postopkrav ifjor, der kom, efter at opkrævningsblanketterne var trykt, saa man ikke godt kunde foretage ændringer.

Medlemstallet var den 20. juni 1917: 1628. Tilgangen i aarets løb var 253, mens 41 udmeldte sig; altsaa en

fremgang paa 212. Med de senere indmeldte kan vi regne med et medlemstal paa ca. 1980.

* * *

Understøttelse af elevforeningen kan faaes ved at indsende ansøgning med oplysning om formuesomstændigheder (ligesom ved ansøgning om amtsunderstøttelse) til formanden, gdr. Jens L. Jensen, Staagerup pr. Ollerup, eller til højskolens forstander.

* * *

Medlemmerne bedes opgive det aarstal, da de var paa højskolen, for at navnene i medlemslisten kan ordnes holdsvis.

* * *

Listen over de medlemmer, der er indmeldt 1917-18, er skudt ud paa grund af stofmængde og dyrtid; den vil blive trykt sammen med listen over ny medlemmer for 1918-19 i næste aarsskrift.

* * *

Nærværende aarsskrift kan faaes til købs for 2 kr. + porto ved henvendelse til højskolelærer Ej. Skovrup, Ollerup.

Elevmødet 1919

tænkes holdt søndag den 29. juni fra kl. 10 formiddag.

Tilrejsende elever og andre deltagere bedes møde ved *Ollerup* st. lørdag den 28. juni kl. ca. 7 em. Der vil da være vogne ved stationen til rejsegods. De, der vil bo og spise paa skolen, bedes meddele det til forstander *Bækhøj* senest lørdag den 21. juni. De bedes medbringe tæpper, lagener og haandklæder.

Ogsaa de, der vil spise her, men ikke ønsker nattely paa skolen, bedes melde sig senest den 21. juni.

Mødet vil blive sluttet saa tidligt, at afrejse kan finde sted fra Ollerup st. med aftentogene søndag aften.

Ved *Ej. Sk.*

Indhold.

- Side
3. Ollerup Højskole (Højskolen i Vesterskerninge). Af Peder R. Møller.
  16. Nogle Minder fra Vesterskerninge Højskole 1868—99. Af Anders Gommesen.
  24. Andenlærer og Elev. Af H. Jensen.
  27. Erindringer af J. P. Kristensen-Randers.
  40. Ved Festmiddagen. J. P. Kristensen-Randers' Tale
  48. Ollerup-Minder fra 90'erne. Af A. Theod. Andreasen
  55. Før og nu! Af Kristian Lohmann.
  63. Mindets Betydning. Af P. Bak.
  73. Foredrag ved Vesterskerninge Ollerups Højskoles 50 Aars Fest den 30. Juni 1918. Af J. P. Kristensen-Randers.
  83. Folkehøjskolens Livsvilkaar. Af Lars Bækhøj.
  91. Lidt Statistik. Af Lars Bækhøj.
  97. Halvhundredaarsfesten den 29. og 30. Juni 1918. Ved Ejnar Skovrup.
  116. Johanne Lund. Af J. P. Kristensen-Randers.
  118. Af Aarets Historie. Af Lars Bækhøj.
  123. Foreningsmeddelelser. Ved Ej. Sk.
  125. Regnskabet 1917/18.

Billeder.

4. Mads Hansen og Anton Nielsen.
5. Peder R. Møller i 20-Aars Alderen.
6. Vesterskerninge Højskoles første Pigehold 1868.
8. Karen Jørgensen.
11. Vesterskerninge Højskoles andet Karlehold.
12. Niels Johansen.
13. Pastor J. S. Brandt.
18. Ungkarl Mads Hansen.
35. J. P. Kristensen-Randers først i 20'erne.
41. Niels Kr. og Marie Johansen med deres Børn omkr. 1890.
42. Marie og Peder R. Møller.
44. Rasmus Laursen.
45. L. Faurby Stengaard.
45. Fru Lissa og Jakob Trier.
46. Lærerfamilierne og Husstanden 1912.
49. Ollerup Højskole i 80'erne.

Side

- 51. Fru Nanna Kristensen-Randers.
  - 92—94. Grafiske Tavler: I—IV.
  - 99. Fra Forberedelserne.
  - 101. Nogle af dem, der vartede op.
  - 106. Festmiddagen i det store Telt.
  - 113. Afrejse fra Ollerup, i Midten Jens Skytte.
  - 114. Fra Afrejsen i Sørup Mandag Formiddag.
  - 116. Johanne Lund.
  - 120. Katrine og J. C. Hansen.
  - 121. Lærerpersonalet 1918.
-